

ОДБРАНА

АРСЕНАЛ
39

Жене у систему безбедности

**Знак
једнакости**

”Била је тако лијена” песме Драгана СТОЈНИЋА

ИЗВОЂАЧИ:

ПОПУЛАРНИ ГЛУМЦИ И ПЕВАЧИ

МУЗИЧКА ПРАТЊА:

УМЕТНИЧКИ АНСАМБЛ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ
”СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ”

ДИРИГЕНТ: ВОЈКАН БОРИСАВЉЕВИЋ

ВОДИТЕЉИ: МИЛЕНА ВАСИЋ и НЕБОЈША ДУГАЛИЋ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
ВОЈСКА СРБИЈЕ

ДВОРАНА ДОМА СИНДИКАТА, 05. Март 2010. у 20:30

МЕДИЈСКИ
ПРИЈАТЕЉ

НОВИНСКИ ЦЕНТАР
ОДБРАНА

АРСЕНАЛ МАГАЗИНА ОДБРАНА :

- Десет специјалних прилога.
- Преглед најновијих достигнућа војне технике у свету и код нас.
- О савременом оружју, оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама,
- Из пера познавалаца, конструктора, испитивача, новинара.
- Развој техничке карактеристике, борбена употреба, али и историја.
- Опремање армија света.

АРСЕНАЛ

1-10

АРСЕНАЛ

11-20

АРСЕНАЛ

21-30

КОМПЛЕТ 1.000,00

НАРУЉБЕНИЦА

НЦ „ОДБРАНА”,

Браће Југовића 19, 11000 Београд

Тел: 3241-995, телефакс:

011/3241-363

Жиро-рачун :

840 - 49849 - 58

Наручујем (заокружити)

1) „Арсенал- 1” по цени од 350,00 динара + 130,00 динара ППТ трошкови

2) „Арсенал- 2” по цени од 400,00 динара + 130,00 динара ППТ трошкови

3) „Арсенал- 3” по цени од 400,00 динара + 130,00 динара ППТ трошкови

Целокупни износ уплатити на жиро рачун 840-49849-58. Доказ о уплати и наруџбеницу послати на адресу

НЦ „Одбрана”

Купац:

Улица и број:

Место:

телефон:

Потпис наруџиоца

BUDI KAO SÉBASTIEN LOEB VOZI CITROËN C4

www.citroen.rs

nije OD, već JE
12.880 €

CITROËN C4 SX 1.4i

Oprema: Klima uređaj, radio CD MP3 sa komandama na volanu, USB, bluetooth uređaj, putni računar, ABS, svetla za maglu, servo upravljač podesiv po visini i dubini, elektro podizači prednjih prozora, vozačevo sedište podesivo po visini i dužini, vazdušni jastuci za vozača i suvozača, bočni vazdušni jastuci, zadnja klupa sa preklapanjem, centralno zaključavanje, code ključ...

+ poklon metalik boja.

VITRO GROUP
PRIJAVI MESTO

ZAUMI MESTO ŠAMPIONA

Kod nas sajam traje tokom cele godine.

Odvezite se u Vašem novom CITROËN C4 po fenomenalnoj promotivnoj ceni.

Broj automobila je ograničen.

CRÉATIVE TECHNOLOGIE

VITRO GROUP, OVLAŠĆENI UVOZNIK I DISTRIBUTER ZA SRBIJU I CRNU GORU, RADNIČKA 22, ADA, BEOGRAD, 011/35 38 555 BEOGRAD - Karađorđeva 69, 011/20 22 300; NIŠ - 09. brigade 59, 018/20 22 08; JAGODINA - Slovenski put bb, 035/25 25 97; PODGORICA - Cijevna bb, 00 382 20/872 100

ASTOR AUTO - Vladimira Popovića 48, Novi Beograd, 011/260 1515; TENAX MOTORS - Katanićeva 18, Beograd, 011/2436 402; BEL CAR - Bulevar Vojvode Stepe bb, Novi Sad, 021/679 1004; AUTOSTIL-M - Arsenija Čarnojevića 16, Subotica, 024/571 111; AUTO AS - Jovana Mikića 42, Bačka Topola, 024/715 414; A&C GROUP - Prislonica bb, Čačak, 032/485 401; SANI GROUP - Loznički put bb, Šabac, 015/344 697; OFFICE CENTAR - Koste Racina 1, Podgorica, Crna Gora, 00 382 20/627 780; COMPANY D.A.J.M.I. - Sutorina bb, Igalo, Crna Gora, 00 382 31/670 240; DELFIN LTD - Zona industriale p.n. Veternik, Priština, Kosovo, 038/550 556

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
Александар Петровић, поручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана)

Стални сарадници

Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, Владича Крстић,
Александар Лијаковић, др Милан Мијалковски,
мр Зоран Милодиновић, Предраг Миљевић,
мр Миљан Милкић, Крстан Милошевић,
др Милан Милошевић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Иштван Пољанац, Будимир М. Попадић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Даримир Банда (фоторепортер)

Језички редактор

Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Поводом Дана ВМА, генерал-мајор
др Миодраг Јевтић, начелник

ТРАДИЦИЈА И ВИЗИЈА

8

ТЕМА

Жене у систему безбедности

ЗНАК ЈЕДНАКОСТИ

14

ОДБРАНА

Обука за учешће у мултинационалним операцијама

МИРОВЊАЦИ ЈАЧАЈУ КРЕДИБИЛИТЕТ СРБИЈЕ

20

База „Велики трн“

ПАТРОЛА НА МАРКОВОМ ВИСУ

22

Кадети Војне академије на скијашкој обуци

ПРВИ КОРАЦИ

24

Педесет година „Подводних лисица“

БОРЦИ ОСАМДЕСЕТДРУГЕ

26

Стационарно чвориште везе на Копаонику

НА КРОВУ СРБИЈЕ

30

Војна установа Тара

РИЗНИЦА ПРИРОДНОГ БЛАГА

32

ДРУШТВО

Поводом Дана Црвеног крста Србије

ХУМАНОСТ КРОЗ ТРИ ВЕКА

36

Официрски бал у Чачку

ТРАДИЦИЈА КОЈА КРАСИ СРБИЈУ

38

Шарм

Комплементарност жене и мушкарца у историји људског рода није на исти начин праћена и у њиховом бројчаном односу када су у питању разне сфере човекове делатности.

Да је лепши пол и слабији, дуга је цивилизацијска уобразиља мушкарца који се непрестано намећу као јачи и држе друштвене позиције ауторитета, власти и моћи у претежној већини и онда када немају личног покрића за такав статус.

Један празник, који припада женама, сваког пролећа наметне ова питања више него што се друштво иначе њима бави.

А последњих деценија, рекло би се, више него што се њима бавило у читавој ранијој историји.

Освојена самосвест жена и реалност савременог живота у коме оне преузимају све већу одговорност у породици и скоро свим друштвеним делатностима, наметнули су потребу обостраног, женског и мушког преиспитивања, када је реч о родној равноправности и заједничкој бризи за унапређење укупног квалитета живота.

Привидно је то елитистичко питање оних који су привилеговани да могу да се академски баве овим питањима, а у суштини, по осећају и патње и радости живљења, то је исконско питање човека и сваке индивидуе, којих је у милијардама пролазило и пролази његову миленијумску еволуцију.

Оно што обележава почетак 21. века по овом питању је организована активност под окриљем Уједињених нација, вођена њеном Резолуцијом 1325 о женама, миру и безбедности, усвојеном 2000. године.

Вишеструки су аспекти ове акције. Иницијални је да се помогне женама и деци, који су најтеже погођени разним облицима страдања због оружаних сукоба, а на вишим нивоима остваривања реч је о залагању да се обезбеди повећање заступљености жена на свим нивоима одлучивања у националним, регионалним и међународним институцијама и механизмима за превенцију, управљање и решавање сукоба.

Србија је међу оним земљама које су увелико одмакле у настојањима да се могући ефекти ове акције преточе у праксу. У томе, код нас, предњачи Министарство одбране које има истакнуто место у Националном акционом плану за примену Резолуције и обезбеђењу родне равноправности у доменима одбране и безбедности, што је и једна од претпоставки приближавања Србије европским интеграцијама.

Намере су сигурно добре, а тренутна ситуација изгледа овако. Заступљеност жена одговарајућа је само у оном делу сектора безбедности у коме се не примењују средства принуде. Жене су више заступљене на административним, аналитичким и пословима формулисања политике.

У Министарству одбране и Војсци Србије од укупног броја државних и војних службеника и намештеника, 46,88 одсто су жене. Њихов број у професионалној војној служби износи 1,94 посто од укупног броја професионалних војних лица. У статусу подофицира има их 0,38 посто, официра 0,33 посто и професионалних војника 4,86 посто. Ове односе повећаће девојке на Војној академији, којих је прве 2007. године било 17,3 посто, а прошле 20,07 процената од укупног броја уписаних.

Врата Министарства и Војске су отворена и то је велики искорак.

И важно је, како напомену једна лепа жена, да лепши пол и у овој области сачува шарм и женственост, јединствене предности које их увек чине јачим. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

54

Са галерије

ОФИЦИРИ ОЛИМПИЈЦИ

39

СВЕТ

Војни буџет САД у 2011.

ОДМЕРАВАЊЕ ИНТЕРЕСА

40

Европска унија, Западни Балкан и нови руски концепт безбедности

СТАБИЛНОСТ ОД ВАНКУВЕРА ДО ВЛАДИВОСТОКА

44

Реаговања на нову руску доктрину

НАТО КАО ГЛАВНА ПРЕТЊА

47

Паралеле

ЛОВАЦ ПЕТЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

49

ТЕХНИКА

Нове технологије у служби наоружања

ЕЛЕКТРОМАГНЕТНО ОРУЖЈЕ – БУДУЋНОСТ РАТОВАЊА

50

Заштита од интернет напада

ОРУЖЈЕ НА МРЕЖАМА

53

КУЛТУРА

Промоција књиге у Руском дому

РУСИ У СРБИЈИ – ВАЖНЕ СТРАНИЦЕ ИСТОРИЈЕ

54

Поводом 65 година Међународног суда правде

ПЕТ ПУТА ХАГ

56

ФЕЉТОН

Градови у средњовековној Србији (3)

У ТЕМЕЉИМА ЦАМИЈА

60

Подизање угледа Војске

Министар одбране Драган Шутановац примио је 19. фебруара новоунапређене бригадне генерале, Бранка Андрића, начелника Управе за организацију, Драгана Владисављевића, заменика директора Војнообавештајне агенције, Млађена Нишевића, начелника штаба Команде за обуку, Срђана Новаковића, начелника Управе за општу логистику и Ду-

шана Стојановића, команданта 2. бригаде КоВ и уручио им указе о унапређењу.

Министар Шутановац је уз честитке истакао да ће заједничким снагама наставити да раде на спровођењу реформи система одбране какав држава Србија заслужује. Он је посебно нагласио важност завршетка процеса професионализације Војске Србије до краја ове године, који је

приоритетни задатак целог система одбране у наредном периоду.

Увођењем новог система вредности у будућности ће се много теже стицати високи чинови. Сходно томе министар је изразио очекивање да ће новоунапређени бригадни генерали наставити са подизањем угледа Војске Србије и професије. ■

Пријем за египатског министра спољних послова

Министар одбране Драган Шутановац састао се 14. фебруара у Београду са министром спољних послова Египта Ахмедом Абдулом Гејтом

Тема разговора била је билатерална сарадња две земље, пре свега по питању војног образовања и војно-економске сарадње.

Министар Шутановац информисао је саговорника о току процеса реформи система одбране и захвалио на подршци Египта по питању Косова и Метохије.

Министри су се сагласили да постоји простор за унапређење сарадње у области одбране између Србије и Египта. ■

Министар Шутановац примио делегацију Сената САД

Министар одбране Драган Шутановац разговарао са делегацијом Сената САД, коју је предводио сенатор Џорџ Војиновић

На састанку, 18. фебруара, обострано је констатовано задовољство нивоом сарадње у области одбране, која представља најбољи део укупних билатералних односа САД и Србије. Закључено је да треба наставити сарадњу на изузетно успешним програмима, попут сарадње у области војног образовања и сарадње у оквиру Програма државног партнерства.

Сенатор Војиновић посебно је истакао достигнути ниво сарадње Војске Србије са Националном гардом Охаја. Разговарајући о европским интеграцијама, изразио је пуну подршку Србији на њеном путу ка Европској унији.

Министар Шутановац упознао је делегацију са достигнућим степеном реформе система одбране. Истакао је да су приоритети Министарства у наредном периоду завршетак процеса професионализације, модернизација Војске и интензивније учешће у мултинационалним операцијама.

Разматрајући политичко-безбедносну ситуацију у региону, саговорници су се са-

гласили да је само интензивном регионалном сарадњом могуће успешно одговорити на све изазове и ризике који још увек прете стабилности региона. Министар Шутановац је истакао да Министарство одбране и Војска Србије учествују у свим регионалним безбедносним иницијативама, дајући пун допринос изградњи мира и стабилности на простору западног Балкана. ■

Државни секретар Спасојевић посетио Египат

На састанку државног секретара Душана Спасојевића са замеником министра одбране Египта, генерал-мајором Мохамедом Асаром и начелником Управе за стратегијско планирање Оперативног сектора, бригадним генералом Мохамедом Масри Алијем, разматрана су питања везана за билатералну војну сарадњу.

На састанку је усаглашен и верификован текст Меморандума о разумевању и сарадњи у области одбране између влада две земље, које представљају министарства одбране, и постигнут је договор о сусрету на нивоу министара одбране у Каиру на коме ће бити потписан Меморандум.

Договорено је да се до краја године реализује пето заседње Мешовитог српско-египатског војног комитета на коме се разматрају питања од заједничког интереса у области војноекономске, војнообразовне и војномедицинске сарадње, као и могућности успостављања сарадње у другим областима.

Државни секретар Спасојевића састао се и са помоћником министра спољних послова Египта Хамди Лозом, где је основна тема разговора била политичко-безбедносна ситуација у региону. ■

Поводом Дана ВМА генерал-мајор професор др Миодраг Јевтић начелник

Читав један медицински град смештен је унутар ВМА, и у њему је све што савремена медицина може да пожели: служба лечења, образовни процес, научноистраживачки рад, мала фабрика лекова, која производи све инфузионе растворе за наше потребе, као и растворе за специфичне потребе трансплантационог програма. Имамо веома моћну логистику која обезбеђује да све функционише и, наравно, да не заборавим превентивну медицинску заштиту којој је основни задатак да на време препозна и предупреди проблеме епидемиолошког карактера. Важно је да све функционише складно, да то што у редовном клиничком раду установимо да треба научно испитати, одмах можемо и да урадимо – у својој кући.

Традиција и визија

Ећ сада се прилично поуздано, познајући аршине историје, може тврдити да је претходна 2009. година била преломна у животу Војномедицинске академије. Памтићемо је по првој генерацији студената медицине под окриљем Академије, по одличним резултатима хируршког тима у мировној мисији под патронатом Уједињених нација у Чаду, „златној медаљи“ за специфично учешће на Универзијади... О свему томе, и додатним разлозима за тезу о исписивању историје, а поводом Дана ВМА – разговарамо са њеним начелником генерал-мајором професором др Миодрагом Јевтићем.

■ *Прошла 2009. била је година значајних јубилеја за Војномедицинску академију. Обележено је 166 година војног здравства у Србији, 100 година дерматологије у Војсци Србије, 50 година војне нуклеарне медицине, 45 година токсиколошке службе и 65 година континуираног изласка часопи-*

са Војносанитетски преглед. Сваки од тих јубилеја, на свој начин, дефинише Војномедицинску академију. Каква је данас њена улога, који значај ВМА има у савременом здравству Србије?

– Чак и у том исцрпном набрајању поменуте су само неке од активности ВМА, која чува своју традицију, негује је, развија и унапређује. Трајемо већ 166 година. Тако дугу историју немоју ни неке државе. Војномедицинска академија данас настоји да очува све вредности које су се појављивале на том путу. Да их унапреди, да буде увек на располагању и од користи свом народу и систему одбране. Да буде институција која је поуздан ослонац ономе што је највредније код човека – а то је здравље. Прошли смо на том путу многе тешке и лепе периоде. Било је ту невероватних узлета, али и периода стагнације, када је и опстанак ВМА био доведен у питање. Када све то

гледамо са ове дистанце, чини се да је јасно да нас је одржало управо то што смо настојали да очувамо праве вредности о којима данас говоримо. Управо због тога и обележавамо датуме које сте поменули. Они су истински показатељи трајања и значаја ВМА.

Обележавање таквих датума прилика је да скренемо пажњу на медицинске дивове који су створили ВМА, који су је деценијама водили и по којима је она препознатљива у нашем националном простору, али и шире, у европским и светским оквирима. Када би се поставило питања како смо опстали током времена највећих криза, како ревитализовали институцију, учинили да она поново постане препознатљива, да је поново престижно доћи на ВМА, у одговору бих парафразирао једног од највећих светских научника који је рекао – *тако далеко стигао сам јер сам се ослањао на плећа дивова, мојих претходника.*

■ *Латинска мудрост Res non verba – Дела, а не речи, била је, како сте истакли на завршној годишњој конференцији за новинаре, девиза рада ВМА у протеклих годину дана. Нека од тих дела су она која испишују нову историју куће. Која од њих сматрате најзначајнијим?*

– „Res non verba“ постулат је који смо поставили моји најближи сарадници и ја почетком 2009. године, када смо сагледали шта нас чека и шта све треба да буде урађено током те године. Ускоро су почели да пристижу и први значајни резултати. Када сада сумирамо ту годину, сасвим је јасно да се издваја читав низ веома успешних послова – дела, која су је обележила, на које смо поносни и која нас, тим више обавезују. Била је то година важних догађаја, правих, осмишљених активности праћених резултатима који су били врхунски и запажени. Вероватно ће генерације после нас на неки начин читати то време као време прекретнице.

Једна од тих активности је свакако медицинско обезбеђивање Универзијаде 2009. године. Тај велики задатак постављен је пред Министарство одбране, а Војномедицинској академији поверено је да брине о здрављу 10.000 учесника, свих спортиста, да у превентивно-медицинском смислу обезбеди све оно што је неопходно да би се то такмичење одвијало. Сада је ефекат свега тога изванредан. Стигле су званичне оцене од челних људи универзитетског спорта у свету које се могу сажети у једну реченицу: ВМА је на симболичан начин додељена златна медаља за све што је урађено за здравље спортиста током трајања Универзијаде. А на том задатку ангажована је петина нашег људства, око 450 људи је интензивно, из дана у дан, из ноћи у ноћ, бдело и радило на том одговорном послу.

Сада могу да кажем и да смо тих дана први пут на нашим просторима идентификовали, потврдили и лечили и нови грип. Осам спортиста и чланова спортских делегација које су дошле у нашу земљу имали су симптоме и клинички потврђене манифестације новог грипа, које смо ми овде лечили по свим прописима, правилима и стандардима, и наравно – излечили их. Нисмо узнемиравали јавност, људи су се здрави вратили својим кућама. То и јесте био наш задатак. Током Универзијаде имали смо више од 6.000 интервенција, и ни један једини инцидент. Највеће спортско такмичење у нашој земљи ВМА је са својим људима изнела на плећима. Поносан сам што смо показали да за врло кратко време можемо ефикасно да се организујемо. А то и јесте особина која одговара војсци. То је, свакако, једна од наших активности која је обележила прошлу годину...

■ *Прва генерација студената медицине – кадета Високе школе ВМА стартовала је у септембру. То је још један од значајних догађаја везаних за рад ВМА у прошлој години.*

– Већ деценијама постојимо као Академија, али се у јавности формирало мишљење да је ВМА болница у којој се одвија само процес лечења људи. Стицајем познатих околности ВМА се у једном тренутку као некада савезна институција, нашла изван здравственог система Србије. Савезне државе више није било, а ни ми, на тај начин, нисмо били нигде препознати. Наши професори, стручњаци, наставници такође нису били у том контексту препознатљиви у здравственом систему и образовном процесу државе Србије. Имајући то у виду, свесни да је ВМА једна од националних вредности, да је у презентационом документу Србије за укључење у *Партнерство за мир* препозната као један од брендова наше државе, да је током историје увек била уз свој народ, делећи његову судбину онда када је то било најтеже – одлучили смо да ту нелогичност и неправду променимо.

Желећи да се интегришемо у образовни процес државе Србије, уз подршку и разумевање Министарства одбране, кренули смо у ту веома озбиљну активност – у формирање Високе школе медицине Војномедицинске академије, која за који дан треба и термилошки да прерасте у Медицински факултет ВМА. И то са једним јединим циљем: да на прави начин искористимо све ресурсе са којима располажемо. А они су огромни. У овом тренутку ВМА има више од 120 наставника, доцента и професора свих профила медицинске струке, од којих су многи лидери у својим професијама, ауторитети у националном простору и шире. Ти људи, нажалост, доскора никоме нису били наставници. Образовни систем државе Србије једноставно их није препознао. Имајући то у виду, а знајући да су нам за потребе си-

Генерал Јевтић са кадетима прве генерације Високе школе медицине ВМА

стема одбране неопходни добри стручњаци али и добри официри, кренули смо да на томе радимо. Наша одлука је да створимо управо то – доброг официра и одличног доктора. Војна професија, војно здравство, има и додатне захтеве у односу на класичну медицину. Од војног здравства се очекује да активно учествује у све три мисије Војске Србије. Оне су сада препознатљиве и у нашем систему. За све то добили смо подршку и колега из цивилних структура, тако да смо за изузетно кратко време, припремили све што је било потребно. Успели смо да акредитујемо Високу школу медицине, уписали смо прву генерацију кадета, студената медицине и то је изванредан потез. Сада вам могу рећи да су та деца сјајна. Они су такви ентузијастички, млади људи који покушавају увек да сазнају више, да науче боље.

Како поступити у условима масовних катастрофа, како поступити у условима ванредних ситуација, како се организовати, на који начин на лицу места препознати ко је животно угрожен – само су нека од питања на која ће они својом струком умети да одговоре. Зато сам уверен да ћемо за неких шест година, када они заврше студије, имати квалитетне официре и још боље докторе. При том, ми не стварамо кадар за бирое рада и за Завод за запошљавање. Сви они ће, уколико заврше своје студије и искажу тај квалитет који је неопходан за систем одбране, имати одмах радно место. Њихова каријера је предвидљива. Они ће имати посао у оквиру кога ће моћи да се докажу и даље напредују. А у ком правцу ће све то ићи – зависиће од њих.

Управо је то усаглашавање образовног процеса војске са цивилним здравственим сектором нешто што је значајан корак и велика

тековина претходне године, која ће у каснијем читању историје ВМА свакако бити означена као преломна.

Дакле, ми нисмо више само болница, ми смо заиста и академија. Да се разумемо, и раније се овде учило. И раније се овде хиљаде људи обучавало, обогаћивало своја сазнања, али то једноставно није било на прави начин верификовано. Стварајући Високу школу медицине ВМА ми смо озваничили тај процес. Ушли смо у равноправну образовну утакмицу, интегрисани смо у образовни систем државе Србије и настојимо да у оним сегментима који су кључни за нашу делатност, оспособимо људе на што је могуће бољи начин. Никома ништа не одузимамо, ни од кога ништа не тражимо, сарађујемо на многим пројектима. Ми смо придружени и врло активан члан Заједнице медицинских факултета Србија, а са нашим колегама деканима и ректорима универзитета из Србије смо у непрестаним консултацијама. Што је најважније, мислим да је то велика добит и за српско здравство!

■ Хируршки тим ВС у коме су били припадници ВМА успешно је обавио задатак у оквиру мировне мисије Уједињених нација у Чаду. Каква су искуства тог ангажовања? Људи се

Продужи живот

■ Крајем 2008. године Министарство здравља РС покренуло је кампању „Продужи живот“, везану за донацију органа, у коју су се укључили РТС и ВМА. Какви су резултати након нешто више од годину дана?

– То је изузетна активност, изузетна иницијатива. Још пре неколико година почели смо да издајемо донорске картице, када смо проценили да је то један од начина да унапредимо трансплантациони програм, да у већем броју случајева очувамо живот. Чак се може рећи да је ВМА претеча те кампање. Србија је, нажалост, негде при дну на лествици европских земаља по учињеним трансплантацијама. Не зато што ми немамо стручњаке, не зато што ми то не знамо. Напротив, имамо изванредне стручњаке, европског формата.

Али је проблем недостатак органа за трансплантацију. Иницијатива „Продужи живот“ поново је покренула то питања, натерала људе да се удруже око хумане идеје. Ту идеју подржали су Министарство здравља, многе јавне личности, Српска православна црква, читав медијски простор. Сви они који су препознали да је суштина те идеје – борба за живот, помоћ људима којима се другим медицинским мерама не може помоћи. И све је добро кренуло. Наравно, ако бисте ме питали да ли је моја процена да је то довољно – није довољно. Ми још морамо да радимо на томе. Ево, користим и наш часопис да промовишем ту акцију. Јер, када медицина више нема избора, када је битка за живот изгубљена, и даље можемо урадити нешто важно и значајно. Можемо органе који су витални да, уколико за то родбина након законске процедуре да сагласност, узмемо не бисмо ли неком другом продужили живот.

Захваљујући томе ми смо последњих месеци урадили неколико трансплантација које су дале врло позитиван ефекат у јавности. Неколико трансплантација и бубрега и јетре, током прошле године, сматрамо једним од великих успеха наших стручњака. Учинили смо још нешто, помогли смо нашим колегама у Клиничком Центру Ниш да оспособе екипу која је способна да трансплантира бубрег, што је огроман корак за многе људе који на југу Србије чекају на једну тако захтевну интервенцију. Врло смо мотивисани и спремни да у томе, што је врхунац медицинске професије, дамо свој пуни допринос. Сама не можемо. Помоћ нам је свима потребна.

■ Више од 2.000 деце и одраслих у Србији чека на трансплантацију. Који су то аргументи које бисте Ви као лекар и човек изrekli неком ко размишља о донацији органа?

– Увек сам настојао да то што је мој став поткрепим и личним примером. Заједно са многим докторима наше куће и ја сам завештао своје органе. Сопственим примером ми смо покушали и покушавамо да анимирамо јавност, да се што већи број људи определи за тако нешто. Наравно, морам рећи да постоје одређене резерве, сумње... Најлакше је стајати по страни и сумњати. А много је људскије и корисније – веровати. А ако хоћемо да се служимо и језиком чисте статистике, кажу да је могућност да нам затреба орган да преживимо двадесет пута већа него могућност да ми дођемо у ситуацију да свој орган завештамо неком другом животу. Мислим да је та информација такође битна у доношењу одлуке о донацији. Као што верујем да ће тих одлука бити све више.

увек у сусрету са колегама из неких других средина одмере директније и када је струка у питању.

– После више деценија Србија се поново активно укључила у мировне мисије, пре свега у санитарском, медицинском смислу. Влада Србије донела је своју одлуку, Скупштина такође, Министарство одбране урадило је све што је било неопходно, а наш задатак је био да одредимо, оспособимо и обучимо праве људе, стручњаке који ће нас на прави начин представљати. Наш шесточлани тим је у оквиру норвешког контингента учествовао у раду норвешке пољске болнице у Чаду. Иначе, треба и то напоменути – Краљевина Норвешка и њихова војноздравствена служба су наши стратешки партнери у свим тим активностима неколико година уназад. Наравно, ми смо тај задатак врло озбиљно схватили.

После многих консултација, анализа, припрема, медицински тим Министарства одбране Србије кренуо је на задатак у Чад, у срце Африке. Била је то прилика да после дужег времена покажемо наша знања, могућности, искуства, која су, нажалост, велика, имајући у виду кроз шта смо прошли претходних деценија на овим турбулентним балканским просторима. Њихов вишемесечни рад високо су вредновале колеге из Норвешке, министар одбране Краљевине Норвешке, али и представници Уједињених нација. Стигле су релевантне информације да су наши људи бриљантно урадили свој посао, да су били прави представници своје државе, да ни у чему нису заостајали за колегама из европских земаља, напротив, да су у многим сегментима и предњачили. Екипа ВМА, коју су чинили три доктора и три техничара, од којих две жене, професионално је обавила свој посао, али је то била и права промоција наше војске и наше државе. Застава Србије завијорила се поред заставе Уједињених нација. Наша земља уписала се у државе које активно учествују у мировним мисијама.

■ У корак са светом, још је један од принципа ВМА, о чему сведочи и интензивна сарадња са колегама и значајним медицинским институцијама изван наше земље. Који од тих сусрета, гостовања, семинара – сматрате најзначајнијим?

– Међународна сарадња је врло важна делатност ВМА. Није ова моја генерација, ово руководство у последњих неколико година створило ВМА. Ми смо само наставили тамо где су наше колеге деценијама постављале здраве темеље. Током 2009. године ВМА су походиле двадесет и четири делегације и са истока и са запада. То је још једна потврда велике истине да медицина нема граница. Језик медицине је универзалан. Током прошле године ВМА су посећивали председници, министри одбране, начелници генералштабова, челни људи војноздравствених и цивилних служби више десетина држава. Сви ти сусрети омогућили су нам и да препознамо где нам је место у свету. А увек се на крају испостави да је овај медицински град, овај храм здравља, како многи зову ВМА, нешто што је истинска вредност државе Србије.

Пре неколико дана сам се вратио из једне европске земље где ми је човек који води војно здравство рекао да пуно раде на реорганизацији и да им је посета ВМА прошле године помогла да боље сагледају којим путем треба да крену у све то. Само прошле године ВМА је имала 117 амбасадора широм света. Фигуративно речено амбасадора. Говорим о нашим докторима, професорима, који су изложили резултате својих радова на стручним међународним скуповима, на конгресима широм света. Они су говорили о резултатима рада ВМА, дOMETИМА војног здравства, а иза сваког од њих стајало је да долазе из Србије. Они су представљали Србију и своју војску на најбољи могући начин. Велика је то ствар и верујте не памтим, а већ сам довољно дуго у систему одбране, скоро 30 година, да је толико људи, толико стручњака са ВМА било у прилици да се на таквим конгресима појави у улози уводничара или предавача.

Када говоримо о међународној сарадњи, треба рећи и да смо активни учесници Балканског комитета војне медицине. Официјално смо примљени у стално чланство после пуних 12 година ишчекивања. Сада смо пета земља која је активни учесник, стални члан комитета и у прилици смо да размењујемо искуства са колегама на овом нашем балканском простору, да међусобну сарадњу успостављамо независно од тога ко је у ком политичком статусу. Борба за људски живот не

Припадници ВМА као део тима ВС у мировној мисији УН у Чаду

познаје ту врсту различитости. Струка нам је заједнички именуатељ. Имали смо и веома запажен наступ на светском конгресу војне медицине у Малезији где је четворо наших еминентних професора бриљантно излагало своје резултате, тако да је Србија изабрана у петочлану радну групу, европску групу, која има задатак да прати унапређење, развој војне медицине на европском простору. Сваки континент је формирао своје радне групе. А Србија је, захваљујући стручњацима са ВМА, у друштву таквих земаља као што су Немачка, Русија, Грчка, Шпанија...

Такође, све то омогућило је нашем министарству одбране да у својим активностима може у сваком тренутку да рачуна на могућности ВМА. Сада смо у прилици да понудимо усавршавање колегама из многих земаља света. Са неколико држава из Африке и Европе имамо већ уговорену сарадњу. У Центар за контролу тровања на ВМА, који је једна од референтних институција у Европи, већ неколико година уназад долази између 15 и 20 колега из САД, Канаде, Аустралије, Азије, Африке да се обучавају за борбу против употребе оружја за масовно уништавање, за спречавање последица од употребе таквог оружја... То је чињеница која такође много говори о референцама Академије.

■ Чињеница је да је упут за лечење на ВМА папир до кога је веома стало људима широм Србије. Шта је то што ВМА разликује у целокупном здравственом потенцијалу Србије? И када је реч о људима – од стручности до односа према пацијенту, и када је реч о машинама – што можемо сматрати технолошким обновом.

– Циљна категорија ВМА су војни осигураници. Официр у униформи, војник у униформи не сме да чека на ВМА. Он има апсолутни приоритет, јер војна професија има и специфичне задатке. Уосталом, коме то војни осигураници треба да повере своје здравље, ако не ВМА. Међутим, капацитети ВМА су пројектовани за знатно већу државу него што је ова у којој сада живимо. Свесни тога, проценили смо да ВМА можемо да сачувамо за наше војне осигуранике, за наш систем одбране и војску, само ако рационално користимо своје капацитете. Да наши кадровски, просторни и технолошки потенцијали буду потпуно употребљени. Овог јутра, док разговарамо, 96,3 посто капацитета ВМА је попуњено. При том треба знати и да су то углавном најтежи болесници. Пре две године, опет након детаљних процена и анализа, утврдили смо да ВМА може да опстане као институција у систему одбране, као подршка војном здравственом систему и војним осигураницима, једино уколико обезбеди средства. Ако, као што сам рекао, нађе могућност да њени капацитети буду рационално коришћени. Захваљујући разумевању Министарства здравља и Републичког завода за здравствено осигурање, као што знате, тада је потписан уговор о Пословно-техничкој сарадњи, којим смо око 40 посто капацитета ВМА у свим сегментима функционално интегрисали у здравствени систем Србије. Ми смо и даље у потпуности под мониторингом Министарства одбране али у функционалном смислу, око 40 посто капацитета користимо за грађане наше земље, оне за које

лекари из цивилних здравствених установа, домова здравља и болница сматрају да треба да се лече на ВМА.

Било је потешкоћа у почетку, оптерећења, незадовољства... Али ево, претходна година је већ стабилнија. Сада је то угодан процес, а ВМА је све поузданији ослонац здравственог система Србије. Сарадња са колегама из Клиничког центра Србије је одлична, имамо изванредну комуникацију и са Републичким заводом за здравствено осигурање јер штедиме огромна средства лечећи пацијенте који у великом броју случајева више не морају да одлазе у иностранство по помоћ. То се посебно односи на малигне болести и трансплантациони програм.

Питали сте по чему се то ВМА разликује у здравственом систему Србије. Наша специфичност је што је овде све под једним кровом. Читав један медицински град смештен је унутар ВМА, и у њему је све што савремена медицина може да пожели: служба лечења, образовни процес, научноистраживачки рад, мала фабрика лекова, која производи све инфузионе растворе за наше потребе и добар део за друге градске болнице, као и растворе за специфичне потребе трансплантационог програма. Имамо веома моћну логистику која обезбеђује да све функционише и, наравно, да не заборавим превентивну медицинску заштиту којој је основни задатак да на време препозна и предупреди проблеме епидемиолошког карактера. Важно је да све функционише складно, да то што у редовном клиничком раду установимо да треба научно испитати, одмах можемо и да урадимо – у својој кући.

Исто тако, код компликованих, сложених болести, тамо где није довољно да једна клиника донесе одлуку о дијагнози и лечењу, конзилијум се може оформити за највише 15 минута. Толико је потребно да се за истим столом, у случају када је то потребно, нађу наши еминентни стручњаци и консултацијама дођу до одговарајућег решења. То је још једна значајна компаративна предност ВМА.

■ *Протеклу годину на ВМА обележила је и технолошка обнова установе?*

– Тако је. Свесни чињенице да нема модерне медицине без савремене технологије, пре две године истакли смо да је технолошка обнова ВМА један од наших стратешких циљева и уз активну подршку министра одбране Републике Србије и система у целини отпочели смо набавку нове опреме. Само у току 2009. године потпуно смо реконструисали и осавременили блок за функционалну дијагностику у гастроентерологији и пулмологији, инсталирали нову магнетну резонанцу снаге 3 тесле, нову ангиосалу која пружа неслушене могућности у домену интервентне кардиологије и неурологије. Обновљен је мониторинг систем на клиници за ургентну медицину и у хируршкој интензивној нези и још много тога. Наведена опрема вишеструко се исплатила у материјалном смислу, а нарочито што је служба лечења тиме унапређена у складу са савременим стандардима.

■ *Војносанитетски преглед има, такође, своје посебно место и значај.*

– Војносанитетски преглед је стручно, научно гласило лекара, фармацеута и стоматолога ВМА, а сада, у овој конкретној ситуацији, лекара Србије. Управо је Војносанитетски преглед (ВСП) од недавно на листи престижних међународних стручних часописа који се дистрибуирају у око сто земаља света. То је сада часопис по коме српско здравство може бити додатно препознатљиво. Стрпљиво смо неговали наш ВСП, иако је у једном тренутку претила могућност гашења...

Захваљујући стрпљивом и преданом раду наших колега, сада ВСП, уз часопис Архива Србије, има сертификат тог значаја. На нашу адресу стижу значајни реферати из света, а наше референце се у том истом свету читају, цитирају и препознају као квалитет. Снага писане речи је одавно јасна. Ако ми нешто радимо добро а то није доспело до корисника широм света, онда то остаје лимитирано и не може имати прави ефекат.

А када је о квалитету реч, крајем прошле године, након детаљног увида у процесе рада и квалитет руковођења у ВМА, међународна немачко-грчко сертификациона комисија установила је да ВМА у потпуности испуњава највише стандарде интегрисаног система квалитета менаџмента ИСО 9001, 14001, 18001 и 22000 и доделила нам одговарајуће сертификате. Акредитационо тело Србије акредитовало је радне процесе у пет лабораторија ВМА у складу са стандардом ИСО 17025. Била је то још једна међународна валидација, велико признање за ВМА, али и обавеза за сталним унапређивањем квалитета рада и руковођења. Војномедицинска академија је, мислим да не грешим, једина установа у Србији која има све те сертификате и по њима ради.

Желим да напоменем да смо захваљујући подршци Министарства одбране током прошле године успоставили веома добру сарадњу са Српском православном црквом. Свуда у свету, а били смо у прилици да обиђемо многе војномедицинске установе, постоје капеле, места на којима верујући човек онда када му је најтеже може да се препусти молитви. Зато смо, као европска болница, отворили параклис, и почели да правимо капелу која ће такође бити интегрални део ВМА.

Иначе, када сам поменуо ту квалификација – европска болница, постоји мишљење на које све чешће наилазимо, по коме се ВМА по капацитетима, резултатима и могућностима, негде рангирана као трећа војномедицинска установа у свету.

■ *Како успевате да послујете са том ефикасношћу у времену кризе, и шта је то што ће бити суштинско опредељење ВМА за 2010?*

– Често ме питају како преживљавамо. Кад би наши војни осигураници знали шта ми све радимо како бисмо обезбедили средства и за њихово лечење, сви бисмо били задовољнији и мирнији. Буџетска издвајања су лимитирана за све, па и за нас. Војномедицинска академија као институција оваквог ранга мора да користи најбоља медицинска средства. Таква средства су скупа. Имаћемо их само ако их купимо. Да бисмо их купили морамо да зарадимо новац. Е, то је тај круг у коме се одвија борба за живот једне овакве установе. Зато се и ангажујемо на више фронтова. У новије време, све је већи број корисника наших услуга из сада околних држава: Црне Горе, Македоније, Хрватске, Босне и Херцеговине. Има их и из Румуније, Бугарске. А све је више и Албанаца из јужне српске покрајине, са Косова и Метохије који имају поверење у ВМА.

Циљ нам је, а поставили смо га као задатак – да ВМА што је могуће пре скинемо са буџетских корисничких средстава. То је велики залогај, али је процена менаџмента ВМА и наших претпостављених да ми те услове имамо. Све је већи број оних који се одлучују за нас. Највеће стране и домаће компаније повериле су нам бригу о здрављу својих људи, код нас се лече и представници дипломатског кора, сам врх државе.

Кренули смо интензивно у сусрет скидања са буџета и функционисања као самосталне установе. Ослањамо се на традицију, на рад који је препознат као квалитет, верујући да ће нас све то довести до успеха. И у тај успех верујемо. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

Начелник Генералштаба примио изасланика одбране Чешке

Начелник Генералштаба Војске Србије, генерал-потпуковник Милоје Милетић примио је 23. фебруара у опроштајну посету досадашњег изасланика одбране Чешке Републике у Београду, пуковника Владимира Хуљака.

Том приликом представљен је и новоименовани изасланик одбране Чешке у Београду, пуковник Лоран Куртоша.

А. А.

Извештај ВБА Одбору за безбедност Испипавање пулса Србије

Директор Војнобезбедносне агенције Светко Ковач поднео је редовни извештај скупштинском Одбору за безбедност. Прошла година, према оцени ВБА, била је стабилна иако је на југу Србије повремено било проблема.

Посланике је ипак највише занимала активност страних обавештајних служби.

Ковач је навео да се све обавештајне агенције, не само земаља чланица НАТО, баве „испипавањем пулса Србије“, али да нема података да је нека покушала војним кадровима да наметне било какав став.

„ВБА сарађује са обавештајним службама 50 земаља, али не са свима истим интензитетом и квалитетом“, казао је он и напоменуо да је сарадња остварена са свим службама суседних земаља, као и свих релевантних светских сила.

Упитан са којим међународним организацијама ВБА сарађује, он је навео да је то Обавештајна служба Кфора, преко које Агенција допуњава податке о организованим криминалним групама дуж граничних прелаза, које би могле да угрозе војну безбедност Србије.

Председника одбора Драгана Тодоровића занимале су и околности под којима је прошле погинуо пилот Раде Ранђеловић.

Ковач је рекао да је ВБА на захтев суда прикупила све податке у вези са тим случајем и доставила их Тужилаштву.

ВБА је добила и шефа унутрашње контроле Драгана Арсића, а очекује се и именовање генералног инспектора.

Одговарајући на питања новинара после седнице Ковач је изјавио да се хашки оптуженици не крију у објектима Војске Србије, нити да у њиховом скривању учествују припадници Војске. ■

Стамбена проблематика

Бескаматни кредити за војне пензионере

Уговоре о бескаматном стамбеном кредитирању са Фондом за социјално осигурање војних осигураника потписало је 114 корисника војних пензија, који немају решено стамбено питање

Бригадни генерал др Вељко Тодоровић, председник Управног одбора Фонда, и пуковник мр Милојко Миловановић, директор Фонда, уручили су, 24. фебруара у Централном дому Војске Србије, војним пензионерима уговоре о коришћењу финансијских средстава за стамбено збрињавање.

Уговори су потписани на основу одредби *Правилника о употреби, условима и начину коришћења средстава за побољшање материјалног положаја корисника војне пензије без стана.*

Доношењем *Правилника*, објављеном у *Службеном војном листу* број 34/09, у Фонду је остварен правни основ да се корисницима војних пензија, који имају прихваћену молбу за стан – зајам и остварују право на новчану накнаду дела трошкова за становање, одобри добијање бескаматног кредита за решавање стамбеног питања, у износу до 20.000 евра, у динарској противвредности, према званичном средњем курсу Народне банке Србије, на дан преноса средстава.

– На тај начин створени су услови за брже и ефикасније решавање стамбеног питања за 3.036 корисника војних пензија, а до сада су 354 корисника војних пензија поднела захтеве за добијање средстава за такво стамбено збрињавање. Донето је 218 решења о одобравању кредита и до данас је већ потписано 40 уговора, за шта су ангажована средства у износу од 79 милиона динара – рекао је пуковник Слађан Ристић, начелник Управе за традицију, стандард и ветеране, обраћајући се присутнима.

Стамбено питање решиће војни пензионери у 18 места – Београду, Новом Саду, Нишу, Панчеву, Суботици, Крушевцу, Вршцу, Ваљево, Сомбору, Смедереву, Шапцу, Крагујевцу, Зрењанину, Руми, Алексинцу, Лозници, Сремској Митровици и Алибунару.

Пуковник Ристић такође је најавио да ће се до краја године на такав начин збринуте још око 500 породица корисника војних пензија. Биће то један од начина којим Министарство одбране и Фонд за социјално осигурање доприносе побољшању материјалног положаја и подизању стандарда војних пензионера. ■

В. ПОЧУЧ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Знак једнакости

Изражавајући забринутост због тога што су цивили, посебно жене и деца, најтеже погођени оружаним сукобом, и препознајући утицај који на то има трајни мир и помирење, Уједињене нације усвојиле су 2000. године Резолуцију 1325 *Жене, мир, безбедност*. Тим актом оне позивају државе чланице да обезбеде повећање заступљености жена на свим нивоима одлучивања у националним, регионалним и међународним институцијама и механизмама за превенцију, управљање и решавање сукоба.

Резолуција је покренула или додатно охрабрила многе жене и мушкарце широм света да проговоре на другачији начин о насиљу

над женама и децом у ратним, али и мирнодопским условима. Но, она је уз то подстакла и глобалну дебату о улози жена у систему безбедности. На иницијативу Београдског фонда за политичку изузетност и у Србији се почело са израдом *Националног акционог плана* за примену Резолуције 1325 (НАП).

Министарство одбране препознало је значај Резолуције и у оквиру реформе система одбране и прикључивања интеграцијама укључило у израду *Националног плана* своје представнике и то као главне носиоце посла. У изради НАП-а учествују и представници других министарстава – унутрашњих и спољних послова, финансија, економије и регионалног развоја и правде, потом, представници невладиних организација, академске јавности и медија.

Усвајањем *Националног акционог плана* Србији ће се сврстати у ред оних, још увек малобројних земаља, које су спремне да укључе Резолуцију 1325 у свој национални правни систем. Примена тог плана подразумева да се жене активно укључују у доношење одлука у вези са питањима безбедности. Укратко – да се целокупан сектор безбедности усклади с Уставом Републике Србије, који предвиђа пуну равноправност мушкараца и жена.

Своје Националне планове до сада су усвојиле Аустрија, Белгија, Бурунди, Чиле, Холандија, Демократска Република Конго, Данска, Финска, Исланд, Либериа, Норвешка, Обала Слоноваче, Португал, Руанда, Шпанија, Шведска, Швајцарска, Уганда и Велика Британија.

Србија ће ускоро бити једна од малобројних земаља у свету које ће имати *Национални акциони план* за примену Резолуције УН 1325 о женама, миру и безбедности, што значи да је Министарство одбране на време препознало родну равноправност у доменима одбране и безбедности као нужну претпоставку у приближавању Србије европским интеграцијама

Истовремено су и значајне међународне организације у Резолуцији 1325 препознале могућност да се ефикасније користе људски капацитети за ефективнији одговор на кризне и посткризне ситуације.

Комплементарност у безбедности

– Комплементарне вештине мушкараца и жена знатно доприносе успешности операција које спроводе УН, ЕУ и НАТО, посебно имајући у виду све већу комплексност цивилно-војних интеракција, односа са јавношћу и прикупљања информација. За испуњавање тих услова равноправност полова је кључни фактор, што је општи принцип који важи за све чланице *Партнерства за мир* – каже пуковник др Катарина Штрбац, начелник Одељења за стратегијске анализе и безбедносне интеграције Института за стратегијска истраживања Сектора за политику одбране.

А да ли Србија прати светске тенденције? Правни акти, почев од Устава, потврђују равноправност полова, али пракса не изгледа увек онако како је замишљено. Тако је заступљеност жена одговарајућа само у оном делу сектора безбедности у коме се не примењују средства принуде. Жене су више заступљене на административним, аналитичким и пословима формулисања политике.

Али, на руководећим позицијама – једноставно су невидљиве, иако од укупне популације у Србије 51,4 посто чине жене. Оне су

Пуковник др Катарина Штрбац

– У УН је тенденција да се на сваком конкурс који објаве, инсистира да буде што више жена. По свом психолошком профилу, жене су склоније уступцима и помирењу од мушкараца и дубоко верујем да је то разлог због чега се сада тражи њихово присуство на одређеним местима у сектору безбедности.

на високим позицијама у сектору безбедности биле на местима помоћнице министра у полицији и помоћнице министра за политику одбране у Министарству одбране.

По речима пуковника др Катарине Штрбац, пројектом *Имплементација Резолуције 1325 СБ УН у Србији* ће се повећати видљивост жена у сектору безбедности, ојачаће им се улога у проце-

Мушкарци шефују

Збирни подаци за сва министарства показују да је међу министрима 81,5 посто мушкараца и 18,5 посто жена; међу државним секретарима је 77,6 посто мушкараца и 22,4 посто жена, а међу помоћницима министара је 57,8 посто мушкараца и 42,2 посто жена.

Подаци говоре да је заступљеност жена на руководећим позицијама у министарствима (министри, државни секретари, помоћници министара) која су непосредније ангажована у домену безбедности знатно испод укупног просека за сва министарства.

У Одбору за одбрану и безбедност Народне скупштине од укупно 17 чланова само је једна жена. Заступљеност жена у Одбору за иностране послове је повољнија (64,7 посто мушкараца и 35,3 посто жена) и изнад је просека укупне заступљености жена у Народној скупштини.

Угроженост жена

У Србији, безбедност жена и девојака угрожена је у готово свим аспектима: велики број жена и девојака живи у сиромаштву и оскудици, изложене су дискриминацији, њихова права се крше и жртве су различитих облика родно заснованог насиља: насиљу у породици, сексуалном насиљу, економском насиљу, трафикингу...

У посебно тешкој ситуацији су жене у статусу избеглица и интерно расељених особа. Почев од 2002. године, Република Србија знатно је унапредила нормативни оквир заштите права жена од дискриминације у породичним односима, на радном месту и у другим областима. Међутим, државни органи и установе надлежне да делују, често не пружају делотворну правну заштиту и адекватну психосоцијалну подршку женама жртвама дискриминације и родно заснованог насиља.

су реформе и подржати ангажовање у безбедносним структурама на локалном, националном и регионалном нивоу, побољшавајући и једно примењујући основе родне равноправности.

Др Јованка Шарановић, начелник Одељења за студије одбране Института за стратегијска истраживања, истиче да су жене заступљене у свим категоријама лица на служби у Министарству одбране и Војсци Србије, у складу са могућностима предвиђеним законом.

– То значи да их има и међу професионалним војним лицима и међу цивилним лицима. У категорији професионалних војних лица, жене су присутне као официри, подофицири и професионални војници. У Министарству одбране и Војсци Србије од укупног броја државних и војних службеника и намештеника, 46,88 одсто су жене. Број жена у професионалној војној служби у МО и ВС у 2009. години износи 1,94 посто од укупног броја професионалних војних лица (ПВЛ). У структури професионалних војних лица жена у статусу подофицира има 0,38 посто, официра 0,33 посто и професионалних војника 4,86 посто – каже др Јованка Шарановић.

Процент девојака за пријем на Војну академију (ВА) усклађује се сваке године са потребама Генералштаба ВС и креће се у распону од 17,3 посто у 2007, када је примљена прва генерација девојака на Војној академији, до 20,07 процената у 2009, када је уписана трећа генерација девојака. Квоте за обуку жена професионалних војника не постоје, већ се оне јављају на конкурс, у складу са интересовањем и потребама јединица, заједно са мушкарцима. Тај проценат варира од циклуса до циклуса, и креће се од три посто од укупног броја обучених у првом, до 16 посто у последњем, седмом циклусу.

Бројке и стварност

У свету се данас сматра да жене имају незнатан утицај на одлучивање у области одбране и безбедности, а као основни разлог те ситуације наводи се, пре свега, њихова слаба заступљеност у државним институцијама које одлучују о безбедносним питањима и различитим телима која се образују у тој области.

У пракси постоје „неписане“ препреке за напредовање на одговорним местима у сектору безбедности. Недовољно је заступљен и стратешки приступ пријему жена на послове који подразумевају употребу средстава физичке принуде. Не постоји транспарентан систем управљања људским ресурсима и статистичко праћење и дубинско истраживање разлога за регрутовање, задржавање и напредовање жена у сектору безбедности. Нема адекватне системске подршке женама запосленим у сектору безбедности и прилагођавања процедура, наставних садржаја и систематизације родно сензитивном поступању.

Стога, НАП уочава потребу да се побољшају услови за бројније запошљавање и напредовање жена у сектору безбедности, посебно у оперативном саставу. Од др Јованке Шарановић сазнали смо каква је пракса у свету, бар у оним земљама на које би и наша желела да се угледа. Према њеним речима, пове-

Др Јованка Шарановић

– У будућности ћемо и даље бити усмерени на област родне равноправности и проширивати подручја радног ангажовања жена. Пратићемо оправданост њиховог школовања у низу фактора – успешност студирања, радну ефикасност и задовољство избором професије. Осавремењиваћемо модел ангажовања жена у складу са Резолуцијом 1325. Жене ће, дакле, ојачати своје присуство у систему, али то не значи да треба да се такмиче са мушкарцима, већ да раде заједно с њима, узајамно се обогаћујући разликама. Да обавезно сачувају шарм и женственост.

ћава се процентуална заступљеност жена у персоналном саставу војске и проширује се број формацијских дужности које су им доступне. Истовремено, повећан је број жена на местима доношења одлука.

Но, у земљама НАТОа још се воде полемике око укључивања жена у тзв. борбене родове и њиховом утицају на ефикасност групе и кохезију у колективу. Под знаком питања је и њихова ангажовање у експедиционим снагама због трудноће, статуса родитеља–старатеља и других разлога.

Када је реч о домаћем терену, ту су покренуте бројне акције, као што су пројекти *Обим и модалитети ангажовања жена у савременим армијама (2005)*, *Ставови средњошколске омладине о школовању на ВА и Јавност војске о школовању девојака на ВА (2007/2008)* и међународна конференција *Жене у Војсци (2006)* и *Школовање девојака на ВА (2007)*.

Исказивање способности

У наведеним пројектима истраживачи су се бавили могућностима за веће ангажовање жена у систему одбране и утврђивањем колико је то у функцији рационалнијег располагања људским ресурсима. Добијени резултати, наглашава др Шарановић, показали су да нема значајнијих разлика између испитаника мушког и женског пола у погледу процене компетентности жена за обављање послова у војсци.

Поред послова које жене већ обављају, постоји низ других послова у војсци на којима би оне могле успешно да замене мушкарце. То су уједно послови на којима би најрадије и радиле (интендантска служба и техничко одржавање и снабдевање, контрола саобраћаја, опслуживање софистицираних техничких средстава, послови обезбеђења објеката и средстава, обавештајно-безбедносни послови). Истраживања су, потом, показала, да женама најмање одговарају послови који захтевају висок степен физичког напрезања, који се обављају у свим временским и теренским условима, послови опасни по здравље, послови са високим степеном личне и командне одговорности.

Др Шарановић наглашава да је женама битно да имају добре сараднике на послу, који би требало да буде занимљив и на коме долазе до изражаја њихове способности. Важно им је да тако помогну другима, а и саме да доста науче. Желеле би и стваралачки посао, на коме би биле самосталне и независне. Високо рангирају и рад од посебне друштвене користи и значајног друштвеног угледа.

– Усмерени смо на повећање учешћа жена у свим категоријама професионалних војних лица и школовање девојака у војним школама. Данашње девојке и младићи подједнако су заинтересовани за школовање у војним школама и недовољно обавештени о садржајима и условима школовања на Војној академији. Заинтересованост девојака за школовање на ВА јесте обрнуто пропорционално средњошколском успеху и материјалном стању породице. Најатрактивнији смер за девојке је авијација – тврди др Шарановић.

Дакле, сви су изгледи да ће Србија ускоро бити једна од ретких земаља у свету која ће имати НАП, што значи да је Министарство одбране на време препознало родну равноправност у доменама одбране и безбедности као нужну претпоставку у приближавању Србије европским интеграцијама. Чињеница да је Министарство одбране учествовало у изради предлога представља га као много отворенију институцију него што се у јавности иначе доживљава. Уосталом, усвајање Националног акционог плана за имплементацију Резолуције Савета безбедности ОУН 1325 о женама, миру и безбедности је међународна обавеза Републике Србије као чланице ОУН. ■

Снежана ЂОКИЋ

СВАКОДНЕВНО СА ВОЈНИЦИМА

Међу десетинама старешина у Центру за обуку на Батајници налази се и **заставник Дијана Ковачевић**, командир одељења на систему куб, са најмање тридесетак војника по генерацији.

– Од када сам 1977. године завршила војну школу у Рајловцу радим у Војсци као цивилно лице. Пре три године указала се прилика да пређем у професионалну војну службу. Добила сам чин, и од тада сам у униформи – каже Дијана и напомиње да се никада није покајала због такве одлуке.

По природи посла, радно време проводи са војницима – од јутарње смотре до појечерја. Као сваки други командир одељења и заставник Ковачевић задужена је за сва питања која се тичу војника којима је непосредни старешина – од упознавања, разговора, излазака, казни, похвала...

– Моја искуства у Војсци Србије су добра. Војници којима сам старешина су до сада били коректни, тако да проблема није било. Војнички посао јесте специфичан, али га обављам с задовољством. Нисам се покајала што сам цивилни посао заменила војничким.

Заставник Дијана Ковачевић из прве руке припадницама женског пола поручује да би требало да се у што већем

броју пријаве на конкурс за професионалне војнике. Војнички посао и униформа, како истиче, нису резервисани само за мушкарце. Најбољи савет који може да уступи будућим колегиницама јесте да имају довољно упорности и истрајности како би пребродили почетак, који је као и сваки други, тежак. Остало, како каже, долази само по себи.

– Не постоји ниједан разлог због кога жене не би могле да буду врхунски војници. Време је да даме у већем броју улепшају војни позив – са осмехом закључује Дијана. ■

Р. Д.

ВИДИК СА БАЗЕ

Донедавно, **Драгана Николић** из Пирота живела је уобичајено као и остале пиротске девојке. Уз то, активно је тренирала атлетику и освојила четрнаест златних медаља на различитим такмичењима у југоисточној Србији. Завршила је вишу тренерску школу и запослила у Кошаркашком клубу „Гимназијалац“. И онда се све променило.

Жеља за сигурнијим послом и егзистенцијалном сигурношћу навела је Драгану да почетком прошле године конкурише за пријем у професионалну војну службу. Завршила је једноипомесечну обуку у Крушевцу и у априлу прошле године

ступила у строј припадника куршумлијског 37. механизованог батаљона Треће бригаде Копнене војске. Напустила је родни Пирот, позив кошаркашког тренера и посветила се задацима професионалног војника.

Командант Механизованог батаљона мајор Слаћан Арсенић има само речи хвале за новог професионалног војника, док њене колеге истичу да она извршава обавезе попут било ког другог припадника јединице.

Редовно одлази на базе, на којима са осталим старешинама и војницима обезбеђује административну линију према Косову и Метохији и контролише Копнену зону безбедности. Равноправан је члан патрола на бази „Велики трн“ и често предњачи у ревносном и квалитетном извршавању задатака.

У разговору скромно наглашава да су њени резултати плод доброг пријема у војном колективу и да очекује да ће даљим усавршавањем добити прилику да постане и подофицир Војске Србије. ■

З. М.

УНИФОРМА ЗА СТАС

Док је као студент Високе струковне школе за модни дизајн на папир стављала и идеје о изгледу војне униформе, **разводник Јасмина Лазич** из Јагодине, послужилац у чети за логистичку подршку Команде Речне флотиле, по-

Жене у Министарству одбране

У Министарству одбране и Војсци Србије од укупног броја државних и војних службеника и намештеника, 46,88 одсто су жене. Број жена у професионалној војној служби у МО и ВС у 2009. години износи 1,94 посто од укупног броја професионалних војних лица (ПВЛ). У структури професионалних војних лица жена у статусу подофицира има 0,38 посто, официра 0,33 посто и професионалних војника 4,86 посто.

тајно је прижељкивала да је једног дана и обуче. Нико у њеној породици није веровао да ће истрајати у том науму. Јасмина је конкурисала за професионалног војника, успешно завршила основну војничку обуку и запослила се у Речној флотили у Новом Саду.

Како се припремала за рад који прате бројне тешкоће, по доласку у војну средину очекивања која је имала су надмашена. Јасмина је одушевљена војним колективом. На питање да ли би, као дипломирани дизајнер, нешто мењала на војничкој униформи, одговара да би јој додала још који џеп, али и кројила мање бројеве боље прилагођене девојачком стасу. Сако службене униформе за жене могао би бити савременијег кроја, док би уместо панталона дефинитивно увела сукњу, јер је то лепше и женственије. ■

ЛОГИЧАН ИЗБОР

Разводник Невена Милетић, спикер у Центру ваздушног осматрања и јављања у 14. дивизиону ПВО Прве бригаде

Копнене војске, није се двоумила око избора посла после завршених студија на Факултету за услужни бизнис у Новом Саду. Одувек је, како каже, привлачило окружење у коме владају ред и дисциплина, а када се томе додају сигуран посао, здравствено осигурање и редовна примања начинила је логичан избор – Војска Србије. Како је одрасла у породици са две сестре, неко је морао да се прихвати и „мушког“ посла, каже у шали Невена.

У Првом центру за обуку у Сомбору успешно је завршила основну обуку и у фебруару године положила заклетву. И поред тога што је удата, што сваког дана из родног Чуруга путује до Новог Сада. Иако поред бројних војничких има и породичне обавезе, Невена не би никако мењала одлуку. Према њеним речима досадашња војна искуства су позитивна, па се ни у једном моменту није покајала што је обукла војничку униформу. ■

Б. М. П

Анализа оперативних способности Копнене војске

У команди Копнене војске 17. фебруара одржана је анализа оперативних и функционалних способности тог оперативног састава Војске Србије. Циљ анализе, којом је руководио командант Копнене војске генерал-потпуковник Љубиша Диковић, био је да се сагледа степен реализације задатака, идентификују проблеми и предложи мере за унапређење стања.

Анализи су присуствовали начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић са члановима Колегијума и команданти бригада и самосталних батаљона Копнене војске.

За најбољи батаљон у Копненој војсци проглашен је 246. батаљон АБХО из Крушевца, док је признање за најбољу базу припало бази „Источни Мојстир“ из Друге бригаде. Епитет најбоље касарне понела је касарна „Књаз Михајло“ у Нишу, за најбољи војнички ресторан проглашен је ресторан у Бачкој Тополи, а најбоље санитетско одељење је у Врању, у саставу Четврте бригаде. ■

З. М.

Обележен Дан информатичке службе

Дан информатичке службе – 21. фебруар, свечано је обележен у Управи за телекомуникације и информатику Генералштаба Војске Србије.

Пригодној свечаности присуствовали су представници Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије.

Поздрављајући госте и честитајући празник свим припадницима Информатичке службе, начелник Управе генерал-мајор Радивој Вукобрадовић нагласио је да су у овој области у протеклом периоду направљени крупни помаци.

– Наши припадници наставили су тренд примене и унапређења информатичке технологије у Војсци Србије. Посебни резултати постигнути су на плану коришћења и доступности Интернета. У односу на 2008. годину двоструко је повећан број корисника Интернета и брзина протока информација – нагласио је генерал Вукобрадовић.

Према његовим речима, главни циљ у народном периоду биће рад на одржавању постојећих, увођење нових и обједињавање свих информатичких система које користи Војска Србије, те увођење дигиталног пословања које укључује и коришћење електронског потписа.

На свечаност у касарни „Бањица“ видео линком су се укључили припадници ове службе из Центра за командно-информационе системе и информатичку подршку и њихове колеге из Команде Копнене војске. Припадници Информатичке службе међу резултатима оствареним у протеклом периоду нарочито истичу пројекат локалне рачунарске мреже Института за стратегијско истраживање. Овај систем омогућиће свим припадницима те научне установе коришћење брзог Интернета и брзу међусобну размену података. ■

Р. Д.

Војници у Зајечару ангажовани у одбрани од поплава

Снимко Рашо МИЛОЈЕВИЋ

Војници и старешине Центра за обуку Војске Србије у Зајечару укључили су се у одбрану од поплава у најугроженијим приградским насељима Вишњар, Пижур и Муљак.

Бели Тимок је надошао због наглог топљења снега и угрозио приградска насеља где је предузета евакуација станара из најугроженијих кућа.

Према речима потпуковника Јене Радића, заменика команданта зајечарског Центра за обуку, војници су радили на пуњењу врећа са песком за осигурање насипа, а седам возила Војске дата су за евакуацију људи и имовине са најугроженијих локација у граду и околини.

Више од 30 војника и старешина ангажовани су наређењем начелника Генералштаба, на основу захтева Оперативног штаба града Зајечара за ванредне ситуације, који је прогласио ванредну ситуацију због угрожености од поплава. ■

Р. М.

Обука за учешће у мултинационалним операцијама

Одбрана

Мировњаци јачају кредибилитет Србије

На почетку оспособљавања јединица у Зајечару за учешће у међународним мисијама под покровитељством Уједињених нација, командант Копнене војске генерал-потпуковник Љубиша Диковић нагласио је да завршетак обуке не значи упућивање у мисију. Када, где и колико људи ће се упутити у неку мировну операцију одлучују надлежне државне институције. На припадницима Војске јесте да сваку одлуку реализују доследно и професионално, што произилази из уставне улоге Војске Србије.

Едавно је у зајечарској касарни „Никола Пашић“ започела обука јединица Копнене војске, опредељених за учешће у мултинационалним операцијама ван граница Србије. Свечаности поводом почетка обуке присуствовали су командант Копнене војске генерал-потпуковник Љубиша Диковић, команданти бригада и батаљона, представници Команде Копнене војске и Треће бригаде и командант Петог центра за обуку.

Обраћајући се официрима, подофицирима и војницима моторизоване пешадијске чете из Треће бригаде, вода војне полиције из Трећег батаљона војне полиције и вода АБХО из 246. батаљона АБХО, генерал-потпуковник Љубиша Диковић подвукао је: „Не сумњам у вашу опредељеност и спремност да успешно савладате обуку. Негујте праве професионалне и војничке односе, који ће вам помоћи да превазиђете проблеме. Бићете први спремни и способни да представљате модерну Србију пред очима света у другој мисији Војске.“ Генерал Диковић је подсетио да су *Законом о одбрани* дефинисане три мисије Војсци Србије – одбрана Републике Србије од оружаног угрожавања споља, учешће у очувању и изградњи мира у региону и свету и подршка цивилним властима у супротстављању претњама безбедности. Припадници Копнене војске су се у протеклом времену тежишно обучавали за реализацију задатака из прве и треће мисије, док се значајнија обука јединица за другу мисију до сада није реализовала.

Индивидуална и колективна обука

Поставља се питање о томе које су јединице Војске опредељене за учешће у мултинационалним операцијама ван граница Србије и по којим принципима се оне бирају. Према речима потпуковника Радмила Димитријевића из Одељења за развој Команде Копнене војске, Копнена војска је у оквиру партнерских циљева које је прихватила држава,

одговорна за операције на копну, ангажовање јединица у борбеној подршци, обуку, АБХО и заштиту од минско-експлозивних средстава. Циљеви Програма *Партнерства за мир* одредили су какве то јединице треба да буду, које оне способности треба да имају и шта треба да раде у мултинационалним операцијама. На основу таквих пројекција, остваривања циљева у *Партнерству* и спровођења активности у изабраним областима сарадње, Република Србија предвидела је ангажовање одређених ресурса и средстава. Конкретно, ти ресурси у Копненој војсци су пешадијска чета, вод војне полиције и вод АБХО.

Процењујући оперативне способности и степен оспособљености јединица, Команда Копнене војске је на почетку обуке за другу мисију доделила тај одговорни задатак Трећој бригади Копнене војске, Трећем батаљону војне полиције и 246. батаљону АБХО. У следећим ротацијама ангажоваће се и састави Прве и Друге бригаде.

По речима начелника Одељења за обуку у Команди Копнене војске пуковника Звонка Стојковића, обуку су планирали Генералштаб и Команда Копнене војске на основу предвиђених способности које јединица треба да има у извршавању задатака друге мисије и потребе интероперабилности са оружаним снагама земаља из Програма *Партнерство за мир*. Од средине јуна до почетка октобра део људи завршиће интензивне курсеве енглеског језика, курсеве у Центру за мировне операције и у иностранству, остала усавршавања и техничке припреме.

Колективна обука почеће у октобру и трајаће до краја године. Обухватиће припрему за заштиту снага, што посебно значи заштиту од мина и неексплозивних убојних средстава и оспособљавање за различите оперативне технике, као што су успостављање пунктова, патролирање, праћење и заштита транспорта, ескорт, прикупљање информација, преговори и посредовање, истрага и комуникација, задржавање, притварање и хапшење, сарадња са међународним владиним и невладиним организацијама и подршка хуманитарној помоћи.

Индивидуалну обуку организоваће и изводити формацијски командири, док ће део те обуке реализовати инструктори обуке, оспособљени у Центру за мировне операције и на разним видовима усавршавања у иностранству. Сертифицирани и оспособљени инструктори за специфичне садржаје увежбаваће са старешинама и војницима специфичне оперативне технике. Евалуација ће дати коначну оцену, колико је јединица способна за учешће у мултинационалним операцијама и у којој мери су партнерски циљеви и део захтеваних способности уграђени у садржаје обучавања и укупну оспособљеност. Команда Копнене војске је за сваку јединицу направила посебан елаборат опремања, којим се прецизира која то средства треба набавити да би јединица била у свим сегментима интероперабилна са партнерима у мултинационалним операцијама. Има наговештаја да ће велики део средстава бити обезбеђен већ током године, док ће се коначно опремање завршити наредне године. Најважнији елемен-

ТРИ ФАЗЕ ОБУКЕ

Обука ће се реализовати у три фазе – током индивидуалне обуке, колективне обуке и у време припрема за евалуацију и оцену обучености. Фаза индивидуалне обуке изводиће се у Зајечару до 15. јуна 2010, а тежиште ће бити на стројној и физичкој обуци, руковању наоружањем, НХБ заштити, првој помоћи, оријентацији и навигацији, познавању мина и минско-експлозивних средстава, енглеском језику, употреби средстава комуникације и персоналних рачунара, стандардних оперативних процедура у комуникацији и основама међународног хуманитарног права. Та фаза обуке биће завршена учешћем на двостраној тактичкој вежби од 1. до 15. јуна.

ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

Програм билатералне сарадње *Партнерство за мир* има основни циљ да унапреди реформе, изгради међусобно поверење и увећа способност партнерских држава за очување мира и безбедности на добровољној, флексибилној и транспарентној основи. Република Србија је 2006. године приступила Програму, док је 2007. доставила *Презентациони документ*, којим је прецизирано да је наша земља заинтересована за учешће у реализацији циљева Програма, у складу са економским, материјалним, људским и другим њеним ресурсима.

Основни програми сарадње обухватају области политике одбране и стратегије, планирања и финансирања одбране, управљања ресурсима, војно образовање и обуку, планске и оперативне аспекте учешћа у мировним и хуманитарним операцијама, војномедицинске службе, нуклеарну, биолошку и хемијску одбрану, изучавање страних језика. Поред основних програма, Република Србија изразила је заинтересованост за сарадњу у делу стандардизације, војних вежби и обуке, сарадње у ванредним ситуацијама, науке и технологије, управљања ваздушним простором, управљања кризама, сарадње у области борбе против тероризма, комуникационих и информационих система, система за навигацију и идентификацију, те за развој наоружања и војне опреме.

ти *Плана опремања* јесу моторна возила, односно елементи заштите људства на моторним возилима и средства за телекомуникацију.

Строј за другу мисију

Познато је да је око 14.000 припадника некадашње ЈНА учествовало у мировној мисији Уједињених нација на Синају, од 1956. до 1967. године. Поред тога, мањи одред био је упућен и у мировну мисију Уједињених нација у Јемену, што је сигурно подигло углед ондашње државе у свету. Поред поменутих мисија, наши припадници били су ангажовани у мировним операцијама као војни посматрачи у Ираку, Ирану, Намибији, Анголи, Источном Тимору, Бурундију, Обали Слоноваче и Либерии, док се наши лекари и медицински техничари и у овом тренутку ангажују у Конгу и Чаду.

– Учешћем у другој мисији знатно се подиже кредибилитет државе у савременим условима у свету – истиче командант Копнене војске генерал-потпуковник Љубиша Диковић и додаје да Министарство одбране и Војска Србије имају искуства стечена учешћем у операцијама Уједињених нација. Најважније искуство које смо стекли јесте да само одлично обучени и припремљени припадници Војске могу сигурно, безбедно и потпуно да изврше постављене задатке.

– Ми имамо искусне војнике и старешине, којима је највећи део садржаја обуке већ познат и који су већ извршавали сличне задатке у Копненој зони безбедности. Њима је потпуно јасно колико је важно да су добро обучени за употребу личног наоружања и опреме, психолошки спремни и оспособљени да задатке извршавају у складу са међународним прописима, у условима другачије културе и етичких норми и уз што нижи степен стреса – рекао је генерал Диковић.

У савременом безбедносном окружењу, Република Србија не може сама да одговори на све безбедносне изазове, ризике и претње, посебно не оне глобалног и трансационалног карактера. Задатак Србије као чланице Уједињених нација јесте да се супротстави угрожавању мира и безбедности у свету и то је истовремено задатак који је наша држава ставила пред припаднике декларисаних јединица.

Нема сумње да су припадници Копнене војске који се налазе у саставу одређених јединица за мисије свесни значаја обуке, која представља конкретизацију друге мисије Војске Србије и долази одмах иза одбране земље од спољњег угрожавања. Старешине и војници из Треће бригаде уложиће, како кажу, максимум напора да би током обучавања научили што више, јер је то најбољи начин да се евентуални будући задаци безбедно и квалитетно изврше. Готовост поменутих јединица за извршење задатака друге мисије планирана је за 31. децембар 2011. године. Командант Копнене војске посебно наглашава да завршетак обуке не значи упућивање у мисију. О томе када, где, колико људи, са ким и у коју мисију иде, одлучују надлежне државне институције. На припадницима Војске јесте да сваку одлуку доследно и професионално реализују, што произилази из уставне улоге Војске Србије. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

База „Велики трн“

Патрола на Марковом вису

Патроле и остали елементи комбинованог система обезбеђења представљају чврст орах за све оне који би хтели да административну линију пређу ван дозвољених места, предузму терористичке акције или да се баве шверцом, трговином људи и бесправном сечом шума

Трећа бригада Копнене војске свакодневно ангажује више од двеста припадника на задацима обезбеђења 123 километра административне линије према Косову и Метохији и за контролу 600 квадратних километара Копнене зоне безбедности. У Команди бригаде, батаљонима, логистичким и инжењеријским саставима и на базама „Трмка“, „Шушњак“, „Велики трн“, „Грлић“, „Медевце“, „Врапце“ и „Караула“, прати се ситуација у простору, предузимају мере за заштиту припадника базе и локалног становништва од безбедносних изазова и ризика. Такође, спречава се бесправна сеча шума, шверц и сличне недозвољене активности.

Старешине и војници Треће бригаде обезбеђују административну линију и Копнену зону комбинованим системом, у коме значајно место заузимају стационарни елементи – осматрачнице и заседе, док је у случају погоршавања опште безбедносне ситуације предвиђано интервенисање одређених састава на угроженим правцима и објектима.

У међусобној комуникацији припадници база најчешће кажу „идем у патролу“, „спремам се за патролу“, „враћам се из патроле“, „сањао сам да сам у патроли“, „најбољи је у патроли“..., што указује да су патроле незаобилазан, најзаступљенији и најважнији сегмент приликом извршавања задатака на базама. О томе како изгледа патрола, шта се током патролирања дешава и које су остале специфичности те, заправо, борбене радње, уверили смо се недавно на бази „Велики трн“.

Поглед на Космет

Припреме за патролу почињу већ у матичним јединицама, где се организује специфична обука састава који се ангажује на базама. Тежиште увежбавања јесте ватрена обука појединца, одељења и послуга, тако да професионалци пре одласка на базу из-

воде кондиционирање, гађања из личног и колективног наоружања попут минобацача 80 милиметара, аутоматских бацача граната и снајперске пушке „црна стрела“.

Ангажовање на базама захтева и бројне морално-психолошке и физичке припреме. Већ на први поглед може се закључити да су припадници базе „Велики трн“ добро оспособљени, мотивисани и, како кажу, увек спремни за патролу. Нема ту много приче, шлемови на главу, облачење панцира, чизме на ноге и уз шољу чаја патрола може да крене. На линији за пуњење оружја чланови патроле изводе последње припреме и проверу личног наоружања. Током само једног месеца на базама Треће бригаде обави се 22.000 пуњења и пражњења личног наоружања, каже командир базе „Велики трн“ поручник Предраг Здравковић.

Командир непрекидно одржава везу с патролом и води рачуна о укупном стању на административној линији према Косову и Метохији и додељеној зони одговорности од 17 километара.

Патрола базе спустила се низ стрмину и изашла на шумски пут прекривен снегом. Вођа патроле старији водник Милош Минић пажљиво осматра трагове у снегу који би могли указати на присуство илегалних прелазника и других непожељних лица. Војници корачају један иза другог на растојању од 10 до 15 корака. Тишину ремете само кораци у снегу. Војници пажљиво осматрају околину. Постављају повремено и привремене заседе.

Друга кућа

Патрола је надомак села Мали Трн. Скоро све куће су напуштене, тек из по неке зачује се лавез паса. Чланови патроле све проверавају како се ту не би нашао неко ко не треба. У зони одговорности базе „Велики трн“ постоји велики број таквих заседа, у

којима живи само четворо старијих људи. Њима су патроле извор сигурности и једини поглед у свет.

После Малог Трна, стаза води пут широког пропланка и Безименог виси. Узбрдица је све већа и већа. Физичка припремљеност припадника базе долази до пуног изражаја. Марков вис. Кота на 1.155 метара. Косово и Метохија као на длану. Подујевска котлина, Качиколска брда и Батлавско језеро. Све је мирно. Патроле представљају чврст орач за све оне који би хтели да административну линију пређу ван дозвољених места, предузму терористичке акције или да се баве шверцом, трговином људи и неправном сечом шума.

После десетак километара пешачења чланови патроле одмарају. Кажу да патролна стаза којом су прошли није захтевна и да има много тежих. Са њима су били и командант Треће бригаде Копнене војске пуковник Чедомир Бранковић и командант 37. механизованог батаљона мајор Слађан Арсенић.

– Искуство говори да је учешће у патролама једини поуздан начин да се провери оспособљеност људи за поступање у стварним ситуацијама – каже пуковник Бранковић. Бар два пута месечно он са припадницима базе пролази све патролне трасе, дуге од десет до тридесет километара.

Војнички састав има велико искуство у обављању задатака обезбеђења административне линије према Космету и Контроле копнене зоне безбедности. Од професионалних војника десетара Драгана Гавриловића, Милана Савића, Александра Бјелетића и Дарка Стругаревића сазнали смо да годишње на базама проведу и по више од сто дана, тако да се може рећи да им је ту друга кућа.

Већина припадника базе је из Куршумлије и околних места, што је у складу са опредељењем да задатке на базама извршавају војници из насеља која су у Копненој зони или гравитирају ка том подручју.

Десетар Дарко Стругаревић наглашава да је звање професионалног војника изузетно цењено у Куршумлији и да се све више младића занима за професионално ангажовање у Војсци Србије. У патроли је и десетар Александар Бјелетић, који у Војсци ради од 1997. године. Каже да је захваљујући послу у униформи успео да прехрани породицу.

Патрола са базе „Велики трн“ била је препознатљива и необична по још једном детаљу, који ће по свему судећи бити све присутнији у јединицама Војске Србије и патролама. Наиме, у саставу патроле била је и Драгана Николић, која је од недавно члан куршумлијске јединице. Драгана је оставила родни Пирот, позив кошаркашког тренера и посветила се задацима професионалног војника. Колеге је хвале, а и сами смо запазили да у патроли извршава све обавезе, попут било којег другог члана.

– Задовољна сам садашњим послом. Колеге су ме добро прихватиле, а очекујем да ћу даљим усавршавањем добити прилику да постанем и подофицир Војске Србије – каже Драгана. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

Први кораци

Скијашка обука представља саставни део наставног плана и програма који се спроводи на другој години Академије. Главни циљ таквог оспособљавања кадета јесте да стекну основна знања и овладају техником скијања, која се, касније, без тешкоћа могу подизати на виши ниво.

Тактичка обука у зимским условима кадета Војне академије и ове године организована је на падинама Копаоника. Више од 200 студената у две смене савлађивало је сналажење по снегу, топографију, прављење заклона и иглоа, биваковање... Највише узбуђења, напора, али и радости међу студентима, као и обично, изазвала је обука у скијању.

Утиске о обуци, са снегом покривеног Копаоника, са нама је поделила Александра Илић, кадет 133. класе Техничке службе, која је заједно са осталим колегама успешно пребродила прве дане на скијама. Обука на планини, како каже, омиљена је на Војној академији, јер осим школе скијања, студенти имају прилику да на прави начин осете све тешкоће и чари зиме на планинским врховима.

– Највећи проблем био нам је ослобађање почетног страха при изласку на стазу. Већ следеће спуштање било је неупоредиво опуштеније. Иако су изласку на стазу претходиле припреме, прво стајање на скије није нимало било лако. Појавила се нервоза, пратили су нас падови и наравно – упала мишића. Осим неколико модрица које смо зарадили, срећом, све је прошло у најбољем реду. Професори су били уз нас, тако да смо увек могли да рачунамо на њихову сигурну руку – каже Александра.

Обука у зимским условима почела је задуживањем опреме, базичним припремама, после чега су уследили инжењеријски радови – прављење бивака, иглоа, природног заклона... Трећег дана студенти су се бавили топографијом у зимским условима, читањем мапа, сналажењем и обуком у гађању, заједно са ставовима с пушком у снегу.

– Скијашка обука почиње основним корацима на скијама – табанањем у месту, вежбањем става, исправног положаја тела, после чега смо одлазили на блаже падине, где смо увежбавали заокрете, лагани спуст, кочење... Мали испит имали смо четвртог дана када смо први пут кренули на жичару. Било је и потешкоћа са временом, јер је тих дана на Копаонику трајала снежна вејавица коју су пратиле густа магла и слаба видљивост – објашњава Никола Станојевић, такође кадет друге године, и напомиње да су до краја обуке, поред *Машинца*, *Карамана* и *Јарма*, „оверене“ и стазе са црвеном заставицом.

Резултати скијашке обуке овогодишње генерације на Војној академији више су него добри. Стеван Грујић, професор Центра за физичко васпитање, спорт и рекреацију Војне академије, који је заједно са колегама био инструктор, истиче да генерација кадета може да се похвали одличном моториком, захваљујући којој су се већ после свега неколико дана спуштали без већих проблема.

– Већина студената добила је високе оцене. Важније је од тога, ипак, да је све прошло у најбољем реду и без већих здравствених проблема. Услови на 51. смучарском полигону су заиста одлични. Стазе су добре, као и смештај и услови за рад. Помало „шкрипи“ опрема, и требало би је убудуће зановити – каже професор Грујић и напомиње да је од самог скијања важније да кадети на прави начин осете „шта је планина“.

– Планину је потребно доживети, као и студен, ветар и хладноћу. Само ко је осетио иглице мрза које се убадају у тело, може да има праву слику о свим искушењима на која човек може да наиђе на планини. То је највећа вредност зимске обуке – подвлачи професор Грујић.

Према његовим речима, скијашка обука саставни је део наставног плана и програма који се спроводи на другој години Академије. Главни циљ тог сегмента јесте да сви кадети стекну основна знања и технику скијања, која касније може без тешкоћа да се подиже на виши ниво.

Када је реч о обуци у скијању, на Војној академији посебно подвлаче значај професора Стеве Радоша, који дуги низ година организује боравак питомаца на Копаонику. Захваљујући њему, небројено академаца стекло је основна скијашка знања. Додатни подстрек за развој тог вида обуке кадета даје и добра сарадња Војне академије са Факултетом за спорт и физичко васпитање и ЈП „Скијалишта Србије“. Онедавно на Копаонику ради и Траума центар ВМА, који непрекидно пружа потребну медицинску помоћ.

О успеху обуке у скијању можда најбоље говори чињеница да студенти са којима смо разговарали скоро једногласно кажу да једва чекају следећу прилику да поново стану на скије. Зиму на Копаонику, осим по напорној обуци, памтиће и по професорима који су им пружили пуну помоћ у савладавању првих метара, сјајним дружењима уз чај, крофне и ватру у Скијашком дому „Ртањ“. ■

Раде ДРАГОВИЋ

Свечаност у Ваздухопловном савезу Србије

„Златни орао“ најбољима

Пилот паратлајдера Горан Ђурковић из аероклуба „Беркут“ из Вршца и Живан Јосиповић, моделар земунског аероклуба „Фрањо Клуз“, добитници су награде „Златни орао“, коју најбољим ваздухопловним спортистима сваке године додељује Ваздухопловни савез Србије

На церемонији уручења годишњих награда, која је у београдском Аеро клубу одржана 25. фебруара, уручена су и признања рекордерима који су померили границе постигнутих резултата. Поред тога, проглашени су и најбољи спортисти у свакој од грана ваздухопловног спорта у сениорској и јуниорској конкуренцији.

Поред председника Ваздухопловног савеза Србије Лабуда Булатовића, госте на свечаности поздравио је и државни секретар

Министарства одбране Игор Јовичић. Преневши поздраве министара одбране Драгана Шутановца, Јовичић је лауреатима пожелео још више успеха у наредном периоду.

– Министарство одбране у последње три године постигло је институционалне претпоставке за квалитетну сарадњу са бројним удружењима, савезима и кућама као што је Ваздухопловни савез Србије. Желим вам успешан рад, а Министарство одбране биће увек уз вас – нагласио је Јовичић.

Међу спортистима рекордерима награђени су и пуковник Предраг Бандић из Команде Ваздухопловства и ПВО, заставник Радмила Ђурић из падобранске екипе Војске Србије „Небеске видре“ и припадник 63. падобранског батаљона заставник Горан Тодоровић Фаца.

Ваздухопловни савез Србије, национални аероклуб са традицијом од скоро 90 година, награду „Златни орао“ најбољим ваздухопловним спортистима додељује дуже од пола века. Међу плановима Савеза за наредну годину је рад на бољој афирмацији и већој улози ове гране у укупном српском спорту. ■

Р. ДРАГОВИЋ

Педесет година
„Подводних лисица“

Борци Осамдесетдруге

У времену када је Југословенска ратна морнарица била у прилици да се званично мери са припадницима војски осталих европских држава, 82. поморско-диверзантска јединица била је друга на континенту – одмах иза Хуберта, француских поморских диверзаната

мају 1958. године, војни врх Југословенске народне армије усвојио је, након процене међународне ситуације и тенденција развоја наоружања и савременог ратовања, нови стратегијски концепт одбране. На основу израђених докумената Југословенска ратна морнарица спровела је у својим саставима корените промене.

Један од првих корака у оквиру нове стратегије било је оснивање јединица поморских и речних диверзаната. Набавком одговарајуће ронилачке опреме створили су се услови да отпочне њихова обука и 19. фебруара 1960, у Жупи Тиватској, формирана је 82. поморско-диверзантска јединица. Нешто касније, не без симболике, премештена је на острво Света Катарина крај Пуле.

Од 1977. године до 1991. године, диверзантска јединица била је стационирана у Дивуљама, а након сецесије Хрватске, коначно је

прешла у Бокототорски залив и директно потчињена команданту РМ.

Одвајање Црне Горе, 2006. године, условило је ново пресељење јединице и смањивање бројног стања. Наиме, од 2006. године јединица егзистира у оквиру Специјалне бригаде као 82. чета речних диверзаната и извршава задатке везане за унутрашње пловне путеве, језера и стајаће воде.

Дејства

Данас су припадници 82. чете речних диверзаната искључиво официри и подофицири. Јединица је намењена дејствима по непријатељским бродовима, уређеним рејонима базирања, елементима борбеног поретка противника и до 50 километара у дубини територије, артиљеријским или ракетним батеријама, затим наношењу селективних губитака, удару по непријатељској инфраструктури и извиђању на копну и воденим површинама.

Ови, офанзивни задаци у принципу не укључују противдиверзантску или антитерористичку борбу и обезбеђење објеката или личности, али то не значи да борци „осамдесетдруге“ нису врхунски оспособљени и за такве задатке.

Они су оспособљени за пребацивање до зоне дејства на више начина, нису им страни ни копно ни ваздух, а вода им је као други дом. Обучени су да користе падобран и да управљају свим врстама моторних возила на копну. Група се у шири рејон може транспортовати и хеликоптером, што подразумева слободне скокове у воду под пуном опремом са висина од око 10 метара. У зависности од задатка, диверзанти се непосредно до циља или рејона извођења пребацију или подводним „скутером“ типа Р-1 или самосталним роњењем („на ноге“) помоћу борбеног комплекта за дисање са затвореним (на кисеоник) или комбинованим кругом (на мешавину „нитрокс“).

У непосредној акцији диверзанти делују у паровима или сами. Зато морају да располажу високим степеном аутономије и самоиницијативе. Диверзант мора да буде тих, неприметан, безгранично стрпљив, челичних нерава, спреман да сатима, потпуно „невидљив“, уз непријатељског стражара, чека погодан тренутак. По неким особинама, диверзанти подсећају на лисице, лукаве и стрпљиве, које сатима вребају плен.

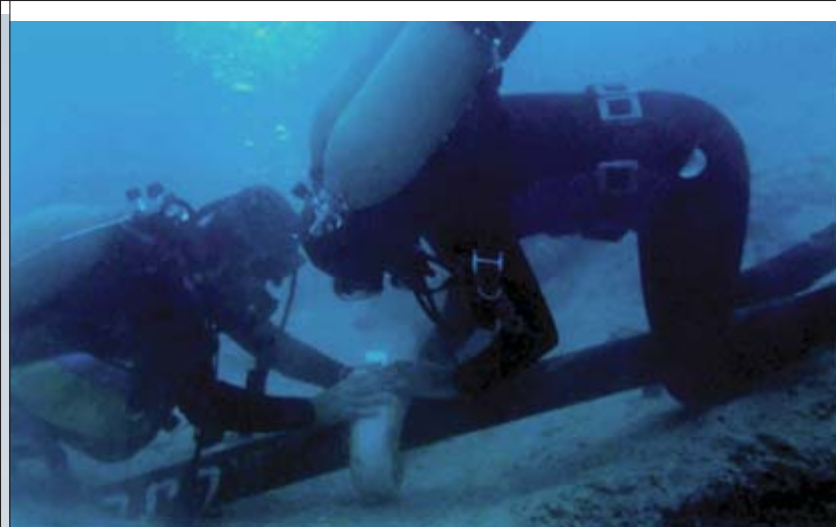
Наоружање

У зависности од задатка, диверзанти користе неопренска мочра (за роњење до температура од 10 степени) и сува ронилачка

Света Катарина

Првог новембра 1918. године у 6,30 сати, само 650 метара југозападно од тадашње хидроавионске станице на острву Света Катарина, италијански морнарички поручник Рафаеле Розети и санитарски поручник Рафаеле Паолуци потопили су понос аустроугарске флоте, бојни брод „Viribus unitis“ и тако се уписали у странице историје као први поморски диверзанти.

одела. У борбеним условима носе апарате за дисање са затвореним кругом, односно, „Дрегерове“ LAR-V, LAR-VI и „ФРОГС“, који се сврставају међу најквалитетније на свету.

За обуку и вежбе користе спортска одела и апарате са отвореним кругом, као што је реномирани BILUX M-90. Због специфичних, диверзантских задатака, они под водом користе (сем ронилачког ножа, који пре представља алат) посебно наоружање: подводни аутомат 5,66 мм APS (26 метака) и подводни пиштољ SPP-1М, 4,5 мм са четири метка у магацину који, у зависности од дубине има домет на површини 20 метара, на 5 метара дубине 17 метара, на 10 метара дубине 14 метара и на 20 метара дубине 11 метар. „Надводно“ наоружање диверзаната састоји се од домаћих 7,62 мм АП М.70АБ2, „Импино“ танта ножа, пиштоља 9 мм ПАРА ЦЗ-99 и Jericho 941F, и различитих типова аутомата и пушака из арсенала новопрстиглих у Специјалну бригаду.

Обука

Широко постављен дијапазон задатака на води и под њом, на копну и у ваздуху, у свим метеоролошким и тактичким условима, од речних диверзаната захтева врхунску обученост и психофизичку припремљеност. Поменимо да они савлађују и обавезну алпинистичку, падобранску и скијашку, затим обуку у рушењу на копну и води, борилачке вештине, руковање свим врстама стрељачког оружја, снајперску обуку, обуку у вожњи – од кајака до свих врста надводних и подводних средстава примерених њиховим потребама.

Овакви захтеви условљавају ригорозан одабир и основну обуку, која ипак не гарантује да ће потенцијални кандидат стећи звање речни диверзант. Све зависи од заслужене оцене из више елемената на завршном испиту.

После основне обуке, речни диверзанти периодично пролазе

обимне провере, у које спадају пливање и роњење, трчање на 3.200 метара, 64 подизања трупа са тла за два минута, 56 склекова за два минута, а ту су и пењање уз конопач, скок удаљ, пешадијске препреке и марш под оптерећењем као финални део провере.

Нема опуштања за диверзанте. Кад не роне или скачу из авиона, они гађају и вежбају за задатке на тлу, а напорна физичка обука им је свакодневица. Зато и јесу припадници Специјалне бригаде.

Педесети рођендан искористили су да се поново сви окупе, да млађи упознају старије и препричају неке старе приче. ■

Владан КОЛАРИЋ

Конкурс за упис на Војну академију

Екипно злато за кадете

Од 15. фебруара 2010. отворен је конкурс за пријем нових кадета на Војну академију који ће трајати до 15. марта 2010. године. У школску 2010/2011. годину биће примљено 240 кандидата, а на конкурс се могу пријавити сви заинтересовани који испуњавају опште и посебне услове конкурса. Кадети ће бити примљени на шест студијских програма Војне академије – менаџмент у одбрани, војномашинско инжењерство, војноелектронско инжењерство, војнохемијско инжењерство, војно ваздухопловство и логистика одбране.

После успешног завршетка школовања, нове официре чека сигурно запослење у јединицама Војске Србије, а стручно усавршавање моћи ће да наставе на дипломским академским (мастер) студијама Војне академије или на другим факултетима у земљи и иностранству. Диплома коју стичу биће призната на свим факултетима у Србији и у иностранству, јер су студијски програми Академије прилагођени *Болоњској декларацији*.

Снимко Дормир БАНДА

Кандидати за упис на Војну академију, који још увек похађају средњу школу, не смеју имати неку слабу оцену на полугодишту четвртог разреда. Сви они који задовоље опште и посебне услове и буду позвани на селекцију неће полагати тест знања већ само тест из математике. Селекција кандидата у Војној академији траје три дана, осим за кандидате за студијски програм војно ваздухопловство, којима први део селекције траје пет радних дана, после чега имају још три дела селекције. За време селекције обезбеђени су смештај и исхрана у објектима Академије. Кандидати треба да понесу спортску опрему и документ за личну идентификацију (лична карта).

Првог дана селекције спроводе се психолошка тестирања код школског и клиничког психолога. Кандидати

који не постигну задовољавајуће резултате на психолошким тестирањима не упућују се на даљу селекцију. Другог дана организована је провера њихове здравствене способности. Уз устаљене прегледе, кандидати женског пола морају да се подвргну и гинеколошком прегледу. Сви они који успешно прођу медицинску селекцију у поподневним часовима раде проверу физичке способности. Уколико кандидат на провери физичке способности добије оцену пет може да оствари максимално 15 бодова. Трећег дана селекције кандидати полажу квалификациони испит из математике. Тест садржи 15 задатака и ради се два сата. Уколико успешно реше све задатке могу да остваре 45 бодова. Задаци на пријемном испиту биће из истих области као и задаци који су дати на примеру теста 1 и 2.

Кандидати за студијски програм војно ваздухопловство (пилоти), у оквиру петодневне селекције, полажу тест из математике, а психолошко тестирање и медицинска селекција врши се на Ваздухопловном медицинском институту ВМА, ради доношења оцене о способности за летачку службу.

Уколико задовоље медицинску селекцију и положи квалификациони испит упућују се на обуку у преживљавању у природи и падобранску обуку (у јулу), а после тога на обуку из селективног летења (у августу). Избор кандидата за студијски програм војно ваздухопловство је у септембру. ■

У „Центру за студентски спорт“ у Новом Саду, 7. фебруара одржано је 17. првенство Србије у веслању на ергометрима, на којем је учествовало више од 500 такмичара у свим категоријама. Поред Веслачко-једриличарске секције Војне академије, на такмичењу су учествовали студенти Новосадског универзитета и Универзитета „Мегатренд“.

Највећи успех постигла је Војна академија, која је у екипној конкуренцији освојила прво место. Кадети су освојили прво и треће место у категорији студената, док су кадеткиње освојиле друго и треће место у категорији студенткиња. На такмичењу је учествовало 14 кадета Војне академије и сви су оборили личне рекорде.

У појединачном пласману прво место заузео је кадет 134. класе Сениша Чабаркапа, треће место освојио је кадет 134. класе Срећко Стоиљков, док је четврто место припало кадету 132. класе Марку Лазовићу. У женској студентској конкуренцији у трци на 1.000 метара друго место освојила је кадеткиња 134. класе Инослава Јанковић, треће место кадеткиња 134. класе Биљана Кањерић, а четврто место Наташа Хусеинбеговић из исте студентске генерације.

У сениорској конкуренцији у трци на 6.000 метара кадет Марко Цветановић освојио је 14. место. Он је први кадет који је учествовао у сениорској категорији и у трци сениора и лаких сениора освојио је осмо место, а на генералном пласману, где су учествовала велика имена нашег веслања, пласирао се на 14. позицију. Вођа екипе био је капетан корвете Светислав Шошкић.

Војна академија негује веслање на ергометрима дуже од пет година, од када је опремљена савременим машинама. Веслање је један од најпожељнијих спортова за припаднике оружаних снага, јер развија снагу, брзину, издржљивост и друге особине које чине основ физичке спремности савременог професионалног војника. ■

Отворен нови кабинет

У Војној академији отворен је кабинет ваздухопловних мотора и опреме посвећен бившем професору Академије, преминулом пуковнику доценту Миљку Поповићу. Отварању су присуствовали супруга Ружица, син Игор, родбина и пријатељи пуковника Поповића, бројне колеге, пријатељи, сарадници у настави и кадети. Кабинет Ваздухопловних мотора и опреме носиће име пуковника Миљка Поповића у знак сећања на његов допринос у раду Војне академије. ■

Припремио Јован КРИВОКАПИЋ

Стационарно чвориште везе на Копаонику

На крову Србије

Највиши врх Копаоника, на коме царују скијаши и љубитељи зимских спортова, скрива и један несвакидашњи објекат Војске Србије. На 2017. метара надморске висине, скривено од очију пролазника, налази се и Стационарно чвориште везе – објекат који обезбеђује комуникацију великог броја јединица наших оружаних снага.

Према речима командира овог центра заставника Миодрага Обрадовића, овај објекат један је од 12 чворишта преко којих се одвија највећи део војне комуникације. Објекат је претрпео знатна оштећења у бомбардовању 1999, после чега је реновиран и модернизован, тако да данас обавља све своје функције.

– Чвориште на Копаонику ослања се на центре везе на Јастрепцу и Чиготи, који се налазе на педесетак километара ваздушне линије – објашњава Обрадовић и напомиње да је чвориште на Панчићевом врху специфично по близини административне линије са Косовом и Метохијом, висини на којој се налази, али и самој структури објекта. – Основни задатак овог центра је да обезбеди функционисање телекомуникационих веза, што подразумева обављање низа радњи успостављања, спајања и усмеравања контаката међу јединицама Војске Србије.

Чвориште везе састоји се из два дела – надземног дела на самом врху и подземног који чини мрежа просторија површине око 200 квадрата. Његови делови повезани су мрежом тунела чија је укупна дужина близу два километра.

На самом „шпицу“ Панчићевог врха, где „окреће“ жичара најпопуларније скијашке стазе Копаоника, мало шта указује на постојање стратешког војног објекта. Неупадљива, бетонска зграда, прекривена рекламним билбордима, осим што се користи и за друге намене, крије и улаз у подземни систем ходника који воде до чворишта.

До „срца“ објекта стиже се стрмим бетонским тунелом који води у унутрашњост планине, где су смештене просторије у којима је телекомуникациона опрема. У надземном делу објекта смештене су просторије намењене командиру, спаваоне, трпезарија, купатило...

– Објекат има потпуну аутономију рада. То подразумева залихе енергената, хране и опреме, која омогућава самосталан рад у дужем временом периоду. На залихама увек има енергената за 170 дана, што је условљено географским положајем и тешком приступачношћу објекту у зимским месецима. Слично је са храном, које је толико да смо „мирни“ и више од месец дана, и са осталим потрепштинама – објашњава заставник Обрадовић и напомиње да чвориште задатке може да обавља и у најтежим условима.

За спремање хране за посаду задужена су два војника на служењу војног рока. Иако у чворишту напомињу да су то мајстори заната, план је да буду замењени професионалним војницима. Кухиња је опремљена савременом опремом за спремање

Објекат на Панчићевом врху један је од 12 сличних центара везе којима располаже Војска Србије, чији је основни задатак обезбеђивање војних телекомуникационих веза

хране – шпоретом, фрижидерима, замрзивачима, машином за прање судова и у потпуности може да задовољи потребе посаде. Свеже хране има увек, упркос десетодневном допремању и залихама, које се праве према прорачунима аутономије објекта.

Стамбени део чине спаваоне за посаду и канцеларија командира. Посада спава на тзв. питомачким креветима у топлим и удобним спаваонама са четири лежаја. Одељак намењен одмору употпуњавају мокри чвор и перионица веша у којој је и катао за грејање воде за купање. Командир објекта има своју канцеларију са просторијом за одмор.

Модернизација

У опреми коју користи Стационарно чвориште везе на Копаонику издвајају се радио релејни системи, а остала средства различитог су порекла и датума производње, али у потпуности задовољавају све функције објекта.

У плану је модернизација и уградња система „талес“. Како објашњавају у чворишту везе, нова дигитална опрема, осим што омогућава бољи квалитет везе, знатно штеди и простор. Савремена средства данас заузимају свега који квадратни метар, док је иста опрема пре неколико деценија једва стајала у – просечан стан.

Организација рада, према речима заставника Обрадовића, таква је да смена на објекту траје седам дана. Посаду чворишта везе чине командир, његов заменик, један техничар и чувар. Заједно са неколико војника на редовном служењу војног рока, недељу дана су у систему непрекидног дежурства. На „крову Србије“ друштво им праве и три пса чуварске службе.

Како објашњавају у овом центру везе, колектив, иако мали, способан је за обављање свих задатака. Специфичност посада оваквих објеката је што морају бити врхунски оспособљене. Због аутономије коју објекат има и тешке приступачности, од људства се очекује да у сваком тренутку буде на висини задатка и да у најкраћем року реши све проблеме у комуникацијама који могу настати. ■

Раде ДРАГОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА

Логистичка подршка у САД

У Генералштабу Војске Србије, у организацији Управе за логистику, одржава се семинар на тему „Логистичка структура Оружаних снага Сједињених Америчких Држава (ОС САД)“.

Предавања на семинару држе тројица чланова делегације Центра за здружено ратовање Команде здружених снага ОС САД.

Циљ семинара је да се официри Министарства одбране и Војске Србије упознају са логистичком подршком и организацијом Логистике у ОС САД. ■

А. А.

Посета фабрици Heckler&Koch

У оквиру реализације уговора о опремању Специјалне бригаде Војске Србије наоружањем Heckler&Koch, извршен је обилазак и обука у фабрици Heckler&Koch у Оберндорфу у Немачкој у организацији фирме Југохемија – Сектор специјални програми.

На обуци је било седам припадника Специјалне бригаде Војске Србије и представник Техничког ремонтног завода Чачак.

Обуку су извели извели инструктори Ханс-Петер Франкл и Бернхард Франкулик, под руководством Марка Пфистерера на испорученим средствима Војсци Србије (Аутоматска пушка G36C/G36K/НК416, АG36/АG-НК416, аутомат MP5SD3, UMP, Пиштољ USP).

У току обуке на полигону је реализовано и бојево гађање из наоружања које је испоручено Војсци Србије, као и из наоружања из производног програма фирме Heckler&Koch. ■

С. С.

Семинари за психологе

У организацији Управе за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије током фебруара реализовани су семинари за 57 психолога Министарства одбране и Војске Србије на тему „Психодијагностика у пракси војних психолога“.

Семинари су за циљ имали унапређење рада на интеграцији података психолошке процене и писања налаза и мишљења у Војсци Србије. Састојали су се из едукативног дела (изношења и уобличавања теоријских знања уз примере из праксе) и супервизијског дела (презентације и приказа психодијагностичких техника). Предавач је била специјалиста медицинске психологије мр Верица Милавић-Вујковић из Кабинета за ванболничку психијатрију Војномедицинске академије. ■

А. А.

Посета експертског тима НАТО из Измира

Представници експертског тима ваздухопловне команде НАТО из Измира, 24. и 25. фебруара били су у посети команди Ваздухопловства и ПВО. Циљ посете је процена могућности у реализацији партнерских циљева у области сарадње ваздухопловства Војске Србије и Команде ваздухопловства Турске.

Пуковник Предраг Бандић, који је учествовао у разговорима са делегацијом из Измира, рекао је да је ово прва у низу посета које ће уследити у циљу развијања билатералне сарадње у унапређења капацитета Ваздухопловства и ПВО Србије. ■

Б. М.

Управљање ваздушним простором

Представници команде ВиПВО Војске Србије учествовали су на семинару о управљању цивилно војним ваздушним простором, који је 15. до 19. фебруара одржан на подгоричком цивилно-војном аеродрому Голубовци.

Предавачи на семинару били су представници америчких ваздушних снага у Европи. Трочлану делегацију чинили су стручњаци из области контроле летења, који су оквиру пет тема поделили своја знања и искуства у области контроле ваздушног простора. ■

Б. М.

Ризница природног блага

Заљубљеници у планински бисер западне Србије одавно знају коме ће указати поверење када бирају своје домаћине. Хотели *Оморика* и *Бели бор* захваљујући доброј понуди и приступачним ценама успешно послују и у условима кризе.

Чувају Старовлашким планинама, у срцу западне Србије, оивичена кањоном реке Дрине и долином Ђетиње, планина Тара крије неке од најлепших призора природе на овим просторима. Није случајно да је у њеним недрима уточиште нашла и ендемска врста оморике која је име добила по нашем чувеном ботаничару Јосифу Панчићу и тиме указала да је Тара јединствено место на свету. На просечној надморској висини око 1.200 метара влада права планинска клима у којој су зиме снежне, а лета свежа и бујна.

Тара је већ почетком прошлог века привукла заљубљенике у природу и туристе, а данас је прибежиште за рекреативце, породичне људе и пензионере, место где врхунски спортисти скупљају снагу за нове изазове, амбијент где деца и омладина радо долазе на забавне и едукативне кампове и дружење.

Војна установа *Тара*, у оквиру које послују хотели *Оморика* и *Бели бор*, већ више од три деценије чини окосницу туризма на тој планини. Иако су поменути туристички објекти изграђени релативно давно, домаћинско пословање, стално улагање у нове садржаје и квалитет услуге чине да Војна установа Тара из године у годину бележи добре резултате. Стални посетиоци планинског бисера Србије већ одавно немају дилему где могу пронаћи одличну услугу и удобност за релативно приступачне цене.

Успешни упркос кризи и грипу

Према речима директора ВУ *Тара* потпуковника мр Јована Мијатовића, установа је заокружила пословање у 2009. години са позитивним билансом то јест са готово једнаким приходом као у 2008. години. Гостију је било за око 10 посто мање него лане, па је руководству морало да изналази начине за рационализацију и штедњу.

– Чињеница је да се људи у случају економске кризе и беспарице готово увек прво одричу путовања и туризма, што се одразило и на посећеност наших хотела. С друге стране, пандемија новог грипа, према проценама, одузела нам је око 20.000 ноћења. Упркос томе, дали смо себи задатак да будемо рентабилни и то смо и успели – каже потпуковник Мијатовић. Директор каже да је ВУ *Тара* 2009. морала да прибегне строгим мерама штедње које се односе на рационализацију потрошње енергената и смањење ангажовања сезонских радника.

– Када год смо могли ослањали смо се на сопствене снаге и тако штедели. Прибегли смо и непопуларној мери. Смањили смо зараде за девет процената, али су наши запослени разумели околности у којима смо донели такву одлуку и подржали нас у интересу опстанка установе – објашњава Мијатовић. Према његовим речима инвестиције ипак нису изостале. Око 35 милиона динара утрошено је на побољшање смештајних капацитета и спортско рекреативних садржаја.

Оморика испред категорије

Хотел *Оморика* налази се у Калуђерским барама, једном од најлепших делова Таре, и представља најзначајнији капацитет за смештај и услугу туристима, спортистима и рекреативцима. Поседује 400 лежаја у 156 соба, осам апартмана и два председничка апартмана који су до пре неколико година искључиво служили за смештај високих војних и државних функционера, а сада су и у комерцијалној употреби.

Три звездице на улазу хотела више збуњују, него што указују на услугу која госта очекује. Наиме, *Оморика* сем удобних соба и апартмана својим гостима нуди – затворени базен, сауну, куглану, савремену теретану, столове за билијар и стони тенис, козметички и фризерски салон, могућност коришћења банкет сала, ВИП салона, ноћног бара и дискотеке, те конгресне сале опремљене савременим аудио-визуелним средствима. О здрављу гостију брине се лекар који је 24 часа доступан у амбуланти поред централног хола.

Од прошле године надамак хотела постоји и скијашка стаза са ски-лифтом, а ту су и спортски терени за фудбал, кошарку, тенис, одбојку, трим-стаза са справама дужине 1.600 метара, уређене стазе са шетњу од око 10 километара.

Управник хотела Милан Лазовић истиче да заједно са својим персоналом тежи циљу да сваки гост напусти *Оморику* задовољан и буде њен промотер међу пријатељима и познаницима.

– Боримо се за сваког госта услугом, љубазношћу, квалитетом. Трудимо се да пратимо стандарде савременог хотелијерства а да

при том не изгубимо топлину и непосредност која је препознатљива за људе овога краја – објашњава Лазовић. Према његовим речима, гостима хотела су поједини садржаји, попут базена, сауне и теретане која спада међу најсавременије у земљи, доступни потпуно бесплатно. Штавише, ти садржаји од недавно се не уступају никоме ко није гост ВУ *Тара* чак и уколико за ту услугу плати.

– Одлучили смо да наши гости имају потпуну слободу и удобност. Ту нисмо спремни на компромисе. Примера ради, опремили смо и посебну просторију за децу где родитељи, уколико желе да се опусте, могу оставити малишане који ће са нашим васпитачицама то време провести у игри и забави – каже наш саговорник.

Да је таква пословна филозофија успешна сведочи и податак да је током зимске сезоне *Оморика* била попуњена 115 посто, што значи да се тражио „кревет више“.

Управник Лазовић наглашава да са својим сарадницима ради на формирању понуде која ће пратити потребе људи који се не задовољавају пасивним одмором него своје слободно време желе да испуне квалитетним садржајима углавном активно у природи. За то су задужени и рекреатори које предводи Оливер Станојевић, човек који своје богато познавање планине несебично дели са гостима ВУ *Тара*. Према његовим речима, свакодневно се организују излети и посете природним лепотама и културним знаменитостима тарског краја. Станојевић истиче да ће наредне сезоне ти садржаји бити још богатији.

Управа *Оморике* убрзано ради на реновирању смештајних капацитета и како смо сазнали, за две до три године госте би могле да очекују потпуно реновиране собе. Сада је то случај на последњем спрату хотела. По свему судећи, тек тада ће категорија од три звездице изгледати непримено.

Бели бор острво младости

Хотел *Бели бор* живи у лепом сећању многих генерација које су ту провеле незаборавне тренутке у летњим камповима и на рекреативној настави. Није ретко да деца старих гостију *Белог бора* данас ту долазе да би се дружили са природом и бавили спортом, а по повратку кућама „упоређују“ утиске.

Према речима управника хотела *Бели бор* Гвоздена Димитријевића, тај објекат познат је по омладинском туризму и своје садржаје је томе и прилагодио.

– Наш хотел се спрема да већ десету годину заредом угости хуманитарни Камп пријатељства чији је покровитељ организација „Наша Србија“. У том периоду све врви од омладине разних националности, чује се песма, граја, представници медија су стално ту, а врло често камп посећује и председник Републике, високи државни функционери, јавне личности и наши најпознатији спортисти – каже Димитријевић. Управник додаје да *Бели бор* веома добро послује и ван сезоне, то јест током јесени и пролећа јер тамо бораве ђаци на рекреативној настави.

– Током 2009. године кроз хотел је прошло 18.000 деце, али је тај број могао бити далеко већи да није проглашена епидемија новог грипа који је десетковао посете. Ипак, успели смо да годину завршимо позитивно, што нам даје наду да ће наредна бити боља – каже Димитријевић. Он истиче да је упркос кризи започето реновирање хотела који је тренутно затворен, а поновно отварање, како каже, планирано је за 8. март. Тим поводом биће приређен и атрактиван уметнички и забавни програм.

– Прошле године отворили смо и нову трим-стазу дужине 640 метара, а поред хотела већ постоје терени за фудбал,

кошарку, одбојку, рукомет и две скијашке стазе, које су током зиме идеалне за рекреативце и заљубљенике у скијање – каже управник *Белог бора*.

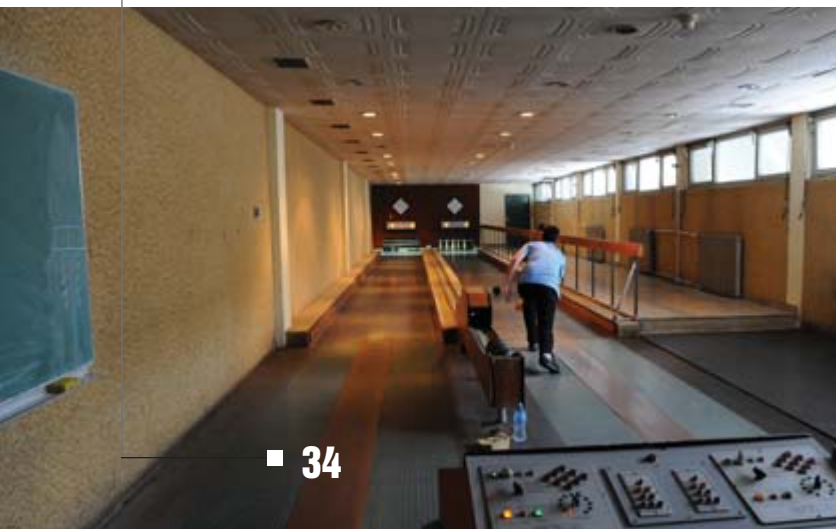
Хотел се налази у једном од најпитомијих делова Таре – Радмиловцу. Категорисан је са две звездице, али по много чему, као и хотел *Оморика*, превазилази норму своје категорије. Поред 230 лежајева у собама опремљеним телевизорима и телефонима, *Бели бор* поседује ресторан, кафану, аперитив бар, диско клуб, биоскопску салу и салон забаве.

Следећи корак у профилисању понуде хотела *Бели бор* биће отварање према захтевнијим гостима и конгресном туризму. Томе ће, како сазнајемо, бити посвећена значајна пажња у будућности.

У оквиру ВУ *Тара* послују и депанданс *Јавор* близу хотела *Оморика* са 50 лежајева и националним рестораном, као и националне куће *Јеремичак* и *Радмиловац*. Сваки од ових објеката на свој начин употпуњује богату туристичку понуду Таре.

Предстојеће организацијске промене војнодоходовних установа, како се очекује, помоћи ће здравом пословном ткиву да опстане и да се развија. Будући да су хотелско-туристички капацитети система одбране на Тари доказали успех и у тешким данима, имају основа за оптимизам. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Радован ПОПОВИЋ

Научни скуп о др Михајлу-Мики Марковићу

друштва проф. др Павле Миленковић такође је изразио задовољство што овакви научни скупови прерастају у лепу традицију две институције које поштујући прошлост граде садашњост и мисле на будућност поколења.

Научни скуп отворио је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић. Он је том приликом истакао да је ВМА установа која данас спада у највеће војноздравствене центре у свету, у којој се негује врхунска медицина и образују будући војни лекари.

– Поносни смо на своју традицију дугу 166 година. Трагајући за коренима, открили смо да су се током историје непрекидно кристалисале непролазне вредности изузетних лекара и сјајних личности и пожелели смо да од заборава отргнемо њихова дела – рекао је генерал Јевтић.

Научни сарадник др сц. мед. Елизабета Ристановић, начелник Одељења за морал и односе са јавношћу ВМА, презентovala је учесницима скупа књигу *др Михајло-Мика Марковић – живот и дело*.

Михајло-Мика Марковић један је од српских војних лекара који је високо носио заставу лекарске етике током тридесет пет година каријере санитетског официра. У војну службу примљен је 1877. године. Начелник санитета српске војске био је од 1886. године и у његовој историји оставио је неизбрисив траг, као и у области науке о санитетској тактици и стратегији и у области унапређења ратнохируршке доктрине. Доктор Марковић допринео је и формирању првих бактериолошко-хигијенских и завода за производњу вакцина у нашој земљи, сврставајући Србију још пре 110 година на пољу медицинске струке међу развијене европске земље.

Поводом Дана ВМА, у кругу те здравствене установе биће откривена биста др Михајло-Мике Марковића. ■

Састанак педијатара Србије

Зажеднички састанак Педијатријске секције и Секције за дечију хирургију Српског лекарског друштва одржан је недавно на ВМА. Стручњаци су одржали више предавања из разноврсних домена дијагностике и лечења болести које погађају дечију популацију. Најзначајније теме односиле су се на морфолошке и антигенске карактеристике вируса грипа, нове погледе на патогенезу и класификацију дијабетеса мелитуса код деце и младих, утицају епигенетских чинилаца на експресију гена, дијагностику и лечење феохромоцитоме, затим лечење примарног и секундарног расцепа усне. ■

Саветовалиште за исхрану

У науци о исхрани последњих година дошло је до значајних открића од којих је свакако најважније сазнање да састојци хране, осим што задовољавају нутритивне потребе, могу да уђу у садејство са генетским саставом организма. То значи да ће особе различитог генотипа развијати одређену склоност ка обољењима повезаним с исхраном – гојазност, шећерна болест, хипертензија, хормон-зависни тумори, дислипидемија. Такође, то значи да неки фактори хране могу утицати на генску експресију. Дакле, од генетског састава појединца зависи да ли ће конкретни састојак хране имати позитивно или негативно деловање на организам.

Интолеранција на храну представља нежељене реакције које се јављају после уноса појединих намирница, а нису имунски посредоване, односно не припадају алергијама на храну. Механизми који леже у основи интолеранција могу бити различити. За разлику од алергије на састојке хране која се може дијагностиковати анализом крви, у клиничкој дијагностици интолеранције користе се друге методе пошто се испитивање крви показало бескорисним, што озбиљно доводи у питање и све популарније „комерцијалне методе за смањење телесне тежине елиминацијом одређених врста намирница“.

Искуства Саветовалишта за исхрану у ВМА говоре да пацијенти који долазе након обављених „комерцијалних тестова интолеранције“ најчешће добијају забрану уноса свих млечних производа. Међутим, код интолеранције на лактозу, тегобе се добијају само после уноса млека, а никада по уносу јогурта, сира, павлаке и осталих производа где је лактоза одсутна. То је најбољи пример да се у препорукама за елиминацију неких намирница мора бити нарочито опрезан, пошто свака намирница није састављена само до једне супстанце, већ је то сложена мешавина различитих састојака, од којих су неки неопходни у исхрани, као што су калцијум и беланчевине из млека и млечних производа.

Када се говори о препорукама, не треба заборавити да се човек развио добрим делом и због тога што је био у стању да једе различиту храну, а и даље су му за добро здравље и правилно функционисање неопходни веома различити нутрименти који се налазе у обиљу намирница. Разноврсна исхрана јесте кључ доброг здравља и свака агресивна рестрикција у исхрани, која се спроводи без преке потребе, односно код особа које немају клинички доказану алергију или озбиљну интолеранцију, на дуге стазе даће веома озбиљне последице. Саветовалиште за исхрану ради у оквиру Института за хигијену ВМА и на услузи је војним осигураницима и свим грађанима Србије. ■

Припремила Елизабета РИСТАНОВИЋ

Поводом Дана Црвеног крста Србије

Хуманост кроз три века

Наша највећа хуманитарна организација основана је 6. фебруара 1876. на иницијативу др Владана Ђорђевића, а њен први председник био је митрополит Михајло Јовановић. Кроз три века континуитета Црвени крст Србије потврдио је висок углед у свету и наглашену хуманост, посебно у време ратова. У низу сјајних резултата извајају се достигнућа младих који су, сем осталог, троструку прваци Европе у пружању прве помоћи.

Испит из хуманости полагали су у најгорим приликама и добијали највише оцене. Што су услови били тежи, њихово пожртвовање, човекољубље и борбеност долазили су до врхунског изражаја. Рат је поприште свеколиког страдања, војника и цивила. Неописиве људске патње не могу оставити никог равнодушним, поготово личности чији се карактери описује широким срцем и племенитом намером.

Оснивач др Владан Ђорђевић

То је у најкраћем Црвени крст Србије, поштована и у свету призната друштвена организација основана на овим просторима 6. фебруара 1876. на иницијативу познатог хуманисте др Владимира Ђорђевића. Њен први председник је био митрополит Михајло Јовановић, човек једнако одан вери и народу, уман, речит, угледан због свог хуманог дела и узвишене мисли.

У традицији која спаја три века, Црвени крст Србије очувао је све принципе рада од којих су хуманост, поштовање права и правде на

Импресивни резултати

О великом доприносу снази међународног покрета и резултатима који су уочени у свету, недавно је говорио господин Олав Офстад, одлазећи председник регионалног центра Међународног комитета Црвеног крста за Србију и Црну Гору са седиштем у Београду. – О вашим капацитетима говори и чињеница да спроводите напредне и веома сложене регионалне активности у оквиру Програма за деловање у несрећама. Затим, пружили сте подршку државним институцијама и заступали конструктивна решења и тако утицали на припрему Закона о деловању у ванредним ситуацијама. То су области у којима сте ме заиста импресионалирали – истакао је господин Офстад.

почасном месту. Српски народ и његова организација су истакнути пример поштовања женевских конвенција и то је златним словима записано у Музеју међународног покрета Црвеног крста и Црвеног полумесеца, који се налази у граду где су потписани документи.

Није било рата, катастрофа или несрећа где чланови Црвеног крста Србије нису помагали, војницима или становништву по цену vlastitих жртава. Данас је то савремено осмишљена друштвена институција са републичком, две покрајинске и 183 организације у општинама широм земље. У њеним редовима је 60.000 волонтера, од којих је 60 одсто младих. На 85 волонтера долази тек један професионално ангажован члан.

Тешко је побројати све активности и истаћи резултате у прошлој години. Сем осталог, прикупили су 240.000 јединица крви, организовали читав низ акција за помоћ угроженом становништву, на десетина хиљада лекарских прегледа, стотине акција у превенцији и ширењу заразних болести... Посебно треба истаћи податак да су чланови Црвеног крста Србије током прошле године у области прве помоћи обучили 15.000 војника на цивилном служењу, више од 700 припадника саобраћајне полиције, 1.7000 радника „Телекома“, око 3.000 запослених на пословима повећаног ризика и 10.000 школске деце.

Иначе, екипа Црвеног крста Србије је по трећи пут узастопце освојила титулу европског првака у пружању прве помоћи, па ће ове године бити домаћини шампионата континента у тој дисциплини. Организовање великог такмичења је практично почело. Треба угостити око хиљаду учесника и 300 волонтера из свих крајева Европе. Тим поводом, из штампе ускоро излази јединствени, свеобухватни убеник прве помоћи у складу за захтевима новог Закона о безбедности саобраћаја.

Висок углед

Председник Републике Србије Борис Тадић доделио је Црвеном крсту по трећи пут за редом признање „Најхуманија средина“, које на свој начин говори о угледу и резултатима организације.

Образовање и превентивно деловање моћно су оружје у борби за здраво друштвено ткиво, нарочито младе а против негативних појава које сежу чак и до сфере криминала. Ту се пре свега мисли на трговину људима, потом наркоманију, алкохолизам, све облике насиља... Путем семинара, предавања и бројних радионица организованих у готово свим општинама Србије указује се на могућност, допринос и обавезу спречавања појава на коју нису имуне ни најразвијеније земље. Поред угледних имена, стручњака из разних области, инструктори су и млади који едукују вршњаке. Та пракса је дала одличне резултате.

У нашој земљи још постоје избегла и интерно расељена лица. Економска криза и транзиција и даље чине неповољно социјално и материјално окружење. Према речима др Драгана Радовановића, председника Црвеног крста Србије, са неповољним условима рада суочаваће се и организација на чијем је челу, али упркос томе, додатним напорима, уз помоћ државе и међународне заједнице, наставиће се програми пружања помоћи становништву у свим приликама. Хумана нит која спаја три века продужиће се и у будућности. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Официрски бал у Чачку

Традиција

која краси Србију

Официрски бал у Чачку обновљен је 1999. године и од тада се одржава сваке године уз светосавске свечаности и Сретење – када је давне 1804. подигнут Први српски устанак и 1835. када је донет први српски Устав

Организатори овогодишњег официрског бала у Чачку били су команда гарнизона Горњи Милановац и Општински одбор резервних војних старешина Чачка.

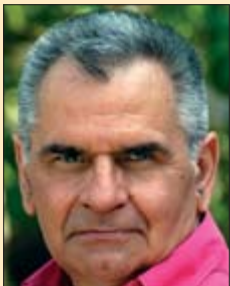
Поздрављајући госте, командант Копнене војске генерал потпуковник Љубиша Диковић рекао је да су овакви сусрети велика прилика „да се дружимо, подсетимо на нашу традицију и сачувамо нешто што је красило официре наше драге Србије“.

Команда гарнизона Чачак, заједно са резервним старешинама, обновила је лепу традицију официрског бала пре 11 година, подсетио је председник Општинске организације удружења војних пензионера Драгиша Стевановић. „Стало нам је да се традиција настави и да се поносимо војничким позивом“, рекао је Стевановић.

Половином 19. века у Србији су се одржавали различити балови, а најчувенији су били дворски и официрски. Официр је морао бити савршен играч, јер је официрски бал био велики друштвени догађај којем је присуствовала елита. Правио се врло строг списак најотменијих породица, а за сваку госпођицу био је један од најубудљивијих тренутака када подофицир у свечаној униформи уручује позивницу за бал њеном оцу. ■

Милош ЛУКИЋ

Пише
Бранко КОПУНОВИЋ

Официри олимпијци

Зима нас је дуго држала у леденом клинчу. Када је хладни загрљај попустио осећали смо се боље. Старији људи по селима кажу да се жестина студени мери према понашању вукова. А они се дали у јурише на торове па и дворишта кућа у прокупачком атару. Ваљда нам неће више задавати главобоље. Дан је осетно дужи а и сунца је све више.

Додуше, што не учини зима, урадиће (нам) рачуни за струју, комуналије, телефон, кабловску телевизију и шта све не? Можда се највише смрзавамо зато што су нам плате замрзнуте довољно дуго да смо и заборавили када су стављене у лед. Додуше, има на де бар у водама теорије, па ако ствари у привредној структури крену како треба можда ће се стећи услови за пораст чека. Тамо негде средином године. Тако ономад рече на телевизији Млађан Динкић, министар економије и регионалног развоја.

Када смо код телевизије, не зову је узалуд „прозор у свет“. А на пенџеру се свашта да видети. Под титравом сликом гледалац пристаје на њену хипнотичку моћ. Већ од раних поподневних сати, телевизије се утркују која ће нас богатије даровати. Деле се куће, аутомобили, станови, компјутери, мобилни телефони, готов новац... Широко! Где то има? На телевизији! Са пар порука и тричавих пар стотина динара можете постати власник наведеног блага. Тако каже телевизија у чије се џепове сливају милиони од наивних који немају новца, али не губе наду. А шта им друго преостаје?

Концепт сукоба на релацији богати-сиромашни понудио је и нови (стари) серијал. Таман се решимо једног, ето ти другог Великог брата. Наравно, за напаст има лека у виду даљинског управљача, али препричавања се пандемијски шире већ од уласка у лифт па у градски превоз, преко улица и булевара до радног места (и назад). Дошли су нови „укућани“, али навике и концепт су остали исти: замути, завади, разоткриј, обећај... А онда испливају сујета, себичлук, безобразлук, а не ретко простаклук и вулгарност. Успех жалосне формуле зване гледаност.

Почетком фебруара, тачно пре сто година у познатом београдском хотелу „Москва“ састала се група официра и основала Олимпијски комитет Србије. На њиховом челу био је потпуковник Светомир Ђукић, свестрани спортиста, гимнастичар, атлетичар, мачевалац. Ових дана је на том месту венац положио Владе Дивац, први човек Олимпијског комитета. Традици-

ја олимпијских игара на овим просторима дужи је од једног века. Наиме, на Првим олимпијским играма, одржаним у Атини 1896. године, забележени су присуство и учешће једног високог званичника и једног такмичара. Краљ Србије Александар Обреновић први је лидер једне државе који је 10. априла 1896. по-сматрао и, како бележе тадашњи хроничари, „из свечане ложе топло поздрављао такмичаре велосипедских трка, а нарочито маратонце“. У такмичарском делу наступио је Момчило Тапавица, родом из Надаља крај Новог Сада. Такмичио се у рвању и дизању тегова. Замало су му измакле бронзане медаље...

Посматрајући отужну количину лакообећавајућих дневних квизова и могућност брзе а богате премије, рекли бисмо да живимо у земљи изобиља. Можда би педагошки оквир образложења игре на карту понуђеног богатства која и сиромашнима даје шансу следио логику опстанка идеје да нада ако не постоји мора се измислити.

Лето је успети на спортском пољу а ветар у леђа је у најмању руку добро дошао. На турниру у Мелбурну, наш Новак се од даљег наступа опростио у четвртфиналу. Међутим, пласирао се на другу позицију АТП листе најбољих играча света. За то је највише заслужан Роже Федерер јер је помео Ђоковићеву конкуренцију и омогућио му пробој на позицију број два.

Може и тако, али за значајне титуле мора се борити. Каткад жестоко и буквално. Мање је познато да је Душица Јанковић светска првакиња у професионалном боксу (суперлака категорија). За то постоје бар два разлога. Први је што Дуда тренира и живи у Бразилу, а други се тиче укоренењих предрасуда да песницење не приличи дамама. Међутим, темпераментни Бразилци је напросто обожавају. Наизглед крхка девојка зна опасно да удари. Иако се њен стил ослања на технику, није јој страна да употреби и снажни десни кроше. Када севне, нокаут за противницу је неизбежан. Упркос многим понудама за промену држављанства „под повољним условима“, Београђанка не помишља на тако нешто већ планира да следећу борбу за одбрану титуле организује у Србији. Помињу се многа атрактивна места, чак и Златибор. Зашто да не. После Џонија Дела нека се планински бисер украси и звањем светског шампиона.

Док је трајала поправка београдске „Газеле“, јасно је да се део саобраћаја морао преусмерити на алтернативне правце. Али, остао је нејасан рачун који су незаслужено платили камиони, односно камионџије. Наиме, тих дана прелазак преко моста био је забрањен за све камионе теже од три и по тоне, али није за аутобусе који су са путницима тежили скоро седам пута више. Једино ако се нисмо (при)сетили како су људи наше највеће богатство. ■

Одмеравање

Према устаљеној пракси, председник САД крајем јануара подноси Конгресу економски извештај за протеклу календарску годину и предлог буџета за следећу фискалну годину. У оквиру извештаја и општег буџета садржан је и предлог војног буџета, који образлаже министар одбране пред комитетима Конгреса. Укупни војни издаци САД за 2011. годину, према поменутом предлогу, састоје се из два дела – редовни војни буџет и трошкови ангажовања снага САД у прекоморским операцијама, првенствено у ирачком и авганистанском рату.

Дискусија о предложеном буџету води се готово десет месеци, односно до завршетка текуће фискалне године (31. октобар), када се дефинитивно предложени буџет изгласава и ступа на снагу. Изгласани буџет, по правилу, незнатно одступа од предложеног, и у глобалу и по ставкама.

Следећи устаљену праксу, председник Обама је 20. јануара 2010. поднео Конгресу економски извештај за текућу и предлог буџета за следећу годину. У предлогу новог буџета предвиђен је дефицит од око 1.600 милијарди долара. Сачинила га је администрација председника Обаме, док је предлог текућег буџета припремила администрација бившег председника Буша.

■ Већа издвајања

Предлог буџета секретара за одбрану Гејтса у потпуности се подудара са предлогом Обаме, с тим што је секретар опширније образложио предлог, изнео јачину и организацију оружаних снага, план њиховог развоја, с нагласком на даљој техничкој модернизацији.

Укупни војни издаци САД за фискалну 2011. годину, према поменутом предлогу, састоје се из два дела – редовни војни буџет и трошкови ангажовања снага САД у прекоморским операцијама, првенствено у ирачком и авганистанском рату. Редовни војни буџет или буџет Министарства одбране САД износиће 548,9 милијарди долара, што представља 18,2 милијарди или 3,4 одсто више него одобрени војни буџет за текућу фискалну годину. Трошкови војних операција које изводе оружане снаге изван САД износиће 159,3 милијарди долара.

интереса

Укупни војни издаци САД у 2011. финансијској години износиће 708,3 милијарди долара, што је повећање 30,3 милијарди у односу на текућу и 49,4 у односу на прошлу финансијску годину. Укупни војни издаци САД представљају 5,1 одсто бруто друштвеног производа (14.500 милијарди долара у 2009. години) и 15,1 одсто државног буџета (3.600 милијарди долара), а само војни буџет је сте 3,9 одсто бруто друштвеног производа, односно 19,5 одсто државног буџета.

Последњих десет година војни буџет САД (не рачунајући трошкове извођења војних операција изван територије земље) скоро је удвостручен – од 280 милијарди долара у финансијској 2001. повећан је на 548 милијарди у фискалној 2010. години. Највеће повећање било је у току првог мандата председника Буша Млађег – војни буџет САД повећан је од 280 милијарди долара у 2001. на 478 милијарди долара у фискалној 2005. години. Председник Буш Млађи, у ствари, следио је председника Буша Старијег, који је такође у свом првом мандату (од 1982. до 1986. године) војни буџет повећао од 147 на 245 милијарди долара. У последњих неколико година војни буџет САД незнатно је повећаван.

Наведена средства намењена су за покриће личних расхода (плате и бенефиције војних и цивилних лица), за текуће оперативне трошкове и одржавање средстава ратне технике, за финансирање производње и набавке нових средстава наоружања и војне опреме, затим за научноистраживачки и развојни рад, потом за развој војне инфраструктуре (изградња и уређење нових војних објеката), за изградњу војних станова и за резервне фондове. Највеће ставке представљају лични расходи и набавке, али и истраживање и развој нових средстава наоружања и војне опреме.

Оружане снаге САД чине активни део (професионални старешински и војнички састав), резервне компоненте (националне гарде и резервне

јединице) и цивилна лица стално запослена у оружаним снагама САД. Активни део оружаних снага састоји се од Копнене војске (КоВ), Ратног ваздухопловства (РВ), Ратне морнарице (РМ), у чији састав улази и Морнаричка пешадија (МП) и Обалске страже, а резервни – од Националне гарде КоВ и РВ, организованих и опремљених јединица резерве КоВ, РВ,

РМ и МП. Јединице Националне гарде КоВ и РВ, по правилу, одржавају виши степен борбене готовости него видовске јединице резерве. Оне се, после краткотрајне обуке, ангажују у војним операцијама које снаге САД изводе у страним земљама. (У садашњим условима у Ираку и Авганистану). Припадници и једне и друге резервне компоненте су добровољци и за време које проводе на обуци или на бојишту примају новчану накнаду. Значајну компоненту оружаних снага САД сачињавају и грађанска лица која заузимају положаје од курира и помоћних радника, инжењера, техничара и високих функционера у Пентагону или у високим војним командама, те на дужностима министра одбране и његових заменика.

■ Јачина и структура снага

Програмом планирања и буџетирања предвиђено је да се активна војска, која је у целисти професионална (добровољачка), одржава на нивоу од

Војни буџет САД

НАМЕНА	2009*	2010**	2011***
Лични расходи	125.625	134.968	138.541
Оперативни трошкови и одржавање	179.103	184.488	200.240
Набавке	100.886	104.803	112.873
Истраживање, развој, опити и евалуација	79.392	80.097	76.131
Војна инфраструктура	21.898	21.022	16.924
Војни станови	3.163	2.259	1.822
Обртни и фондови руковођења	3.156	3.118	2.380
Укупно	513.222	530.755	548.919

* Утрошено ** Одобрено *** Планирано
Изражено у милионима долара

1,445.000 људи, резервне снаге – организоване и опре-мљене јединице које предста-вљају, условно речено, резер-ву првог позива, на нивоу од 850.000 људи, и цивили запо-слени у оружаним снагама од 950.000 људи.

У активном делу оружаних снага налази се више од 200.000 (или око 15 одсто це-локупног бојног стања) жена. Забрањено је да се оне поста-вљају на борбене дужности и ангажују за извршавање бор-бених задатака. Њима су, ипак, отворене могућности и у избору радних места и за на-предовање у служби. Оне се налазе и у резервним снагама и у оквиру такозваног цивилног корпуса.

У односу на период *хлад-ног рата*, оружане снаге САД су релативно мале. Још је ад-министрација председника Буша Млађег заузела став о релативно малобројним, али добро технички опремљеним, обученим и борбено оспособ-љеним оружаним снагама. Тај став је, у основи, преузела и следи администрација пред-седника Обаме. Према плану за финансијску 2011, и на-редне године не предвиђа се повећање оружаних снага, али се предвиђа њихово ин-тензивирање. Тако се, на при-мер, за истраживање, развој и набавке нових средстава ратне технике предвиђа износ око 200 милијарди долара у 2011. години. Тежиште улага-ња биће на развоју и производњи ваздухопловно-свемир-ских (аеро-спасе) средстава, електронских и сензорских уре-ђаја, којима се обезбеђује успешно вођење информатичког, кибернетског и електронског (хакерског) ратовања.

■ Финансирање војних операција

Планирана средства, како је наглашено у извештају се-кретара Гајтса, треба да обезбеде наставак модернизације оружаних снага и њихово оспособљавање да „одговоре и те-кућим будућим непријатељима и сукобима“. У том смислу се предвиђају набавке нове породице борбених возила, новог за-једничког (међувидовског) ловца бомбардера F-35, даље усавр-шавање и развој ПВО и ПРО система, затим система за осма-трање и обавештавање, командно-контролних система, али и развој новог борбеног авиона и нове подморнице на нуклеар-ни погон, опремљене балистичким ракетама великог домета.

Председник Обама нагласио је да је „нација спремна да се суочи са изазовима новог доба и да и у овом веку води свет

ДВЕ ВРСТЕ РАТОВА

Према плановима развоја и материјално-техничког обезбеђења ОС САД припремаће се за вођење две врсте ратова – „малих“ или локалних ратова попут ваздушно-ракетних интервенција уз неопходно ангажовање снага на копну и великих ратова као што су ваздушно-ракетни, ин-форматички, електронски, хакерски начин ратовања.

Ангажовању на страним територијама САД ће, веро-ватно, убудуће опрезније прилазити него што је то био слу-чај агресије на Ирак. Такво ангажовање ће теже добијати подршку европских и других савезника. За велике ратове наставиће се интензивне припреме пре свега у области раз-воја нових средстава ратне технике и начина употребе, али и ради дефинисања нових стратегија и ратних доктрина.

ка новим подручјима и индустријама“. Такође је поновио и своју стратегију за Авгани-стан и Пакистан, чију суштину представља постепено војно напуштање Ирака, војно ја-чање и интензивирање опера-ција у Авганистану и Паки-стану, на територији која се наслања на Авганистан. Ту стратегију поновио је и секретар Гејтс, који је нешто детаљ-није образложио њено спровођење и навео трошкове за извођење војних операција у „прекоморским“ подручјима.

Трошкови војног анга-жовања САД у Ираку и Авганистану стално су повећава-

Јачина и структура активне компоненте ОС САД

Вид оружаних снага	Свега	Подофицира и војника	Официра	Жена у униформи
Копнена војска	548,5	460,4	88,1	73,9
Ратно ваздухопловство	324,0	259,6	64,4	12,3
Ратна морнарица	332,0	280,9	51,1	50,0
Морнаричка пешадија	203,1	183,0	20,1	64,0
Обалска стража	41,0	32,0	9,0	5,1
СВЕГА	1.448,6	1.215,9	231,7	205,3

Изражено у милионима долара

ни. Само у текућој финансијској години биће већи за око 30 милијарди долара, у односу на план за ту годину. За тих 30 милијарди долара биће повећани трошкови и у следећој, 2011. фискалној години, за коју је предвиђено 129,3 милијарди долара. Тако ће трошкови „прекоморских“ војних операција САД износити 159,3 милијарди долара.

Поред војних активности у зони Средњег истока и Западне Азије, САД интензивира активности и цивилних служби. Као у случају

Ирака, САД планира да одговорност за унутрашњу безбедност и антитерористичку активност пренесу на војне и цивилне органе тих земаља. На њиховом оспособљавању, поред ангажовања специјалних јединица видова оружаних снага, биће ангажоване и цивилне специјалне службе. За њихово ангажовање предвиђени су трошкови у износу од 50 милијарди долара, који су изван укупних војних расхода САД од 708 милијарди долара.

Администрација председника Обаме још није дефинисала глобалну војну стратегију. Промовисана и усвојена стратегија за Авганистан и Пакистан, која је уско повезана и са плановима повлачења снага САД из Ирака, само је део америчке глобалне стратегије. Обама је наглашавао потребу пажљивијег балансирања војних издатака. Међутим, предлог војних издатака за финансијску 2011. годину не одражава такву намеру. Они ће за близу 50 милијарди долара бити већи у следећој него у текућој финансијској години. ■

Тодор МИРКОВИЋ

Стабилност од Ванк до Влад

Паневропска војно-политичка сарадња, квалитативни скок ка снажном и кохезивном партнерству и европски дом за све, суштина су понуде руског председника Медведева у новом концепту безбедности, који, тврди се, једини може обезбедити Европи дугорочан развој, равноправно учешће у глобалним процесима, мир и безбедност.

ели шенген, активирање Трговинског споразума са Европском унијом и подношење кандидатуре за чланство у тој надржави, били су као новогодишњи поклони за Србију, гладну наде и добрих вести. Негде иза тврдњи да је реч о последицама добро обављеног посла, остала је помисао да је само месец дана раније Дмитриј Медведев, руски председник, на обележавању 65 година од ослобођења Београда поново промовисао своје виђење заједничке европске безбедности. И да је нови концепт понудио и Србији.

У међувремену је Турска, један од америчких клинова у Европи, у неколико дипломатских иницијатива, показала да жели да буде значајан играч на овом простору. За геополитичке аналитичаре остаје једно важно питање: да ли то Унија шаље нове инјекције охрабрења за земље Западног Балкана да наставе са проевропским реформама и сличним спољнополитичким опредељењима, или се спрема за нови геополитички окршај између Евроазије и евроатлантизма?

Централни балкански играч

„Не бих рекла да ЕУ показује *изненадно* занимање за Србију“, каже за Одбрану Роза Балфур, аналитичар Центра за европску политику из Брисела. „Мислим да су националне дипломатије и званичници у институцијама Уније одувек препознавали чињеницу да је Србија централни играч на Балкану, као и потребу да је имају на својој табели и то путем проширења као средства за подршку регионалној стабилности. Но, догађаји попут визне либерализације и кандидатуре за чланство јесу ставили Србију у весте, али не међу прворазредне.“

Последњи потези ЕУ према Србији нису изненађење ни за др Предрага Симића, професора Факултета политичких наука и бившег амбасадора у Паризу: „Европска унија је заправо била спремна за ове уступке још 2005. године. Али, тада је Француска рекла „не“ нацрту европског устава, па је онда дошло натезање око Лисабонског

увера и востока

споразума... Након усвајања Лисабонског споразума ЕУ је хомогенија. Природно је да јој први следећи корак буде поглед ка Западном Балкану и истоку, уопште. С друге стране, све што смо добили, заслужили смо, јер је Србија одрадила велики део посла."

Несумњиво, администрација у Бриселу нашла је одређени интерес да начини овакве кораке према Србији и целом Западном Балкану, упркос проблему који је у својој новој књизи „Европа република“ описао Мишел Фуше, утицајни човек француског *Ке Д'Орсеја*: не знају се спољашње и унутрашње границе Уније, а не зна се ни како ће бити дефинисано уже језгро са старим силама, статус придружених чланица... Лакше је договорити се ако сте мањи (то је један од разлога зашто би и НАТО, у овом тренутку, нерадо пристао да се прошири на земље попут Грузије). Али, ако некога не примите, та територија може постати гнездо за ширење утицаја других сила. То не морају бити само државе, већ и организовани криминал, тероризам...

Босанско-косметске паралеле

Да подсетимо: у БиХ и на Космету деценијама су се два последња европска рата у двадесетом веку. Ови сукоби омогућили су НАТОу да формално нађе нови смисао свог постојања. Петнаест година након окончања рата у БиХ, јасно је да та држава тешко функционише и да је страх Срба и Хрвата од мајоризације оправдан.

Ипак, др Драган Петровић сматра да нови уступци ЕУ према земљама нашег региона ипак немају везе са кризом у БиХ: „Тачно је да може утицати на стабилност целог региона. Признавањем независности Космета ЕУ је погазила одлуку Бадинтерове комисије да нема промена граница југословенских република. Зато, уколико до тога дође, одвајање српских енклава, па и Републике Српске, било би логично. Сама ЕУ у БиХ нема своју политику, она ту заправо гаси пожаре средњим решењима између њених и интереса САД. Али, мислим да БиХ није један од главних разлога за стављање

Србије на белу шенген листу, или активирање Трговинског споразума."

Неки би, зато, рекли да је убрзавање решења положаја Босне у вези са чињеницом да су Руси купили рафинерију у Босанском Броду. И са, у последњих неколико година, ојачалим руским интересом у овом региону. „Западна и средња Европа немају природне ресурсе, али имају знање и капитал. Русија, која држи пола европског континента, има све ресурсе 21. века на својој територији – питку воду, дрво, обрадиво земљиште, нафту, гас“, подсећа Петровић. „Де Гол је поодавно схватио ово, али и да у постколонијалном свету САД и Велика Британија преко *хладног рата* и НАТОа држе Европу на узди и подељену. Зато су он и Аденауер покренули Савез за челик и угља из кога се изродила ЕУ. Њихова идеја да проблем сировина реше преко бивших француских колонија, окупљених у групу франкофонских земаља, пропала је распадом колонијализма. Али, ако ЕУ и Русија постану веома блиске, шта ће бити са САД?"

Евроазијски простор је, дакле, геополитички сувише моћан изазов. Са јачањем извоза руских енергената, ово је постало више него очигледно. Гасовод „Северни ток“ који граде Немачка и Русија, заобишао је Пољску, европску чланицу НАТОа која данас у највећој мери промовише америчке интересе. О „Јужном току“ знамо довољно. Како се слажу гасоводи и геополитика показује и пропис који је Брисел усвојио, а по коме државе чланице не могу склапати саме за себе споразуме о изградњи гасовода и нафтовода.

Без обзира на документ, Русија и даље гледа да појединачно склапа договоре о гасоводу... А „Набуко“, лишен оног основног за успех – изворишта гаса – не може да парира овим гасоводима. Русија је, такође, члан више азијских регионалних интеграција, чак и безбедносних (пандани Оебсу), а од децембра 2009. и формалне царинске уније са Казахстаном, Белорусијом, Јерменијом, Киргистаном, Таџикистаном, Туркменистаном. Најавили су и стварање заједничке економске зоне од 2012. године.

Окосница руске замисли

Идеја, наоко примамљива управо Европи, танкој са ресурсима и уплашеној пред новим азијским џиновима попут Кине, почива на неколико елемената, а први је поштовање територијалног интегритета, суверенитета и политичке независности држава, и међународног права. Затим, сви на евроатлантском простору морају прихватити да је примена силе или претње у међународним односима недопустива. Сви потписници оваквог уговора морају прихватити и да је безбедност једнака и недељива и да се не сме обезбеђивати на уштрб других, те да се зато не смеју ни дозвољавати акције војних савеза или коалиција које нарушавају ту равнотежу. Такође, не смеју се ни развијати војни савези који прете другима.

Нико неће имати ексклузивна права на одржавање мира и стабилности у Европи, а контрола ширења наоружања, тероризма и наркотика биће строжа и обавезна за све. Руски председник и његови сарадници предвидели су и потписивање уговора и механизме за његово спровођење у дело: консултације потписника, конференције, ванредне конференције. Рецимо, уколико би нека чланица проценила да постоји кршење уговора или могућност да буде прекршен, може затражити консултације.

Ако две или више држава затраже консултације, депозитар уговора заказује конференцију потписника. Одлуке би се доносиле консензусом и биле би обавезне, а неопходан је кворум од две трећине или чак четири петине на ванредној конференцији која се заказује само у случају оружаног напада. Глас државе која крши споразум не би био узет у обзир. Нацрт, такође, оставља на снази раније потписане уговоре и механизме УН и оставља право потписника на неутралност.

Александар Грушко, помоћник руског министра спољних послова, на једном недавном скупу, целу замисао назвао је „паневропском војно политичком сарадњом“ и „квалитативним скоком ка снажном и кохезивном партнерству, од Ванкувера до Владивостока“. Европски дом за све, који једини може обезбедити Европи дугорочан развој, равноправно учешће у глобалним процесима, допринос миру и безбедности. Европа је, међутим, веома далеко од тог циља, тврди Грушко. Види се то и по непоштовању Хелсиншког завршног акта, употреби силе као средства за решавање спорова и положају Оебса, који је, каже Грушко, постао „организација између два аплауза или самохвалисања“.

Реаговања Запада

Идеја, међутим, није наишла на одушевљен пријем унутар Европске уније. Док се политичари опрезно и уздржано изражавају о предлогу кога оцењују као најактивнији потез руске спољне политике у последњих неколико година и значајно одступање од досадашње постсовјетске политике, добар део аналитичара отворено тврди да би Унија требало да одбаци ову замисао. Главна замерка је да цео концепт цела Европску унију од НАТО и САД, и да служи једино одбрани Русије и њене „зоне повлашћених интереса“.

Марсел Ван Херпен, директор холандске Фондације „Цицерон“, тврди да би руски предлог увео Кину у европске послове као контраат САД, подигао значај безбедносних интегративних система Русије и бивших совјетских република до нивоа старог Варшавског пакта и спутао НАТО. Такође, замисао би довела до неке врсте Монроове доктрине за руско непосредно окружење, и подрила постојеће европске безбедносне споразуме попут Оебса. Иницијатива би, верује Херпен, обесмислила Оебс, а вођење рата са изговором спречавања етничког чишћења, као на Косову, не би више било могуће.

Присталице идеје подсећају да Европа има интереса да буде у савезништву са Русијом и да је дошло време да се ствари на пољу безбедносних интеграција изнова сагледају. Понуду Медведева виде као покушај тражења консензуса и превазилажења поделе Европе на проамеричку и проевропску, у који јесу узидани већина руских интереса, али и значајни уступци за ЕУ. Но, и присталице и противници истичу да је кључни документ који сада утиче на безбедност у Европи, Споразум о контроли конвенционалних оружаних снага, потписан још почетком деведесетих. Они такође кажу да је тај документ политички застарео.

Шта покушава Европска унија

Москва је очекивала такав пријем, па је стога у списак механизма могућег уговора унела и то да ће он постати правосна-

жан након што га потпише само 25 потписница, било држава, било организација. А зато су почели да га нуде и земљама попут Србије, дакле онима ван европске „зоне снова“. Јер, није тајна да су многе државе презасићене монополарношћу али и америчким унилатерализмом који су преовлађивали у последњих двадесет година. Њима (нарочито ако имају проблем сецесионизма) ова иницијатива Москве, све и да њен главни циљ јесте заштита саме Русије, одговара у одређеној мери.

За саму Европу питање НАТО почело је да се своди на то хоће ли он бити и даље евроатлантски или ће „атлантски“ део превазилазити „европски“. У остатку света већ постоји низ сличних регионалних организација које лагано преузимају функцију контраат НАТО. Уосталом, светски еколошки самит у Копенхагену и катастрофални земљотрес на Хаитију показали су да ће свет морати озбиљније да се позабави снагама за брзе интервенције и системима заштите но што је то био случај са, рецимо, „плавим шлемовима“. То значи и мењање безбедносне структуре света.

Европа има своје интересе, који се са интересима других сила поклапају само делимично. Но, деголизам који је зачео њено уједињење, мртав је, окончао га је француски председник Николас Саркози. Зато су српски званичници били опрезни према идеји Медведева.

Др Предраг Симић каже да све треба пажљиво извагати: „Србија има јасан интерес у добрим односима са Русијом. Без наше Русије се не функционише у Европи. Србија је ушла у пројекат *Лужни ток*, сарађује са Москвом, и уопште, учинила је све што је могла да се добро позиционира. Ипак, ЕУ мора остати наш приоритет.“

Али, значи ли све ово да ми, овде, можемо рачунати са бржим уласком у ЕУ? Па, не баш. Наиме, „2014. година је само један аксиомни појам, због теорије о крају 19. века почетком Првог светског рата, дакле 1914. године“, каже Симић. „Нико не зна хоће ли нас тад примити. ЕУ није синеплекс са познатим распоредом приказивања филмова. Ствар додатно отежава то што су неке чланице Уније примљене а да нису биле спремне.“ А и за проширење је потребан консензус чланица које ће, за разлику од бриселске бирократије, водити рачуна о јавном мњењу својих житеља.

Дакле, ЕУ покушава, ако већ не може обећати брз уласак, онда да барем охрабри државе Западног Балкана да наставе са реформама, да им јасно стави до знања у чијем су дворишту и шта би требало да им буде главни параметар у геополитичком опредељивању. Разуме се, државе које воде паметну, а самосталну спољну политику и поштују своје интересе, не могу због тога да буду на губитку. ■

Милена МИЛЕТИЋ

Нато као главна претња

То је оно што произлази из нове руске војне доктрине коју је председник Медведев потписао у петак 5. фебруара. Објављен на сајту Кремља (www.kremlin.ru), овај текст ставља НАТО у врх листе спољних претњи, далеко испред ширења нуклеарног оружја (претња број шест) и тероризма (претња број 10).

Међу осталим наведеним претњама су територијални захтеви који се постављају пред Русијом и њеним савезницима, покушаји „уплитања“ у унутрашње послове, „демонстрирања војне силе“ приликом обуке која се изводи на територијама „које се граниче са територијама Русије или њених савезника“ у „провокативне сврхе“. Нова доктрина предвиђа слање трупа изван граница уколико буду угрожени „интереси Федерације и њених грађана“.

Овај документ - на двадесетак страница - потврђује могуће прибегавање Русије нуклеарном оружју у случају „опасности по њен опстанак“. Претходна доктрина, објављена 2000, била је прецизнија, предвиђајући прибегавање нуклеарном оружју у случају „масовне“ агресије.

Нечувено је то да су проширење НАТО-а и амерички пројекат противракетног штита оквалификовани као напади на националну безбедност. Напори Северноатлантске алијансе спремне да „глобализује своје активности уз кршење међународних закона“ и да „приближи своје војне инфраструктуре руским границама, проширујући се“ на суседне земље спадају у „главне спољне војне претње“.

Супротстављајући се кандидатурама два своја бивша сателита на обалама Црног мора, Украјине и Грузије, за улазак у НАТО, Русија настоји, да од Западњака издејствује право вршења контроле над својом периферијом, коју описује као своју „сферу одговорности“.

У том циљу, руска дипломатија непрестано представља као универзални лек споразум о новој безбедносној структури у Европи који је израдио руски председник Дмитриј Медведев и оштро критикује „слабост“ Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС). Москва, која никада није поштовала мировни споразум потписан са Грузијом под окриљем Европске уније по окончању сукоба из

августа 2008, игра улогу посредника. У ствари, тежи да направи нове поделе у оквиру главних форума за сарадњу (ОЕБС и НАТО) између Старог континента и Сједињених Држава.

Дан пошто је објављена руска доктрина, Андерс Фог Расмусен, генерални секретар НАТО-а, рекао је да је „изненађен“ ставом Москве о овој организацији. „То не одражава реални свет“, истакао је он. Према речима Расмусена, који је дао изјаву на маргинама конференције о безбедности у Минхену, реални свет је свет „стратешког партнерства“, неопходан јер се „суочавамо са истим претњама“.

Последњих месеци, Москва је више сарађивала по питању Авганистана, дозвољавајући транзит материјала намењеног коалицији која се бори против талибана. Русија није наклоњена повратку талибана у Кабул. Она се боји евентуалних упада исламистичких активиста

у Централну Азију (Узбекистан Киргизија, Таџикистан) и узнемирана је због транзита наркотика преко порозних граница тих држава. Узгајање мака је извор забринутости за Русију, прву земљу по конзумирању хероина у Европи.

Заправо, сарадња по питању Авганистана не функционише. „Северни пут“, којим је требало да се отпремају неубојите пошиљке НАТО-а, коришћен је само једанпут у те сврхе. Расмусен зна нешто о томе. Када је дошао у Москву у децембру 2009. да тражи додатну руску помоћ, вратио се празних руку. „Москва инсистира на значајној надокнади својих услуга. НАТО то посматра као партнерство, док Русија у томе види трговину“, укратко каже Томас Валасек, из Центра за европску реформу, чије речи наводи Ројтерс.

У Русији је објављивање нове доктрине побудило благе реакције. Александар Коновалов, директор Института за стратешке процене, описује је као „превазиђену“. Један други аналитичар, Дмитриј Травин, поставља питање о константном кремљанском виђењу Запада као претње док би пре требало „гледати у правцу Југа и Истока. За разлику од Запада, Кина не крије своје територијалне захтеве (...). По Кини циркулишу мапе на којима су наше источне територије (Источни Сибир и Далеки исток) увршене у кинеску територију“, подсећа овај експерт. ■

Супротстављајући се кандидатурама два своја бивша сателита на обалама Црног мора, Украјине и Грузије, за улазак у НАТО, Русија настоји, да од Западњака издејствује право вршења контроле над својом периферијом, коју описује као своју „сферу одговорности“.

Наставак дијалога, сарадња у Авганистану, одустајање од пројекта проширења на Грузију и Украјину: таква агенда је могла да увери да су односи између Русије и НАТО почели да се развијају на новим основама. Ништа од тога. Као и у време хладног рата, Москва Северноатлантску алијансу види као непријатеља број један.

Поправља се ситуација у Авганистану

Иако се ситуација у Авганистану поправља, земље чланице НАТОа мораће да распореде више војних и полицијских инструктора да помогну авганистанској војсци да преузме више одговорности за безбедност, оценили су војни званичници.

– Охрабрио сам 44 земље да размисле о томе шта могу да ураде да би се обезбедило особље за мисије обучавања – рекао је генерални секретар НАТОа Андерс Фог Расмусен на крају дводневне конференције министара одбране земаља чланица НАТОа у Истанбулу. Он је оценио да се после тешке године ситуација у Авганистану поправља.

– После тешке 2009. године, у 2010. видимо нови замах, то је већ почело – рекао је Расмусен. Ове године у Авганистан ће бити послато још 30.000 америчких и 10.000 војника из других земаља, тако да ће укупан број страних војника у Авганистану прећи 140.000. ■

Возила отпорна на мине савезницима

Сједињене Америчке Државе продаће својим савезницима у НАТОу возила отпорна на мине и другу опрему за заштиту од нагазних мина у Авганистану, изјавио је амерички министар одбране Роберт Гејтс.

Већи део те технологије је веома поверљив и уобичајено се не дели с другима.

На састанку министара одбране НАТОа у Истанбулу, Гејтс је истакао да ће САД обезбедити „све што

буду могле, у законским оквирима“ да помогну својим савезницима. На састанку је извршен притисак на САД да поделе технологију са савезницима у западној војној алијанси, нарочито са онима који ће следећих месеци послати додатне војнике у Авганистан.

Према Гејтсовим речима, САД неће продати верзије возила предвиђене за неприступачне терене, али је додао да ће савезници и са возилима које ће добити „имати бољу заштиту него сада“.

Гејтс је појаснио да ће САД моћи да уступе та возила, јер ће им мање бити потребна у Ираку, одакле се све више америчких војника повлачи. ■

Иран покреће производњу беспилотних летелица

Иран је покренуо производњу беспилотних летелица и ускоро ће поставити нови систем антиракетне одбране, јавили су ирански медији, позивајући се на званичне војне изворе. Ирански министар одбране Ахмад Вахиди изјавио је да ће беспилотне летелице моћи да се користе за надгледање и у одбрамбеним акцијама, уз велики домет и прецизност. Типови иранских беспилотних летелица названи су *гром* и *гласник*.

Иран је прошле године најавио да ће почети да производи беспилотне летелице, са дометом више од 1.000 километара. Није саопштено, међутим, колики је домет летелица типа *гром* и *гласник*. Званичник ваздухопловних снага Ирана Хешматолах Касири рекао је да ће Техеран ускоро поставити систем антиракетне одбране који ће имати капацитет сличан или јачи од руског система С-300. Ракетни систем С-300 користи се за обарање авиона и кристарећих ракета. Има домет од 145 километара. ■

Хрватски војници послати кући због штедње

Све гардијске бригаде, оперативни састав Хрватске војске (ХВ), послате су кући до пролећа због недостатка новца, јавља Хрватска радио-телевизија (ХРТ). Министарство одбране је, како јавља ХРТ, принуђено на драстичне мере штедње па се у касарнама одржава само хладни погон.

Наводи се да се одустало и од неких пројеката модернизације, а да су преполовљени пројекти који су већ почели да се реализују. Истиче се да је приликом смањења државног буџета ХВ остала без „позамашног дела колача“, а да је до даљњег одложена и набавка новог борбеног авиона, иако *мигови* лете још само ове и идуће године.

Хрватска радио-телевизија истиче да ће се у мају видети шта на све то кажу челници Савета НАТОа чији инспектори тада долазе у Хрватску. ■

Антиракетни штит у Румунији

Антиракетни систем, који САД треба да поставе у Румунији, обезбедиће заштиту целе земље и неће изискивати веће трошкове за румунску страну, изјавио је румунски министар спољних послова Тодор Баконши.

– Антиракетни систем ће покрити целу националну територију, појачаће одличну динамику стратешког партнерства Румуније и САД, видљиво ће повећати геополитичку и регионалну важност Румуније и неће имати значајне трошкове са макроекономским утицајем – рекао је Баконши после парламентарне седнице о том питању.

Министар националне одбране Габријел Опреа рекао је да ће ракетни штит пружити Румунији „већу безбедност“, наводећи да је реч о ракетама пресретачима на земљи и да је то у основи одбрамбени систем и није усмерен против Русије. Опреа је казао да је то историјски тренутак за државу и њен народ, који ће повећати улогу Румуније у региону и важност њеног места у ЕУ и НАТОу. Министарство спољних послова саопштило је да ће све трошкове куповине пресретачких ракета и њиховог размештања на територији Румуније сносити САД. ■

Пише
Александар РАДИЋ

Ловац пете генерације

Када је изведен први лет, *Сухој* се постарао да свет сазна за новост. Обелодањене су фотографије и видео снимци великог двомоторног ловца који по линијама подсећа на спљоштени F-22A. Аеродинамичка решења су већ виђена и усклађена са очекивањем да ће то бити ловац ниског радарског одраза. Све остало Руси су задржали у тајности, укључујући чак и ознаку авиона.

Руска ваздухопловна индустрија је 29. јануара првим летом новог вишенаменског борбеног авиона коначно пробила лед и кренула у рад на новим пројектима. Дуго се чекало на ловац пете послератне генерације пројектоване у СССР-у односно Русији. Већ почетком деведесетих година говоркало се о томе да руски пројектанти раде на наследнику ловаца Су-27 и миг 29 из четврте генерације. Недостатак новца и проблеми у реструктурисању индустрије били су главни разлози за кашњење руског одговора на амерички ловац F-22.

Било је бесмислено радити на новом пројекту у време када је Ратно ваздухопловство Русије имало буџет довољан за набавку само симболичних количина од два, пет, десет авиона за годину.

Сада, модернизацијом су изведене нове варијанте постојећих авиона, које су због маркетиншких разлога представљене као ловци 4+ генерације, а Су-35 је постао прелазно решење 4+++ генерације. У фабрици КнАППО из Комсомољска на Амuru, у далекоисточним пределима Русије, истовремено се ради на серијској производњи Су-35 и развоју авиона пете генерације.

До сада су се у литератури помињале радне ознаке Т-50 и пројекат 701, али званичници из индустрије и руских оружаних снага углавном користе условну ознаку програма ПАК ФА – перспективни авијацијски систем фронтоске авијације. Чак су основне перформансе тајна. Разни релевантни извори драстично се разликују у проценама. На пример, максимална брзина наводно се креће од 2.100 до 2.600 километара на час, а максимални долет од 4.000 до чак 5.500 километара.

Нису поуздани ни подаци о наоружању ПАК ФА. Неки од извора наводе да ће имати 16 носача наоружања, од тога осам смештених унутар авиона између гондола мотора и осам поткрилних носача. Други тврде да ће тежиште бити само на задацима који подразумевају захтев ниске радарске уочљивости и да ће зато ПАК ФА имати десет унутрашњих носача и само два поткрилна. Таква конфигурација чини се мало вероватном судећи по искуствима са другим савременим борбеним авионима који споља носе софистициране нападно-навигацијске системе, уређаје за означавање циљева, извиђачке подвеснике...

Сви извори се слажу да ће ПАК ФА имати топ калибра 30 мм, али није јасно да ли ће имати један или два комада. Када се ради о вођеном наоружању ваздух-ваздух и ваздух-земља (и море) очекује се да ће осим већ постојећих система наменски за ПАК ФА да се у производњу уведе и понешто ново.

Мотори ће бити такође нови и имаће промениви вектор потиска. На њима се већ увелико ради у фирми *Сатурн*. Једну недељу пре полетања са аеро-

дрома Жуковски код Москве подигнут је модификовани Су-27 са новим моторима који ће служити као летећа лабораторија за испитивање. Додуше, за развој ће бити потребно време тако да је први ПАК ФА полетео са моторима са Су-27.

Руска пројектантска школа код авиона четврте генерације показала је високе домете маневарбилности. На Су-27 и мигу 29 изведени су бројни нови маневри који се до сада нису могли контролисано остварити на другим авионима. Зато се без ризика од грешке може очекивати да ће ПАК ФА моћи пуно да прикаже на аеромитинзима, али како се ради о борбеној платформи најинтересантније ће бити шта ће имати у себи.

За разлику од модерних конструкција руских ловаца, авионика се до сада није сматрала дораслом западним решењима и у том домену водиће се главна битка за престиж ПАК ФА.

О томе шта ће бити унутар ПАК ФА, такође се врло мало зна. Неке дозирани информације говоре о томе да ће осим конвенционалне позиције антене радара у носном делу авиона мање антене бити смештене у продужецима нападне ивице крила. Очекује се да ће имати велике шансе да први открије и уништи противнички авион израђен по „стелт“ технологији. Зато се подразумева да ће све бити учињено да се авион прикрије обликом и применом композитних материјала, вероватно посебним премазом који упија електромагнетно зрачење.

Американци нису имали пуно среће са таквим материјалима јер су се показали осетљивим на влажну атмосферу. Киша скида посебне, врло скупе материјале са F-22A и B-2A. Биће врло занимљиво сазнати да ли ће руска домишљатост пронаћи решење за тај проблем.

Ако се пође од претпоставке да се при даљем развоју неће појавити неки изненадни велики проблеми, авион би, према одлукама руског државног врха, у наоружање требало да уђе 2015. године. Прерано је за процене колике ће количине бити уведене у руске пукове, али за поређење, F-22A, који се може сматрати за најближи еквивалент руском авиону, наручен је у само 189 примерака.

За ПАК ФА олакшица у развоју биће то што се већ појавио први инострани корисник. Према уговору из децембра 2008, Индија ће активно учествовати у развоју двоседе варијанте, која ће се склапати у фабрици ХАЛ. Индијски стручњаци развијаће авионски рачунар, навигациони систем, показиваче у кабини и системе за самозаштиту. Како се ради о сложеној електроници, цени се да ће индијски удео у вредности развоја бити приближно 25 одсто. У оба ваздухопловства ПАК ФА (или како се год буде звао) биће ловац за престиж и главни ослонац за евентуални високо-технолошки конфликт. ■

Нове технологије у служби наоружања Електромагнетно оружје

Системи наоружања који дејствују брзином светлости могу да униште, муче, поробе, а уз све то избегну да буду откривени. Засновани су на технологијама које су усавршаване да би служиле као помоћно средство у ратовању конвенционалним оружјем. Јавност, међутим, у великој мери није свесна њиховог постојања, а разлог за то је, између осталог, што такво оружје не оставља никакве физичке доказе.

Прво забележено стратешко оружје у историји ратовања био је чувени *Тројански коњ* који је омогућио Грцима да заузму Троју, а да при том не оштете зидине града. Данас, захваљујући вртоглавом развоју технологије, најсавременија електромагнетна оружја могу да произведу исти ефекат.

Ови специфични системи наоружања последње генерације засновани су на технологијама које су усавршаване да би служиле као помоћно средство у ратовању конвенционалним оружјем. Јавност у великој мери није свесна њиховог постојања, а разлог за то је, сем осталих, што овакво оружје не оставља никакве физичке доказе.

Користећи различите облике електромагнетне енергије, као што су радио таласи, икс зраци и светлост, ова оружја су у могућности да униште електронске системе и привремено онемогуће људе, а све то без нереди, експлозије и пуцњаве. Иако су званично такви оружани системи углавном у експерименталној фази, употреба оружане, беспилотне летилице у Авганистану и Јемену је показала да су се америчке оружане снаге извештиле у примени нових технологија и оружја на терену.

Чињеница је да су овакви системи наоружања настали као последица усавршавања радарске опреме за детектовање надолетећих ваздушних летелица и пројектила. Тако су направљени посебни уређаји које користе електромагнетни импулс (Electro magnetic pulse – EMP), а помоћу којих могу да се онемогуће

предајнички и пријемни радарски уређаји који су детектовали авионе. Временом, електромагнетни импулс је развијен у тој мери да се помоћу њега могао оборити и сам авион тако што би му били онемогућени сви електрични уређаји. Следствено томе, каснија истраживања су се бавила развијањем метода за детектовање и неутрализацију овог ефекта.

Мач са две оштрице

Може се рећи да је све почело давне 1962. године, када је Америка извршила прву нуклеарну пробу у јужном Пацифику у близини Хаваја. Том приликом је експлодирала атомска бомба 30 км високо у атмосфери. Енергетски гама зраци који су ослобођени у тренутку експлозије активирали су електромагнетни импулс који је пореметио радио станице у кругу од 1.200 километара, закочио је мноштво електричних постројења близу Хаваја. Уништена је и осетљива електроника на седам вештачких сателита у Земљиној орбити, што је била трећина сателита који су тада коришћени.

Иако је тај импулс трајао само делић секунде (и био безопасан за људе) било је довољно да се уочи њихов значај, а исто тако се родила и идеја да се могу искористити у различите намене. У том периоду је извршено око 150 нуклеарних експлозија на различитим надморским висинама. Један од циљева експеримента био је и мерење разорне моћи овог импулса.

Електромагнетни импулс може бити произведен и без нуклеарне експлозије. Иако научници у лабораторији Киртланд у оквиру ваздухопловне базе у Новом Мексику одбијају да коментарише истраживања, највероватнији начин стварања микроталаса високе снаге (High Power Microwaves – HPM) је кроз уређај под именом *виркатор*.

Овај уређај ради прахњењем складиштене струје помоћу калема жице обмотане око експлозива. Електрицитет који тече ствара маг-

је – будућност ратовања

разних непријатељских система, од електронике која контролише лансирања и циљања ракета, до командно-контролног система. Сасвим је могуће је да би оваква оружја могла да продру стотине метара испод земље, па и до подземних бункера саграђених за заштиту од експлозија.

У време када је америчка ратна технологија најнапреднија у свету, а уједно и највише зависи од електронике, очигледно да је проблем код таквог оружја што нападачи могу и сами да буду подложни штети када су у близини напада. То је феномен који војни теоретичари називају „проблем братоубиства“ или „мач са две оштрице“. Због тога што су таласне дужине оружја које користи микроталасе високе снаге тако кратке, против њих је заштита отежана јер продиру до најмањих празнина.

Заштита

Управо због оваквих проблема, системи за заштиту од електромагнетног зрачења већ се развијају. Они су еволуирали из цивилних истраживања која су се бавила начином заштите авиона од удара муња. Један од приступа је да се опрема заштити обавијањем осетљивих компонен-

тата неким проводљивим материјалом, као што је метал, који искључује спољна електрична и магнетна поља. Други приступ подразумева да се користе антене које су тако дизајниране да скрену енергију далеко од осетљивих компоненти, и да је усмере директно ка земљи.

Међутим, и поред такве заштите увек постоји бојазан од коришћења електромагнетног оружја близу авиона са посадом. Зато су истраживања о овом оружју подстакла истраживања развоја софистицираније беспилотне летилице, од оних величине бомбе, као што је тзв. „лутајући електронски ратни убица“, до аутоматизованих хеликоптера, па чак и циновских цеполина који ће се, како је

нетно поље, а затим се компресован као (релативно мала) експлозија празни. То доводи до ниско фреквентног електромагнетног импулса који се користи за убрзавање електрона високе енергије и пробијање кроз фолију. Електрони формирају нестабилни мехурић задужен да осцилира у шупљини намењеној за ту сврху. Осцилација ствара микроталасе високе снаге које се емитују преко антене ка мети.

Због тога што је извор енергије експлозив у чврстом стању, *виркатор* мора да буде смештен унутар бомби или крстарећих ракета. Правилно распоређени, овакви уређаји би могли доведу до прекида

Оружје за кофер

Према неким изворима, још у доба „хладног рата“ постојала је идеја о конструисању електромагнетне бомбе. Када би се активирала изнад војне базе или насељеног места били би уништени сви електрични уређаји у радијусу њеног дејства. Са таквим оружјем могу се потпуно онеспособити сви најважнији комуникациони центри, банке, базе података, контроле летења, телефонске централе и електране, оборити авиони, зауставити аутомобили, или једном речју све што користи електричну енергију.

Америка је била веома заинтересована за развој оваквог оружја и Пентагон је покренуо бројна истраживања у овој области. Али, исто тако, и друге војске су га развијале. Тако је временом настало електромагнетно оружје изузетно мале величине тако да се Е-бомба може сместити у кофер. Тако се може, на пример, унети у зграду непријатеља, активирати и разорити комплетна електрична постројења.

Оно што је једна од основних карактеристика овог оружја је да не знате да је усмерено ка вама.

најављено, појавити у Америци као компоненте ракетног система одбране.

Међутим, нису само софистициране војске потенцијални корисници електромагнетног оружја. За разлику од војних авиона, путнички авиони нису добро заштићени од електромагнетног оружја па су осетљиви чак и на минималне електромагнетне емисије из мобилних телефона, CD плејера или лаптоп рачунара, који долазе унутар металног оклопа авиона. Због свега тога, путнички авиони су лака мета терориста који за нападе користе неке облике електромагнетног оружја.

Несмртоносна оружја

Мање технолошки изазовни него уређаји високе снаге, који су дизајнирани тако да могу да „нокаутирају“ електронске системе, јесу они који су дизајнирани да дејствују против људи. То су, такозвана, „несмртоносна оружја“ која имају за циљ да противника онеспособе за борбу али не и да га убију. У ову категорију оружја, сем осталих, улази и тзв „лепљива пена“ која се испалује из специјалне пушке, којом се испрска противник и толико му се отежа кретање да су је назвали *високо-технолошким ласом*.

Ту су и моћни ласерски показивачи који привремено заслепљују, односно, нарушавају визуелну ефикасност, које је развио амерички Поморски корпус за несмртоносна оружја, чија је дирекција у Квантику, у држави Вирџинија.

Треба поменути и такозвану „технологију активног одбијања“ или „активног одвраћања“, која се користи у разбијању група људи или побуне. Овакви системи наоружања раде помоћу милиметарског зрака микроталаса који загрева површински слој коже човека, што изазива несносан бол, али кратко излагање не изазива паљење коже. Амерички маринци планирају да се верзија овог оружја постави на њихова *цип возила*. Домет и перформансе оваквог наоружања још увек се држе у тајности, али у специјализованим војним новинама може се наћи по-

Заштитни систем за даљинску контролу америчке корпорације Консберг, који може да се монтира на било коју врсту платформе. У производњи је од 2001. године и до сада је произведено више од 6.000 оваквих система који су употреби у бројним армијама у свету.

PHaSR – оружје које користи ласерске таласе да одврати, спречи или ублажи противникову ефикасност

Средство за контролисање људи

Интензивнија истраживања несмртоносног оружјем настављена су 1993. године, после немира и уличних борби у Могадишу, када је погинуло око 1.000 Сомалијаца и 19 америчких војника који су се налазили у саставу мировне мисије УН у Сомалији. Научна истраживања од 1997. године координира Здружени директорат Пентагона за несмртоносно оружје.

Лепљива пена, у чијем саставу су суперлепак и полимери, треба да спутају тенкове и авионе у акцији, задржавајући ратно оруђе на тлу или претварајући улице и авионске писте у непремостиве клизаве препреке.

Ту је и инфразвучни топ, који својим снажним вибрацијама треба да протресе унутрашње органе противника, да код њега изазове мучнину и тиме га потпуно онеспособи за борбу.

После терористичких напада, 11. септембра 2001. године, поново је постало актуелно питање технологије несмртоносног оружја. Од тада се трага за системима који ће моћи да спутају отмицаре авиона или да угуше затворске побуне, као што је, на пример, оружје на принципу електрошока, пластични меци, спреј на бази бибера или мреже за хватање.

датак да могу загрејати кожу лица до 55 степени целзијуса на удаљености од 750 метара. Овакви ефекти оружја обрадовали су планере урбаног ратовања, јер би војска могла да рашчисти градске блокове, без одласка од врата до врата и тако ризикује губитке.

На први поглед, уређаји као што су системи микроталаса високе снаге и „систем активног одбијања“ изгледају као добра идеја. Они ће омогућити добро опремљеним војскама да брже и ефикасније освајају, са мање губитака живота. Међутим, неки стручњаци саветују да треба бити опрезнији када је реч о овој технологији. Оваква оружја могу да доведу до озбиљне повреде, или чак и смрти, ако је пуцано из непосредне близине или када неко буде на нишану предуго. Критичари несмртоносних оружаних система такође брину да се они могу злоупотребити за репресију над цивилним становништвом.

Етичке недоумице

Стручњаци у области људских права напомињу да, због тога што ће се ова оружја највероватније користити против цивила, није у потпуности разјашњено да ли је њихова употреба легална у односу на правила која регулишу међународни оружани сукоб. Исто тако, несмртоносна оружја покрећу нове етичке недоумице: да ли је прихватљиво да пуца или баца бомба на некога, ако имате намеру да га само онеспособите?

Данас многе земље имају електромагнетно оружје различите снаге. Импровизирана ЕМР пушка се чак може купити за 15 до 100 долара. Тако у само неколико делића секунде могу бити уништени сви електрични уређаји у аутомобилу или авиону у сред лета. Из свега овога се може закључити да овакво оружје може завршити у погрешним рукама, а јавља се опасност од тзв. радиоелектронског тероризма. ■

Биљана МИЉИЋ

Заштита од интернет напада

Оружје на мрежама

Сједињене Америчке Државе почеле су разговоре са Русијом и комитетом Уједињених нација за контролу наоружања о јачању безбедности на Интернету и ограничавању војне употребе кибернетичког простора

Амерички и руски званичници засад имају различита тумачења тих разговора, али проста чињеница да Сједињене Државе учествују представља значајну промену политике након вишегодишњег одбацивања руских предлога. Званичници упознати с тим разговорима кажу да је Обамина администрација схватила да већи број земаља развија кибернетичко оружје и да је потребан нов приступ ради ублажавања међународне трке у наоружавању.

Током протекле две године, број напада путем Интернета на државне и корпорацијске компјутерске системе се повећао на више хиљада дневно. Хакери, који обично никад не буду идентификовани, угрожавају компјутере Пентагона, краду индустријске тајне и привремено блокирају државне и корпорацијске веб-сајтове. Председник Обама је наредио анализу безбедности земље на Интернету у фебруару и спрема се да постави званичника који ће координирати национални програм.

Прошлог месеца, делегација коју је предводио генерал Владислав Шерстјук, заменик секретара руског Савета безбедности и бивши лидер руског еквивалента Агенције за националну безбедност, састала се у Вашингтону са представницима Савета националне безбедности и министарствима спољних послова, одбране и националне безбедности. Званичници блиски тим разговорима кажу да су две стране оствариле напредак у превазилажењу разлика које дуго раздвајају две земље.

Заиста, две недеље касније у Женеви, Сједињене Државе су пристале на разматрање кибернетичког ратовања и кибернетичке безбедности са представницима комитета УН за разоружање и међународну безбедност. Сједињене Државе су раније инсистирале да се то разматра у комитету за економска питања.

Руси су сматрали да се са све већим изазовима које војне активности представљају за цивилне компјутерске мреже може најбоље изаћи на крај путем неког међународног споразума, сличног споразумима који ограничавају ширење нуклеарног, хемијског и биолошког оружја. Сједињене Државе нису пристајале, тврдећи да се не могу разграничити комерцијална и војна употреба софтвера и хардвера.

Виктор В. Соколов, заменик директора Института за информациону безбедност у Москви, истраживачке групе коју води генерал Шерстјук, рекао је да руска страна мисли да се амерички став у погледу безбедности Интернета значајно променио током протеклих месеци.

Скривене бомбе

Многе земље, укључујући САД, развијају оружје за употребу на компјутерским мрежама које су све више битне за деловање, од заштите банака преко система електричне енергије до државних органа. То оружје укључује „логичке бомбе“ које могу бити скривене у компјутерима како би их зауставиле у критичним тренуцима или оштетиле струјна кола, скривене програме који могу онеспособити или шпијунирати веб-сајтове и мреже, или направе са микроталасним зрачењем које могу уништити компјутерска струјна кола са удаљености од више километара.

„Дошло је до помака“, рекао је он. Раније су билатерални преговори били ограничени на релевантну руску полицијску службу, Биро за специјалне техничке операције, Одсек за Интернет Министарства унутрашњих послова и Еф-Би-Ај.

Званичник Стејт департмента, који није био овлашћен да говори о тим разговорима, па је тражио да остане анониман, оспорио је руски опис америчке позиције. Док се Руси и даље усредсређују на споразуме који би могли ограничити развој оружја, Сједињене Државе се надају да ће путем тих разговора повећати међународну сарадњу у борби против криминала на Интернету.

Јачање одбране од криминала на Интернету би такође ојачало одбрану од било којих војних кибернетичких напада, сматрају Сједињене Државе. Један званичник администрације каже да Сједињене Државе покушавају да пронађу заједничку позицију са Русима.

Руси су се усредсредили на три повезана момента, како кажу амерички званичници који учествују у тим разговорима који су део ширег отопљавања у америчко-руским односима, такозваног „ресетовања“, које обухвата и преговоре о новом споразуму о нуклеарном разоружању. Поред трајних напора да се забрани офанзивно кибернетичко оружје, инсистирали су на ономе што називају питањем суверенитета, које захтева заустављање кибернетичког тероризма. ■

The New York Times

Руси у Србији

- ВАЖНЕ СТРАНИЦЕ ИСТОРИЈЕ

Дуго очекивана и припремана, за разумевање једног дела српско-руске историје необично значајна књига „Руси у Србији“ - промовисана је недавно у Руском дому у Београду

Николај
Петровић
Краснов

Како време пролази све више себе не доживљавам као неког ко је на привременом раду у Србији, и све више постајем један из величанствене популације Руса који овде живе. За мене је промоција књиге о Русима у Србији историјски догађај, који на свој начин одређује и животе Руса који се налазе у Србији. Ово је вероватно најдетаљнија и најкомплекснија књига о томе како Руси живе у овој земљи. То је књига о Србији, о Русији, руско-српским односима, односима Руса и Срба. Ова књига показује да су ти односи доживљавали и узлете и падове. Али, једно је остало неизбежно и неизменљиво. Стални раст тих односа, као и раст наших интереса.

Основни садржај књиге је живот Руса у Србији. Историја боравка, услови живота и рада у Србији, јавни живот, култура, наука, архитектура, образовање. Историја Русије у 20. веку се тако развијала да су се Руси нашли подељени. Ратовали су једни против других, убијали се. То је трагедија наше историје и нашег народа. Али, у предговору ове књиге Сергеј Лавров је рекао да без обзира на различитости, све нас уједињује љубав према отаџбини, руској култури и посвећеност домовини. И хвала Богу да су тамне странице наше историје остале у прошлости, и да ми сада заједно можемо да планирамо будућност.

Хвала Србији и Србима што су примили огроман број Руса. Хвала им зато што су и данас сачували најбоље односе са Русима који живе у овој земљи. Живот иде даље. Морамо да га обликујемо, решавамо проблеме који се појављују, обележавамо историјске догађаје. Недавно смо заједно присуствовали освећењу споменика Русима погинулим у Првом светском рату, обележили смо годишњицу ослобођења Београда од фашизма. Предстоји нам такође заједничко обележавање велике победе у Другом светском рату. Уверен сам да ће бити књига и о садашњим данима живота у Србији. Учесћем на овом скупу ми већ пишемо нове странице наше заједничке историје – речи су којима је амбасадор Русије у Србији Александар Васиљевич Конузин представио значај књиге *Руси у Србији*.

Књига је за сада објављена само на руском језику, дело је читавог тима аутора, предвођених Алексејем Арсењевим Борисовичем. Читава историја Руса у Србији подељена је у три тематске целине. Прва покрива узајамне односе Русије и Србије крајем два-

наестог па све до почетка двадесетог века. Други део посвећен је руској емиграцији у Србији, а трећи Русима у Србији последњих 60 година па све до данас. Књига говори о судбинама руских избеглица, начину на који их је Србија прихватила, значајним именима која су утицала на скоро све области живота у Србији, руској штампи, организацијама, Руској цркви, Руском дому – говори о животу. Поново пронађеном, испреплетаном и подељеном, који је „шаком соли и кором хлеба“, када је било најтеже – повезао Русе и Србе, нераскидивим и дубоким везама.

Један од значајних Руса у Србији, био је и архитекта Николај Краснов (1864–1939), један од оних руских емиграната који су морали да напусте своју домовину, од оних који су почетком двадесетих година прошлог века нашли другу домовину у Србији.

КРАСНОВ - ЈЕДНА СУДБИНА

Завичај академика архитектуре Николаја Петровића Краснова је село Хоњатино Коломенског округа у Московској губернији. Део округа из кога потиче, иначе најудаљенији од Коломне, у 19. веку био је и најсиромашнији. Породицама или задругама сиромашних сељака није остало ништа друго до да крену трбухом за крухом. Куда? Најчешће у „првопрестони град“ – Москву. Тако се, очигледно, у древној руској престоници обрео и сељак из Хоњатино Петар Краснов са женом. Кажу да су чињенице неумољиве. Ево и примера: „Дете мушког пола шест дана од рођења крштено је именом Николај 29. новембра 1864. у Ваведенској цркви Новинског манастира“. То јест, по свој прилици, Краснов је светлост дана угледао у Москви, али се његовим завичајем ипак сматра Хоњатино, одакле су му мајка и отац.

Врата Московске школе за сликарство, вајарство и архитектуру отворила су се пред дванаестогодишњим Николајем 1876. године. Има индиција да је младом, способном и марљивом дечаку помогао Сергеј Михајлович Третјаков, рођени брат оснивача легендарне Третјаковске галерије у Москви. Сергеј је, као и Павел, био колекционар уметничких дела и члан Московског уметничког друштва, а поменути школа била је формирана при овом друштву. Седам година касније Краснов са успехом завршава Уметничку школу, од које је у то време на бољем гласу била само Академија уметности у Санкт Петербургу. Краснов ускоро добија такозвану Малу, а кроз годину и по дана, када је представио пројекат зграде гимназије, и Велику сребрну медаљу и звање уметника архитектуре. Имао је свега 20 година...

Претпоставља се да се млади Краснов обрео на јужној обали Крима управо захваљујући покровитељству свог познатог земљака,

Ентеријер Старог двора на Дедињу

предузетника и трговца Петра Губоњина. Тек 1887. године Краснов постаје главни архитекта Јалте, популарног летовалишта Руске империје.

АРХИТЕКТА ЦАРСКИХ ПАЛАТА

Ускоро почиње да се бави приватним пословима: пројектује и гради хотеле, између осталих „Ореанду“, затим гимназије, храмо-

ве, капеле. Саградио је бројне виле, летњиковце и палате од којих многе постоје и данас (Харакс, Ђулбер).

Почетком 1910. Краснов од цара Николаја Другог добија поруџбину да изгради царски летњи дворца у Ливадији недалеко од Јалте. Мало је познато да је Николај Петровић Краснов био на челу свих пројектантских и грађевинских радова, који су текли тако успешно да је палата завршена, а храм уздижења крста Господњег темељно реконструисан за свега годину и по дана. Велики неимар није занемарио ни ентеријере Ливадијске палате, као ни њен прекрасни парк.

За ова дела, која представљају врхунац његовог стваралаштва, цар му додељује звање архитекта царске палате. Друга похвала раду и личности стиже му именовањем за наставника сликања и цртања млађе царске деце (1911–1914).

До 1913. Крим је добио више од шездесет разноврсних радова овог архитекта, који представљају складан спој стила модерне са уметничком традицијом локалне архитектуре. Академија уметности у Петербургу изабрала је Краснова за академика архитектуре.

Последњи пројекат Николаја Краснова на Криму био је санаторијум назван по царици Александри Фјодоровној у Масандри (који се још назива и „лазарет за официре“, а подигнут је 1916, током Првог светског рата). Почетком 1917. архитекта добија титулу активног државног саветника, која је у рангу генерал-мајора. Међутим, убрзо после тога долази до драматичних промена у земљи.

ДРУГА ДОМОВИНА

Архитекта Краснов, као и многи други који нису прихватили нову власт, био је принуђен да 1919. са супругом Аном Михајловном и кћерима – старијом, удатом, Олгом, и млађом, Вером, напусти Русију. Пошто се три године селила од Галипоља до Малте, породица Краснов је најзад стигла у Београд, и то на позив владе Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

Тако је руском академику архитектуре Југославија постала друга домовина, која га је прихватила заједно са породицом. Штавише, ту је могао да настави да се бави послом који је толико волео.

Николај Петровић Краснов је у Београду током двадесетих година прошлог века радио на неколико изузетно значајних државних пројеката као што су зграда Министарства финансија, здање Министарства шумарства, пољопривреде и рударства и зграда Државног архива. Строги академизам ових величанствених здања оваплотио је идеју јачања југословенске државности.

Међутим, Краснов на обнови цркве Ружице на Калемегдану ради у сасвим другачијем маниру, дајући јој романтичарски „средњовековни“ изглед и хармонично је уклапајући у монолитно одбрамбено здање.

Две изузетно важне поруџбине стижу Краснову са Краљевског двора: рад на ентеријеру цркве св. Ђорђа на Опленцу и виле Старог двора на Дедињу. На оба здања извео је читав низ уметничких радова у складу са националним архитектонским стилем обеју грађевина. Краснов је такође заслужан за ентеријер здања Народне скупштине у Београду. У Власотинцу је извео споменик погинулима у ратовима за ослобођење Србије 1912–1918, а његова дела налазе се и у другим градовима Србије.

Од 1922. до своје смрти обављао је дужност инспектора Архитектонског одељења Министарства за грађевину. Једном речју, овај талентовани градитељ и човек изузетне радне енергије био је и у емиграцији врло поштован и тражен.

Умро је 8. децембра 1939. у Београду, сахрањен је на руском делу београдског Новог гробља, тик уз Иверску капелу, у којој је и опеван. Потомци Николаја Петровића данас живе у Канади. ■

По књизи *Руси у Србији*
Приредила Драгана МАРКОВИЋ

ПЕТ ПУТА ХАГ

Зграда Хашког
трибунала

Када је група мојих пријатеља, прве године новог миленијума, спровела анкету о заинтересованости домаће јавности да се у Србији отвори први голф терен, десило се следеће: На питање шта је то голф, 97 испитаника (од укупно 100) одговорило је да је то марка аутомобила, а само троје да их та реч асоцира на игру. Убеђена сам, да када би данас направили анкету са истим бројем испитаника, и поставили питање шта је то Хаг, исти проценат анкетираних, као у случају голфа, одговорио би да је то суд, а само троје да је то град у Холандији. Када би се иста таква анкета истовремено спровела у Копенхагену, верујем да би њен резултат био потпуно обрнут.

Одговор зашто су мисли домаће јавности окренуте ка суду, а не ка лепотама града Хага, уз непрегледна поља лала, оставимо да дају психолози, а ја ћу се као историчар окренути ка пет међународних институција које су везане за Хаг. Једна нам је постала неизбежан део свакодневнице, друга нам у фокус уђе повремено, трећу мешамо са првом, а четврта и пета, биле су и остале предмет интересовања само правних експерата и понеког историчара.

Морам признати да ме није само јубилеј из наднасловова иницирао да пронађем ваљане документе за основу овог текста, већ и запажање да један број људи са дипломом, па чак и медији (из пристојности нећу рећи који), мешају називе за: (1) Међународни трибунал за суђење лицима одговорним за тешке повреде међународног хуманитарног права на територији бивше Југославије од 1991. године (скраћено Хашки трибунал), (2) Међународни суд правде и (3) Међународни кривични суд.

ИНСТИТУЦИЈЕ

Својом Резолуцијом број 827 Савет безбедности УН је 25. маја 1993. године усвојио Статут Хашког трибунала (The Hague Tribunal), чиме је он започео своје деловање. Смештен је у згради која се налази на Черчиловом тргу (Churchill Plein) у центру града, а километар даље, у близини обале океана, у затворском комплексу Шевенинген (Scheveningen), смештен је његов затворски део.

Међународни суд правде (International Court of Justice) је главни судски орган УН. Напори за његово стварање везани су за Прву

хашку конференцију мира (1899), али је у данашњем облику образован тек после Другог светског рата на конференцији УН у Сан Франциску. Функционише у складу са својим Статутом, који представља саставни део Повеље УН, која је ступила на снагу 24. октобра 1945. године (то је уједно и Дан УН). Надлежност суда се простире на све спорове које странке изнесу пред њега, а странке могу бити само државе. Међународни суд правде се налази у Хагу, у неоренесансној Палати мира, која је данас симбол тог града.

Међународни кривични суд (International Criminal Court – ICC) се такође налази у Хагу (у улици Маанвег број 174). На Дипломатској конференцији УН у Риму усвојен је Статут Суда (17. јул 1998), а након ратификације од 66 држава, ступио је на снагу 1. јула 2002. године. Суд је надлежан за вођење кривичног поступка поводом најтежих кривичних дела (геноцид, злочини против човечности, ратни злочини, агресија), која су за таква проглашена од стране целокупне међународне заједнице.

Зграда Међународног кривичног суда

КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Четврта и пета хашка институција су две међународне конференције о миру, које су одржане у том граду. Прва Хашка конференција о миру, која је амбициозно најављивана да ће решити питање разоружања и обезбеђења трајног мира у свету, одржана је 1899. године. Слабо припремљена, није донела жељени резултат, а да би оправдала своје сазивање, донела је три конвенције и три декларације, које су практично биле само потврда онога што је већ раније постигнуто на међународним конференцијама у Женеви (1864) и Бриселу (1874).

Свесни да ће имати скроман резултат, учесници Прве хашке конференције су још у њеном току наглашавали потребу сазивања нове, која би се, боље припремљена, убрзо одржала. Међутим,

Међународни суд правде у Палати мира

проћи ће пуних осам година да се она састане.

За то релативно дуго време поборници мира су непрестано захтевали њено сазивање, а формално су то чинили резолуцијама на интерпарламентарним конференцијама у Кристијанији (данашњи Осло, 1899), Паризу (1900) и Бечу (1903), као и на конгресима мира у Паризу (1900), Глазгову (1901), Монаку (1902) и Руану (1903), доносећи сличне одлуке.

Прва службена иницијатива за сазивање Друге хашке конференције о миру, дата је од стране делегата XII Интерпарламентарне конференције, која је септембра 1904. године држана у Сент Луису. Делегате је примио тадашњи председник САД Теодор Рузвелт, који је затим преузео даље конкретне кораке за сазивање конференције. По његовом налогу, америчка дипломатија је обезбедила сагласност за одржавање нове конференције од свих учесника прве, осим од Русије која је тада била заузета ратом са Јапаном, а затим унутрашњим немирима. Ипак, подржавајући сазивање конференције, руски цар Николај ИИ Романов је преузео на себе даље активности око њеног сазивања.

Када је Русија, важан фактор светског мира, коначно била спремна за конференцију, Енглеска, Сједињене Америчке Државе и Шпанија су затражиле да се нова конференција о миру бави и питањем ограничавања наоружања. Исцрпљена ратом са Јапаном, са дезорганизованом војском и уништеном флотом, Русија није могла да прихвати овај предлог. Увидевши да им је захтев у том тренутку нереалан, поменуте државе су од њега одустале, па је конференција коначно сазвана и започела свој рад у Хагу 15. јуна 1907. године.

ИЗВОРИ РАТНОГ ПРАВА

За разлику од Прве хашке конференције о миру, на којој је било заступљено 26 држава, Друга хашка конференција о миру је била прави светски парламент, јер су у њеном раду учествовали представници 44 државе (све европске, све америчке осим Костарике и Хондураса, и све азијске осим Авганистана). Конференција је радила 126 дана. Од 15. јуна до 18. октобра 1907. одржано је 165 седница (11 пленарних и 154 по комисијама).

Усвојено је 13 конвенција (и једна декларација) које се и данас уважавају као значајни извори међународног ратног права, а примењују их као правила обичајног права и оне државе које те конвенције нису ратификовале. Посебно је значајна Мартенсова клаузула (назив по руском правнику и дипломати Фјодору Фјодоровичу Мартенсу, 1845-1909), која се налази у уводу ИВ хашке конвенције. У њој се каже да цивилно становништво и учесници у рату, у случајевима који нису регулисани уговорним правом, „остају под заштитом и влашћу начела међународног права онаквим како она произилазе из обичаја установљених међу посвећеним народима из захтева човечности и захтева јавне свести”.

Представник Србије на Другој хашкој конференцији о миру 1907. године био је др Милован Миловановић (1863-1912), стручњак за међународно право, дипломата, министар и каснији председник владе (1912).

Србија званично признаје документа и одлуке свих пет хашких институција. ■

Милован Миловановић, представник Србије на Другој хашкој конференцији о миру, 1907.

Зорица ЈАНКОВИЋ

Ауторка је историчар и кустос Историјског музеја Србије

ПРИКАЗИ

ИЗЛОЖБА ИЛУСТРАЦИЈА И
КАРИКАТУРА У ДОМУ ВОЈСКЕ

Породична мануфактура Влаховић

У Малој галерији Централног дома Војске, приређена је продајна изложба илустрација и карикатура *Породична мануфактура Влаховић*. Изложбу на којој су изложени радови Југослава Влаховића, Јакше Влаховића и Марије Докмановић, отворио је књижевник и песник Раша Попов, који је као јединствено за стваралаштво сва три уметника издвојио сввременост и универзалност тема.

Дела представљају духовит и метафоричан осврт на различите друштвене теме, од мушко – женских односа у радовима Марије Докмановић, до оштроумних карикатура

ИЗЛОЖБА КАРИКАТУРА
Југослав Влаховић Марија Докмановић Јакша Влаховић

Југослава и Јакше Влаховића које се односе на проблеме наше свакодневице.

Уз нешто више од чедрцет радова карикатуриста, представљена је и књига афоризама Владимира Јовићевића Јова *Знакови поред кревета*. Вече смеха у Дому Војске употпуњено је читањем афоризама из овог дела које се бави проблематиком супружничког живота, а само неки од њих су *Брак је бурма око врата* или *Са браком нема шале, јер може да постане комедија*. Књига је илустрована карикатурама Марије Докмановић које су се одлично укљопиле у књижевни садржај дела. ■

Н. ДРАЖЕВИЋ

НОВЕ КЊИГЕ

Реч привиду, говор неповрату

У кино-сали Војне академије 17. фебруара одржана је промоција књиге под називом *Реч привиду, говор неповрату* чији је аутор пуковника Војислав Ђорђевић. Поред аутора, о књизи су говорили књижевник Мића Ђорђевић и професорка Загорка Борјан, а одабране стихове читали су глумци Народног позоришта Лепомир Ивковић и Бошко Пулетић.

Пријатној атмосфери ове промоције допринео је и раскошан глас, али и јединствено извођење изворних народних песама народног певача Светлане Стевић.

„Ова књига упућује читаоца на психолошка, метафизичка и антрополошка питања које данас

призива не само уметничко надахнуће, него и свакодневни живот“, нагласио је аутор предговора књижевник Мића Ђорђевић.

Војислав Ђорђевић у делу необичног назива *Реч привиду, говор неповрату* говори о себи, о нама: сада и овде. *Трагајући нашим трајањем, Савршена несавршеност, И привид и јава, Умеће и имање, Чудесан спој, Сведочанства, Опомене, Врлине и мане и Неповрату*, називи су поглавља која чине ову књигу и помоћу којих аутор прича о човеку, животу и свему ономе што га ствара, чини и изграђује.

Војник и песник, пуковник Војислав Ђорђевић представио је јавности своју нову књигу у којој износи погледе и спознаје о човеку и људској заједници данас и овде

Аутор каже: *Врлине човекове, баш као и мане, су небројене. По тој мери и покушају човековог одређења биће да постоје две групе људи, јер трећа је већ веома ретка. Део људи је старији од својих година, а део, пак млађи. Врло је мали број људи који су стари онолико колико имају година.*

Књига је сведочанство вишеструког интересовања и наглашене филозофизма аутора у промишљањима о човеку, посебно о његовим врлинама и трајним вредностима. У појединим сегментима, писац нуди одговоре на нека од постављених питања, назире нека могућа решења, али истовремено подстиче читаоца на стална разматрања и старих и нових питања.

Пуковник др Војислав Ђорђевић професор је на Војној академији у Београду, а најширој публици познат је по поезији и по прозним делима. Збирка песама *Певам о теби о свему* и мемоарска проза *Ране зеленог храста* донеле су му књижевне награде Фондације „Драгојло Дудић“.

Пуковник Ђорђевић напомиње да није довољно само правилно мислити, већ и истинито, уз обавезу да хуману и племениту мисао следи писани траг. Да је остао доследан овој својој мисли, најбоље илуструју прозна дела *Шињел* и *Игуманија и граничари*, за које је награђен првом наградом фондације „Реч народа“ 1999. године. ■

Б. МИЉИЋ

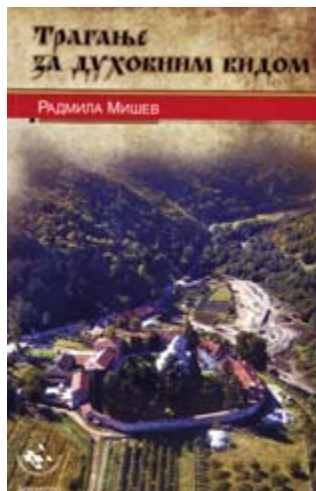
Поглед у зеницу вере

Радмила Мишев, „Трагање за духовним видом“, издавач „Ризница српске духовности“

Значајна дела, она која садрже јасну мисао, поруку и поуку, дуго се и стрпљиво стварају. Писана реч има обавезу да траје и зато одговорни аутор дубоко преиспитује властиту савест пре него што отисне реч као печат. С том одговорношћу госпођа Радмила Мишев, новинар и публициста, најфинијим нитима десет година ткала је миље преточено у књигу под насловом „Трагање за духовним видом“.

Књига је писана у првом лицу што садржају даје уверљив тон и право да главну јунакињу Ирину доживимо као блиског пријатеља, сестру, глас разума... Она се обраћа вери да би (нам) подарила слово о православљу, његовом трајању и значењу, вредностима и симболима, путоказима и смислу... Текст је писан, осети се то у свакој реченици, с много љубави и поштовања према теми и читаоцу. У немоћи да сазнамо све и досегнемо сваки кутак наше вере, читајући „Трагање“ препознајемо, један по један, бисерно вредан детаљ свеколиког мозаика православља, смисла постанка и опстанка, вредности и трајања, живота уопште. На крају схватамо шта све нисмо знали, колико нам је остало простора за размишљање, како смо духовно богатији и спремнији да се супротставимо лакоумности и заблудама.

Ауторка има јасан поглед, до краја искрену мисао, хтење да гледа право у зеницу вере, од постанка, преко вековних искушења, (по)жртвовања, одрицања и борбе за опстанак до времена садашњег

када имамо непотиснуту жељу и слободну исповест о томе какви јесмо и какви једино можемо бити.

По свом садржају, стилу, лепом и лако писану, књига је доступна свима и свако ће је одмах разумети. Иако су међу њеним корицама озбиљна, филозофска разматрања у равни са одговорним тумачењима православне вере, то није пука апологетика, подвучена и наметнута снагом невидљивог ауторитета већ блиско поимање истине коју носимо у себи а препознајемо је читајући књигу.

Вера и обичаји, Библија и иконе, одећа и празници, молитва и симболи, породица и црква, љубав и поверење, па још безброј сучељених, вером повезаних а у смисао живота преточених значења, описани су до суштине коју лако препознајемо и у поимању властитог бића.

Благослов за почетак писања дао јој је митрополит Амфилохије, а књигу је благословио епископ шабачки господин

Лаврентије. Књига госпође Мишев препоручује се не само за читање већ и као пријатељ сваке породице под окриљем православне вере. Од 2003. године ауторка ради као главни и одговорни уредник часописа „Православно звонце“, који је Министарство просвете прогласило помоћним средством у настави веронауке. Пуних 11 година уређивала је дечији програм „Радио Светигора“, а од 2009. уређује емисије за најмлађе Радија Архиепископије београдско-карловачке „Слово љубве“.

Плодове свог вишедеценијског рада на пољу писане речи са преко 300 објављених прича (превођених на више језика), две написане и више приређених књига, Радмила Мишев је, ван сваке сумње, украсила новим делом трајне вредности. ■

Б. КОПУНОВИЋ

ГЕОПОЛИТИЧКЕ ИГРЕ

Председнички избори у Украјини важан су политички догађај и њихов епилог имаће одјека на међународној политичкој сцени. Објашњења зашто је то тако могу се наћи у књигама „Геополитика савремене Украјине“, чији су аутори др Драган Петровић и др Горан Николић. Они су, поред ове, заједно са мр Драгомиром Анђелковићем аутори и књиге „Геополитика Закавказја“.

Обе научне монографије издања су Института за међународну политику и привреду из Београда. На представљању књига, у малој сали Студентског културног центра, о књигама и геополитичкој свакодневници и историји Украјине, Грузије, Јерменије и Азербејџана, сем аутора, говорили су рецензент др Саша Гајић, научни сарадник Института за европске студије у Београду и др Славољуб Лекић, доцент Пољопривредног факултета у Београду. Говорници су у својим излагањима највише пажње посветили одгонетању историјских чињеница које су предходиле, али и оне које су уследиле након распада Совјетског Савеза, као и о значају Русије као међународног фактора, како у Евроозији, тако и на светском нивоу. ■

Б. МИЉИЋ

Филм посвећен Првом српском устанку

У свечаној сали основне школе „Лаза Костић“ на Новом Београду, 17. фебруара одржана је пројекција филма посвећеног Првом српском устанку. Пројекцију филма сценаристе Милована Витезовића организовала је подружница Савеза потомака ратника Србије 1912–1920. године, Генерал Светомир Ђукић.

Након уводног обраћања пуковника Љубомира Марковића, председника Савеза, приказана је једна од четири епизоде које чине филм чије је пуно трајање четири сата.

— Ово је једно подсећање на време Првог српског устанка и осврт на узроке свих проблема који су овде присутни вековима. На српску неслогу која је и довела до пет векова ропства под Турцима, али која је и данас присутна у нашем народу. Филм приказује обе стране устанка, његову патриотску страну која је довела до коначног ослобођења Србије, али и ону другу, која говори о цени која је претходно морала бити плаћена да би се Срби ујединили и покренули на устанак — истакао је Предраг Витезовић, сарадник на филму и организатор пројекције. ■

Н. ДРАЖЕВИЋ

Пише Крсман МИЛОШЕВИЋ

Градови у средњовековној Србији (3)

Средњовековни српски градови рушени су и гасили се услед турских освајања. У последњој четвртини 14. и првој половини 15. века, Турци су посели све древне српске градове. Неке од њих задржали су и утврдили за борбу против Мађара, а неке су претворили у „утврђене станице“ ради обезбеђења комуникација и управљања покороном Србијом. Пошто су, с временом, дуж друмова образовали своје „паланке“, Турцима су многи стари градови постали излишни и неупотребљиви. Они у којима нико није становао, постепено су пропадали, док су друге Турци рушили плански, а камен и други материјал користили за градњу својих касарни, мостова, џамија, кула...

У темељима џамија

На реци Моравици, два километра јужно од Сокобање, на високом брегу који доминира околином налази се Соко-град (Соколац, Соколник, Соколница). Помиње се од 1413. године, када су га држали Турци. Као средњовековни град-тврђава, подигнут је на античким темељима, на гребену који се скоро вертикално диже на једном завијутку Моравице. Изграђен на добро одабраној стратешкој тачки, град је контролисао прилазе са свих страна.

Соко-град је био утврђен дебелим зидинама, а састојао се из две целине. Доњи град је био на нижем платоу, знатно пространији и приступачнији, делимично ограђен јаким одбрамбеним зидом са неколико четвоространих кула, са већом и мањом капијом. Горњи град, на врху стене (брега), штитио је источну страну гребена и имао три куле, од којих је једна (бранич-кула), на највишој тачки, масивнија и доминантнија. У горњу тврђаву улазило се кроз кулу, а на другом крају, према брду, уместо куле изграђен је „штитни зид“ са отворима за топове. У граду се налази очувана цистерна за воду, усечена у стени, каменом засведена, а у четири угла виде се керамичке цеви за довод кишнице.

Прошлост Соко-града није довољно проучена. Зна се да га је од Турака „повратио“ деспот Стефан Лазаревић (1413) и да су га Турци, под Муратом Другим, поново заузели 1439. године. Сегединским миром (1444) деспот Ђурађ поново долази у посед Соко-града, али после 15 година (1459) по паду Деспотовине, Срби га поново губе за дуги период. Касније, за време аустро-турских ратова, неколико пута су га привремено ослобађали Аустријанци и Срби добровољци. Турци су га коначно напустили за доба кнеза Михаила (1867. године).

Град је и данас прилично добро очуван.

Око 2,5 км јужно од места где се спајају Јужна и Западна Морава, смештен је град Сталаћ, један од већих утврђених средњовековних градова у Србији. Смештен у средњовековној жупи Загрлат, град се помиње у време кнеза Лазара, кад је под њим био панаћур, што значи да је имао и подграђе. Константин Филозоф бележи да се град 1413. против султана Мусе „бранио легендарном храброшћу, док неки властелин деспота Стефана није, заједно са својим људима, у њему изгорео...”. По народној песми, био је то војвода Пријезда, док предање град везује и за некога Тодора од Сталаћа. Двадесетак година касније, град се помиње као „порушен и опустео”.

Град је постављен на врху седластог узвишења које доминира читавом околином. Контролисао је прилазе долинама река, али је истовремено служио за одбрану прилаза Крушевцу – српској средњовековној престоници. Саграђен је осамдесетих година 14. века, када се појавила потреба за заштитом од турских војних продора. У изворима се први пут помиње 1381. године, иако је, вероватно, већ постојао и 1377. Иначе, у средњем веку Сталаћ је у трговинском погледу био од велике важности, јер је Морава до Сталаћа била пловна, а покрај тог града пролазио је и Цариградски друм.

Утврђење, дужине око 400, а ширине око 200 м, имало је два повезана неједнака дела. Мањи део, настао преграђивањем унутрашњег тврђавског простора, састојао се од масивне правоугаоне куле (донжона), која је сачувана до висине од око 20 метара. Уз донжон су се налазили – властелинска палата, бунар и неколико објеката различите намене. Већи део града, знатних димензија, ојачан је бедемом који прати конфигурацију терена, али није био ојачан кулама. Мањи и већи део града спајала је једноставна капија, која је за време неке опасности зазидана, а преко ње је постављана рампа за покретни мост. Испред зида постојао је заштитни ров. Поменута кула је типични донжон, са улазом на горњем спрату. Отвор тог улаза је декоративно обрађен, што је реткост код српских средњовековних градова. Јужно, под градом, налазила се црквица са полукружном апсидом.

Археолошка истраживања дала су драгоцене налазе, који „дају слику” о високој култури живљења заповедника тог града. На несрећу, до данас су очувани само донжон кула и део зидног платна великог града. Од зида постојао је остали темељи.

Стари град на Ђетињи

Ужички град, на реци Ђетињи, спада међу типична средњовековна утврђења настала за борбу хладним оружјем. Налази се на левој обали реке, која га „обилази” са три стране, на високом, стрмом, стеновитом гробу, где је једино северна страна приступачна. Одатле се могао контролисати пут који је повезивао Србију са Босном. Није познато када је саграђен. Једно време припадао је жупану Николи Алтомановићу, који се први пут помиње 1366. као „господар Рудника”. После расула српске државе након Душанове смрти (1355) Алтомановић се „докопао” Ужица, Рудника, Подриња, Полиња и Требиња са Конавлима и принудио Дубровчане да му плаћају „светомитровски данак”. Против самовољног и вероломног Алтомановића савез су склопили Твртко Први, кнез Лазар и Балшићи (1373. године) и уз помоћ 1.000 коњаника мађарског краља Лајоша, раз-

били његову војску, ухватили га и ослепели. У једном старом тексту се каже: „Разби кнез Лазар Николу жупана од Ужица и ослепи га”. После свега, Алтомановићеве области су раздвојене, а кнез Лазар је добио ужички и руднички крај.

Основа Ужичког града неправилног је и издуженог облика, прилагођена рељефу терена. Одбрамбени систем града састојао се од од три дела добро повезаних каменних зидова и кула, од којих је сваки за себе чинио посебну целину. На највишем врху „атрактивне стене” био је главни део града у коме се налазила велика шесторострана полигонална кула (донжон), а око ње изолован и јако утврђен део града. Други, нижи део града, уоквирују зидови који су се стрмо спуштали ивицом гробена све до Ђетиње, на чијој се левој обали налазио четворострани торањ. Ту је једна полукружна кула скривала бунар, помоћу које се

Између Пријезде и Тодора

Сталаћ, древни град – кула, у близини места где од Јужне и Западне Мораве настаје Велика Морава, својевремено је био један од највећих средњовековних српских градова. Ваљда и због тога, због његовог огромног значаја и стратешке важности, ни данас нисмо сигурни коме је више припадао. Војводи Пријезди, који се помиње у народној песми, или Тодору од Сталаћа кога и данас памти народно предање. Било како било, Сталаћ се 1413. године храбро бранио од напада турског султана Мусе да би, двадесетак година касније, помињан само као порушено и опустело насеље.

град снабдевао водом. Тај део града био је каменним зидовима повезан са најпространијим, четвороугаоним средњим делом, где су биле три куле и неколико зграда за посаду, а од Горњег града одвојен зидом испред кога се налазила бранич-кула. Улаз у утврђење налазио се на северозападној страни. Претпоставља се да је пред улазом био ров преко кога се прелазило дрвеним мостом. Јужно од улаза, у унутрашњости простора који је, у ствари, био утврђено подграђе, налазе се остаци лагуна – две у стену укопане и међусобно повезане просторије, које су служиле као склониште и складиште муниције.

Од пропасти српке средњовековне државе, Ужице су најдуже држали Турци. Ту је било седиште нахије. Град је имао посаду променљиве величине, најчешће од 300 војника. Ужице је, поред Београда, био највећи град у Србији. Уочи предаје Србима, за доба кнеза Михаила, Турци су почели, а Срби наставили рушење града, који је данас, највећим делом, у рушевинама.

Древни Шабач

Шабачки град, саграђен на десној обали Саве, налази се у Мачви. На северном локалитету града (Детелина), откривени су остаци римског насеља (керамика, цигла, цреп), али је и околина града (Думача, Мишар, Врањска, Јусуповац) богата античким насеобинама. Зачетак данашњег града био је средњовековни српски Заслон (Турци помињу и град Саву), који се у дубровачким писаним изворима помиње од средине 15. века. Тај град се помиње и у повељи босанског краља Стефана Томаша из 1458. године.

Зна се да је у Заслону 1454. постојала дубровачка колонија. Падом средњовековне српске државе под Турке (1459), на месту дотадашњег Заслона, Турци су 1471. године подигли град под новим именом Шабач, који је постао њихово јако погранично упориште (тврђава) за освајање области преко Саве. Град је „журно” подигао Иса бег Исаковић и назвао га Бигирделен („пробијач слабине – бока”). У раздобљу од 1475. до 1521. био је у рукама Мађара, који су у њему држали посаду од око 100 Срба и Шајкаша. Након тога, поново су га преузели Турци (1521), појачали широким ровом и спровели око њега Саву.

Најстарији изглед Шапца сачуван је на дрворезу чувеног Хартмана Шедла из 1493. године. Путописци из 17. века бележили су да је насеље „тада имало четири куле и око 800 кућа”. Средњовековно утврђење је својим бедемима затварало раван правоугаони простор, који је на угловима био ојачан масивним кулама кружне основе. Сачувани остаци градских зидина високи су седам-осам метара, а очувана је и једна од четири куле. Најнижа страна утврђења протеже се

дуж Саве, док је остале стране обезбеђивао шанац испуњен водом. Око утврђења налазило се цивилно насеље („варош“) опасно палисадом (оградом од коља) са кулама, које су се одржале све до краја 19. века.

Сведоци српства на Косову и Метохији

Поред старих градова на простору централне Србије, очуване су и средњовековне тврђаве у јужној српској покрајини. На Косову и Метохији постоји више добро очуваних древних грађевина које сведоче о градитељској уметности Срба у средњем веку. Једна од њих је и Вишеград, средњовековно утврђење на реци Бистрици, три километра југоисточно од Призрена, које је постојало још у доба краља Милутина. Забележено је да је Милутин поклонио епископу призренском „горњи град Вишеград“. Цар Душан је од 1348. до 1352. године под њим саградио манастир св. Арханђела, који је такође опасао дебелим зидом. Монументални манастирски комплекс повезан је са оближњим утврђењем (градом) – Вишеградом.

На доминантном вису, изнад манастира св. арханђела, налазе се рушевине града Вишеграда, који је некада називан Призренац. Бранио је пут кроз клисуру Бистрице, а претпоставља се да су га подигли Византинци. У граду се налази црква св. Николе, о чему сведочи писани документ којим је краљ Милутин тај град „приложио“ Богородици Љевишкој, где се помиње та црква. Цар Душан је Вишеград одузео од Призренске епископије и предао га својој задужбини манастиру св. арханђела. Од тада је град имао задатак да штити манастир. Турци су га освојили када и Призрен – 1455. године. Са вишестраном осномом, која захвата простор дуг 50 а широк 15 метара, град је био опасан зидом ојачаним са пет кула. На високој стени, држи се и данас главна кула (донжон), кроз коју се улазило у град. Кула је вишеспратна са кружним ојачањем на два угла. Испод горњег дела града, према манастиру, налазио се нижи појас зидова са кулама, а сасвим доле, при реци Бистрици, био је трећи појас, који је штитио манастирске конаке и цркве. Преко реке био је зидани мост, чији остаци још увек постоје.

Главна црква била је најзначајнија грађевина манастира св. арханђела. Имала је основу у облику уписаног крста са трочланом олтарском апсидом, а над централним делом уздизала се велика купола ослоњена на лукове. На угловима су биле још четири куполе. Мермером обложену фасаду рашчлањавали су кордонски венци, а у унутрашњости су се налазили камени иконостас и раскошно украшени мермерни под. Богати пластични камени украс који се налазио у капителима, порталима, прозорима и у ентеријеру, сачуван је само у фрагментима. Репрезентативне фреске, урађене на златној позадини, испуњавале су све унутрашње зидне површине. Разуме се, истакнуто место заузимала је гробница цара Душана, где је једно време лежало његово тело. Својим архитектонским решењем и скулптуралном обрадом, црква је представљала симбиозу византијског и романског стила. Својом вредношћу истицала се и мања црква св. Николе. То је једнобродна грађевина са куполом над централним делом.

Манастир је око стотину година живео мирно и играо значајну духовну улогу. Но, када су Турци 1455. заузели Призрен, манастир је

Манастир св. арханђели

Манастир св. арханђели у околини Призрена представљао је монументалан манастирски комплекс. О величини и раскоши тог ансамбла који се налази у рушевинама, може се слутити на основу остатака грађевина које су откривене и конзервирание. Манастирска целина састојала се од цркве св. арханђела, цркве св. Николе, конака, библиотеке, болнице, трпезарије и других објеката. Да би манастиру обезбедио живот, ранг и друштвени положај, цар Душан издао је посебну повељу којом је завештао велика материјална добра и сигурне изворе прихода. Сем 93 поклоњена села, манастир је располагао рудником гвожђа и другим добрима која су чинила богато властелинство.

претрпео велику штету од које се никад није опоравио. Као најмонументалнији и најрепрезентативнији српски средњовековни манастир, св. арханђели са својим главним грађевинама представљају оличење моћи цара Душана и уметничко дело непролазне вредности.

Вучитрн

Средњовековно утврђено насеље на десној обали Ситнице, десетак километара јужно од Косовске Митровице, некада је било двор деспота Ђурађа Бранковића, у коме је издавао повеље, нарочито оне од 1405. до 1419. године (in curia magnifici domini suondam Georgicuondam Vulchi). У једној средњовековној повељи име насеља се пише Влчи трн. Ами Буе помиње у Вучитрну „развалине градића из Душановог доба“, а Гиљфердинг „стару тврђаву са неколико кула, усред вароши“. Вучитрн је у средњем веку био важна раскрсница трговачких путева и политичко средиште. Турци су га први пут освојили 1439. године, а коначно 1459. и држали у својој власти све до Првог балканског рата.

На улазу у насеље, које се као град помиње тек у позније доба српске средњовековне државе, налази се најстарији камени мост у Србији, у народу познат као Војиновића мост на путу Дубровник–Нови Пазар–Скопље. Данас је на сувом, пошто је река Ситница коју је премештавао у 18. веку променила ток. Постојање тог чувеног монументалног моста забележило је неколико путописаца у 15. и 16. веку. По свему судећи, грађен је на смени 14. и 15. века. По традицији, градио га је исти мајстор који је зидао Душанов мост у Скопљу. Мост има девет отвора, дуг је 135, а широк пет метара. Зидан је лепо тесаним црвенкастим и сивим каменом, чији се разнобојни блокови смењују на чеоним површинама сводова. Мост нема посебних декорација, али плени квалитетом градње и једноставношћу архитектуре.

Од некадашњег великог утврђеног дворца, до данас је очувана масивна четвороугаона кула, која се у народном предању „везује за српску властеоску породицу Војиновиће“. Налази се у насељу, на десној обали реке Ситнице. Но, дворца је, у ствари, припадао Бранковићима. Сматра се да га је пред крај 14. века саградио Вук Бранковић ради заштите од продора Турака. Извори кажу да су Бранковићи између 1405. и 1426. у њему „имали свој двор“. Ту су примали „посланике“ и издавали „повеље“. Имао је квадратну основу са бедемима дебелим око три метра. Кула се налази у средини источног бедема, а сачувана је до висине од осам метара. Имала је „дрвену међуспратну конструкцију“, а улаз се налазио на западном зиду. Зидине су сачуване до висине од три-четири метра.

Вучитрнски утврђени дворца (град) и најстарији камени мост у Србији спадају међу веома ретке сачуване грађевине те врсте. ■

(Наставак у следећем броју)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. март

Православни

2. март – Свети великомученик Теодор Тирон

9. март – Прво и друго обретање главе светог Јована Крститеља

СВЕТИ ВЕЛИКОМУЧЕНИК ТЕОДОР ТИРОН

Тирон значи војник, регрут. Свети Теодор Тирон имао је ту несрећу да у време његовог ступања у строј мармариаторског пука, у граду Амасији, отпочне свирепи прогон хришћана под озлоглашеним царевица Максимијаном и Максимином. Младић који је тек постао војник није

крио огорчење због страха на нанетих хришћанима. По цену да буде жестоко кажњен оштро се противио бруталним поступцима царевих јуришника.

Тако је доспео пред немилосрдног судију који је наредио да га утамниче, а ћелију запечатне. На тај начин хтео је да га умори глађу како би скончао у тешким мукама. Међутим, у пустој тамници јавио му се сам Христос и храбрио свога мученика речима: „Не бој се Теодоре, ја сам са тобом, не узимај више земаљске хране и пића, јер ћеш бити у другом животу, вечном и непролазном самном на небесима“.

Тада се у тамници храброг војника појавило мноштво анђела који су својим сјајем и белином осветлили таму, док су престрашени стражари посматрали чудесан приказ. Одмах потом, свети Теодор изведен је напоље и мучен, а онда осуђен на смрт. Све то је стоички подносио, чак и час када су га бацили у огњ. Своју чисту душу предао је Господу 306. године.

Мошти светог Теодора налазе се у фрушкогорском манастиру Ново Хоново. ■

ХРИШЋАНСКИ ПОСТ

Ускршњи или Велики пост најважнији је за православне вернике. То је време духовног припремања за хришћански празник – Васкрсење Господа Исуса Христа. Да Велики пост траје 40 дана, потврђено је на Првом васељенском сабору 325. године, а његова дужина није случајно изабрана. Наиме, Мојсије је након 40 дана поста на Синају примио десет Божијих заповести, а Господ Исус Христ је после 40 дана поста започео проповед и спасење човечанства.

Циљ поста је очишћење тела, јачање воље, уздизање душе изнад тела, а више од свега прославање Бога и поштовање његових светих. Прави пост има две стране: телесну и духовну и састоји се у уздржању од мрсне хране, уздржању од рђових мисли, жеља и дела, умножавању молитава, добротина и вршењу свих еванђелских врлина. Стога, свети Василије Велики опомиње; „Корист од поста не ограничавај само на уздржавање од јела, зато што је истински пост удаљавање од злих дела“. ■

ДОГОДИЛО СЕ...

2. март 1844.

Указом кнеза Александра Карађорђевића устројена је Централна болница војске Кнежевине Србије, чиме су ударени темељи Главне војне болнице. Од 24. августа 1994. овај датум обележава се као Дан Војномедицинске академије.

3. март 1918.

У Брест-Литовску (сада Брест, Белорусија) склопљен сепаратни мир између совјетске Русије и Централних сила.

4. март 1944.

Почела велика совјетска офанзива против немачког јужног крила. До 12. маја ослобођени су Крим и Одеса.

5. март 1946.

Винстон Черчил у Фултону, Мисури, одржао свој чувени говор о *гвозденој завеси* која дели Европу и протеже од Шчећина, на Балтику, до Трста на Јадрану.

8. март 1975.

Уједињене нације су први пут обележиле Међународни дан жена. Чitava година била је проглашена Међународном годином жена, а две године касније, децембра 1977, Генерална скупштина Уједињених нација усвојила је резолуцију којом је прокламовано обележавање Дана Уједињених нација посвећеног правима жена и Међународног мира. Државама је остављено да, сходно својој националној традицији, одреде који ће датум обележавати.

9. март 1953.

Сахрањен Јосиф Висарионович Стаљин. На самој сахрани најављена је промена совјетске спољне политике и покренута „совјетска мировна иницијатива“. У свом говору министар спољних послова Вјачеслав Молотов изоставио је уобичајене критике на рачун владајућих кругова у западним земљама. Премијер Георги Маленков посебну пажњу посветио је „могућности коегзистенције и мирног такмичења између два различита система, комунистичког и капиталистичког“.

10. март 1953.

Прва четири млазна авиона из програма америчке помоћи југословенском ратном ваздухопловству спете-

ла су на батајнички аеродром. На аеродрому је приређена велика свечаност уз бројне званице из САД и Југославије уз директан радио пренос. Током марта и јуна 1953. године Југославија је добила 11 авиона типа Т-33А и 54 авиона типа F-84G.

12. март 1947.

Објављена Труманова доктрина о војној и економској помоћи земљама у борби против комунизма. Ова доктрина представља један од догађаја који су означили почетак заоштравања односа између комунистичког Истока и земаља западне демократије, познатог под називом *хладни рат*.

13. март 1946.

У околини Добруна јединице Југословенске армије и ОЗНЕ заробиле генерала Драгољуба Михаиловића. Вест о хапшењу објавио је министар унутрашњих послова Александар Ранковић.

12. март 1856.

У Кумодражу код Београда рођен војвода Степа Степановић. Учествовао је у српско-турским ратовима 1876–1878. године и српско-бугарском рату 1885. године; био је министар војни (1908. и 1911–1912); у балканским ратовима командовао је Другом армијом. Другом армијом је командовао у Церској бици, у бици на Дрини, Колубарској бици. За заслуге у Церској бици генерал Степа Степановић унапређен је, 29. августа 1914, у чин војводе. На Солунском фронту 1918. године, Друга армија војводе Степе Степановића пробила је у садејству са Првом армијом непријатељски утврђени фронт. На челу Друге армије Степа Степановић остаје све до 1919. године, кад је стављен на располагање. Умро је у Чачку 29. априла 1929. године. ■

Припремио мр Миљан МИЛКИЋ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

Расписује

К О Н К У Р С

**за попуњу радних места
у Техничком ремонтном заводу
НХ „Ђурђе Димитријевић - Ђура“ Крагујевац,
пријемом лица из грађанства у радни однос
на одређено време:**

- један (1) лекар, ВСС,
- један (1) главни кувар, ВКВ.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за службу у Војсци Србије,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци,
- да су кандидати (мушког пола) одслужили војни рок под оружјем.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- а) за радно место на редном броју 1:
 - да је кандидат завршио Медицински факултет и положио стручни испит,

- да кандидат има најмање 3 године радног искуства у струци.
 - б) за радно место на редном броју 2:
 - да кандидат има одговарајући степен стручне спреме у звању куvara,
 - да кандидат има најмање 3 године радног искуства у струци.
- У поступку пријема по огласу предвиђена је провера психофизичких способности за кандидате које комисија за пријем уврсти у жи избор.

Пре пријема у радни однос за кандидате који испуњавају услове конкурса и уђу у најужи избор, уз њихову писану сагласност, биће извршена безбедносна провера.

Уз молбу кандидати прилажу следећа документа:

- CV или кратку биографију,
 - уверење о држављанству,
 - извод из матичне књиге рођених,
 - оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању,
 - фотокопију радне књижице,
 - уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак,
 - уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван,
 - потврда о регулисаној војној обавези под оружјем (за кандидате мушког пола),
 - лекарско уверење о здравственој способности.
- Извод и уверења која се прилажу уз молбе не могу бити старији од 6 (шест) месеци.

Молбу са траженим прилозима доставити на адресу: **ТЕХНИЧКИ РЕМОНТНИ ЗАВОД, 34000 КРАГУЈЕВАЦ, са назнаком „За пријем лица по огласу“.**

Неблаговремене и некомплетне молбе неће бити разматране. Рок за подношење молби за пријем је 8 дана од дана објављивања. ■

БИЦИКЛИ И СКУТЕРИ

БЕЗ УЧЕШЋА
ЖИРАНАТА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ
ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

- КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- АУТО-КОЗМЕТИКА И ОПРЕМА, АЛУ-ФЕЛНЕ, КРОВНИ НОСАЧИ...
- КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- ФИТНЕС ОПРЕМА, КУЋНА ТЕРЕТАНА, ТЕГОВИ...

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о.

Панчево, Жарка Зрењанина 14

Телефони : 013/ 344 - 321, 063/ 370 - 138

Телефакс : 013/ 345 - 930

LIVE streaming www.radionovosti.com

ГЛАС РУСИЈЕ МОЖЕТЕ СЛУШАТИ

СВАКОГ ДАНА У

06.00h

18.30h И

22.00h

НА ТАЛАСИМА

РАДИО НОВОСТИ

104,7 MHz!

ГОЛОС РОССИИ

- Promet kontrolisanom robom
- Izvoz proizvoda NVO
- Konsalting

Jugohemija a.d.
Sektor specijalnih programa
Resavska 29
11000 Beograd
Tel: (011) 3234 017
Fax: (011) 3232 617
www.jugohemija.com

°celsius
apoteka

Prepoznatljiv lanac apoteka Celsius danas čini preko osamdeset zaposlenih u sedamnaest apoteka širom Srbije.

Naše apoteke su locirane u Beogradu, Novom Sadu, Pančevu, Čačku, Kikindi, Kruševcu, Užicu, Kraljevu i Zrenjaninu.

Saradnja sa Fondom SOVO omogućava vojnim osiguranicima da u svim apotekama "Celsius" preuzmu lekove uz recept izdat od strane vojnih zdravstvenih ustanova.

Asortiman naših maloprodajnih objekata obuhvata veliki broj lekova domaćih i stranih proizvođača, OTC proizvoda, pomoćnih lekovitih sredstava, medicinske kozmetike i aparata.

www.celsius.rs

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА У РУКАМА МАНДУШИЋА ВУКА

Гељфанд – Голубев
Алуста, 1993.

1. г3

Велемајстор Едуард Јефимович Гуфелд рођен 1936. године у Кијеву није припадао самом врху совјетског шаха, али је био капитен и тренер најјаче шаховске силе света, а усто је објавио и преко сто шаховских књига. Читаоца мора заинтриговати ово 1. г3 које вуче теоретичар против партнера који у том тренутку има „предност“ више од сто рејтинг-поена. Овде је било по оној „У рукама Мандушића Вука...“

1...е5 2.Лг2 д6 3.ц4 Сф6 4.Сц3 г6 5.Сф3 Лг7 6.0-0 0-0

Миц по миц и добићемо Краљеву индијску одбрану.

7.д4 Сбд7 8.Дц2 ед4 9.Сд4 Сб6 10.Тд1 Сц4 11.Сцб5 а6 12.Дц4 аб5 13.Сб5 Се8 14.Дц2! Лд7!

На јак потез белог, црни је одговорио теоретском новашћу. Слабо би било 14...цб 15.Сдб Сдб 16.Лф4 итд.

15.Сц3 цб 16.е4 б5 17.б4!

Ово је и једини потез, којим се прети Лб2, Тд2 и Тод1 – са бољом игром.

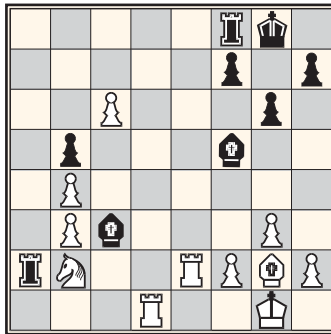
17...Лг4 18.Тд2 д5! 19.ед5! Сдб1 20.дцб Дф6 21.Лб2

Стајао би бели мало боље и после 21.Тб1.

21...Сц4 22.Са4

Бели стоји боље. Груба грешка би била 22.Сд1?? Лд1 итд.

22...Сб2 23.Сб2 Лф5 24.Дб3 Дц3! 25.Тад1 Дб3 26.аб3 Лц3 27.Те2 Та2

Бели: Кг1, Тд1, Те2, Лг2, Сб2, б3, б4, цб, ф2, г3, х2

Црни: Кг8, Та2, Тф8, Лц3, Лф5, б5, ф7, г6, х7

Бели има два пешака вишка и опасног ц-слободњака, али црни распо-

лаже ловачки паром. Зато је неопходно да бели баш сада пронађе први потез.

28.Са4! ба4

Црни није узео топа 28...Те2 због 29.Сц3 Тб2 30.Лд5 са добитком за белог.

29.Та2 аб3 30.Та3! Лц2 31.Тб3!

Сада је црни изгубљен.

31...Лб3 32.Тд3 Лб4 33.Тб3 Лд6 34.Тб7 Тц8 35.Тд7 Ле5 36.ф4 Лц7 37.Лд5 Лб6 38.Кф1 Тц7 39.Лф7 Кф8 40.Тц7 Лц7 41.Лд5 х6 42.х4 г5 43.хг5 хг5 44.фг5 Лг3 45.г6

1:0

РЕКЛИ СУ...

Суштину шаха треба посматрати као борбу двају мозгова.
Ласкер

Нико се никада није родио као мајстор. Пут мајсторства води кроз године учења, борбе, радости и туге.

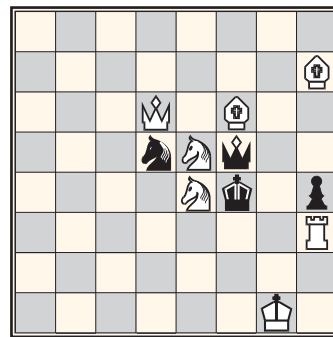
Керес

Шах је мој живот, али мој живот није само шах.

Карпов

ПРОБЛЕМ

В. Б. Рајс, 1920.

Бели: Кг1, Де6, Тх3, Лф6, Лх7, Се4, Се5
Црни: Кф4, Дф5, Сд5, х4

Мат у два потеза.

1. Лхб!

1... Ке4 2. Сд3

1... Де4/Дг4 2. Дг4 мат.

1... Дх3 2. Лг5 мат.

1... Де6 2. Тф3 мат.

1... Дг6 2. Сг6 мат.

1... Де5 2. Ле5 мат.

1... Дг5 2. Лг5 мат.

1... Дх5 2. Сд3 мат.

1... С било где 2. Дф5 мат.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	2	3	4	5	6	7	8	9	○	○	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
20											21											
22											23											
24											25						26					
27											28						29				30	
31				32						33						34		35			36	
○		37									38										39	
40						41												42				43
44					45					46		47					48				49	
50						51					52						53					
54							55										56					
57																	58					
59												60										

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: Масочу-сетс, приморати, Раде Драинца, ошгарија, Фарани, ревање, ткањина, реса, Ото, акин, еа, Уна, Сонк, у, икс, Иро, к, СТА, крвопоштво, Стиг, акти, ражаловати, ВАИ, р, Рур, син, ц, Перт, Рип, на, спак, ТАИ, Сира, кенотаф, Тошак, Смарто, Симонуги, волнпартитици, зелени чај, Орולי-чанке, страна тела.

ВОДОРАВНО:

20. Једноставна крађа, 21. Читаоци, читаатељство, 22. Грубост, тврдокорност, 23. Савезна држава у Бразилу, 24. Мера за дужину од десет стопа (мн.), 25. Врста капе, 26. Италијанско женско име, 27. Велики уметник, 28. Недостатак, 29. Главни град иранске провинције Ларистана, 30. Доброћудни тумор (мед.), 31. Символ индијума, 32. Транзиторни исхемични атак (скр.), 33. Планина, 35. Радио-телевизија Србије (скр.), 36. Потпуно, целокупно, 37. Део наследства, 38. Распрострети, раширити, 39. Света гора у Грчкој, 40. Град у Украјини, 41. Посе-стримљена сестра, 42. Боја за косу, 44. Институте фор Легал Реформ, 45. Страно мушко име, Себастијан, 47. Макар, премда, 48. Нокаут (скр.), 49. Символ радијума, 50. Женско и мушко име, 51. Део теразија, 52. Која је пре друге, 53. Животиња слична рису, 54. Украјинска лука на Црном мору, 55. Врста зељасте биљке, 56. Помичати, 57. Који дају савете, 58. Болест артерија срца (мед.), 59. Око тринаест, 60. Звање палатина (мн.)

УСПРАВНО:

1. Особина подмитљивог, 2. Велика водена површина, 3. Дугмад на народној ношњи, 4. Осут крастама, 5. Гмизавац, 6. Град у Шпанији (анаграм од ОРАЛА), 7. Изумрла птица тркачица, ендем Маурицијуса, 8. Староримски новчићи, 9. Деветнаесто и 22. слово азбуке, 10. Старији човек, старац, 11. Мастило (енгл.), 12. Кинеска мера за тежину, 13. Семитска богиња плодности и лепоте, 14. Тринаесто и 8. слово азбуке, 15. Агенција за економску пропаганду (скр.), 16. Бивша хрватска глумица, Љерка (обрнуто од МАРШ), 17. Присталица таоизма, 18. Насеље у општини Тител, 19. Учинити самосталним, 21. Они који живе у манастиру, 23. Бивши сликар, Вјекослав, 25. Легенда светске атлетике, Едвин, 26. Насеље у општини Лучани, 28. Плин, 29. Име књижевнице Џонг, 32. Високе грађевине, куле, 33. Бивши амерички глумац, Џејсон, 34. Најраширенија биљка, 35. Подврста хардкор панк музике, 36. Место на Словеначком приморју, 37. Владалац, 38. Једноцифрен број, 39. Подземни део биљке (мн.), 42. Намотај, 43. Врста минерала, 45. Оснивач бугарског царства, 46. Бенд шпанских аутомобила, 47. Популарна америчка певачица, 48. Спољњи омотач дрвета, 49. Италијанска певачица, Рафаела, 51. Женско име, Атанасија, 52. Противваздушна артиљерија (скр.), 53. Име бившег глумца Њумена, 55. Четврти и други самогласник, 56. У правцу, према.

Najbolji deo dana

BEOGRADE DOBRO JUTRO

www.studiob.rs

Они се буде са Србијом

Јована

Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

Први програм РТС-а, сваког дана у 6.05

www.rts.co.yu

ПОСТАНИ ОФИЦИР

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

РАСПИСУЈЕ

КОНКУРС

За пријем кандидата из грађанства
за кадете и кадеткиње Војне академије
и ученике Војне гимназије

Конкурс је отворен до 15. марта 2010. године

www.va.mod.gov.rs
www.gimnazija.mod.gov.rs

ОРУЖЈЕ ЗА ЛИЧНУ ОДБРАНУ НА ШВЕДСКИ НАЧИН – СВЈМС

Аутомат неизвесне судбине

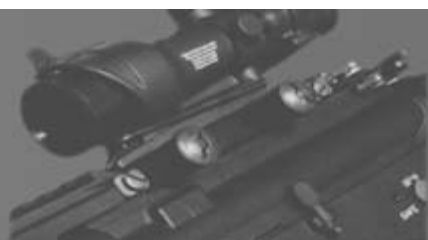
БАЛИСТИЧКА ЗАШТИТА ВОЈНИКА

Оклопни ратници

СУ-35БМ ПРОТИВ МИГ-31БМ

Судар титана

Аутомат неизвесне судбине

САДРЖАЈ

Оружје за личну одбрану на шведски начин – СВЈ MS

Аутомат неизвесне судбине

2

Балистичка заштита војника

Оклопни ратници

5

СУ-35БМ против МиГ-31БМ

Судар титано

11

Уредник прилога
Мира Шведић

Једина област војне индустрије где Шведска није успела да се носи са светским моделима јесте стрељачко наоружање. Аутомат карл густав једини је њихов значајан модел. Други нису усвајани због веома високих захтева војних комисија. Због тога се њихова војска опремала стрељачким наоружањем из увоза. Међутим, то не значи да шведска војна индустрија није имала занимљива решења за ту врсту наоружања. Напротив.

Када се спомене квалитет, многи ће, наравно, помислити на одређене земље у свету које имају изузетне успехе у понеким областима. Само најпућенији одмах ће помислити на једну државу на северу Европе – Шведску. За њих се с правом каже да су измислили квалитет у свакој грани индустријске производње. Са војног аспекта, међутим, мора се истаћи да они дуже од једног века не знају шта је то битка, бој или уопште рат. Шведска је дуго неутрална, али тај свој положај несумњиво дугује снажној и добро опремљеној професионалној војсци. У опремању и наоружавању војске ослањају се на властите капацитете и имају развијену индустрију.

У широком спектру наоружања и опреме који потичу из њених фабрика налазе се и многи оригинални производи који су у својим класама међу бољима у свету. Ту је и први оперативни тенк без куполе STRV. Како је Шведска окружена морима, поморска флота јој је веома јака. Но, ни артиљерија нити ракетно оруђе не заостају за светским нивоом. Међу првима су у систему веза и телекомуникацијама, а у ваздухопловству сами производе борбене авионе четврте генерације.

Шведска војна индустрија ради пуним капацитетима јер не обезбеђује само своју армију опремом и наоружањем већ производе и за извоз, који се сваке

Срце система представља специјална муниција калибра 6,5x25 мм

весне

године повећава. Једина област војне индустрије где нису успели да се носе са светским моделима, јесте стрељачко наоружање. Аутомат карл густав (Karl Gustaf) једини је модел који је био значајан. Други модели стрељачког наоружања нису усвајани због основног разлога – веома високих захтева војних комисија. Због тога се њихова војска опремала стрељачким наоружањем из увоза, које је испуњавало захтеве комисије. Међутим, то не значи да шведска војна индустрија није имала занимљива решења за ту врсту наоружања. Напротив. Међутим, нису успели да испуне захтеве комисије.

Модификације

Седамдесетих година прошлога века шведски војни врх донео је одлуку да замени стару аутоматску пушку НК G-3 калибра 7,62 x 51 мм и усвоји нови светски тренд – калибар 5,56 x 45 мм. Наравно, наступила су опсежна и темељна тестирања оружја која су пристизала на конкурс. Комисија је прихватила белгијску FNC, али је истовремено одлучила да, за потребе своје армије,

уради неколико модификација на домаћем оружју, и са тим новитетима производи се у шведским фабрикама наменске производње под називом *бофорс АК-5*.

У том периоду домаћа компанија Interdynamics AB покушала је да убеди војни врх да прихвати ту пушку. Пушка је одговарала по калибру и мање-више имала је конвенционалну конструкцију и технологију израде. Принцип рада заснивао се на позајмици барутних гасова, док је технологија израде била од пресованог лима, а кундак се преклапао у десну страну. Одмах је израђивана у две верзије – као стандардна и компактна. У зависности од верзије, била је тешка 2,75 или 2,36 кг, а цеви су дужине 467, односно 360 мм, због чега је укупна дужина пушке износила 868/634 мм, а код краће (компакт) 751/517 мм.

Веома занимљива била је брзина паљбе. Износила је од подношљивих 750

конвенционалног модела са истом дужином цеви. Међутим, такво решење озбиљно је нарушило ергономију оружја јер је оквир за муницију тог калибра имао превелику дужину (од предње до задње стране) да би се могао користити као пиштољска дршка. Пушка која је названа MKS произведена је у врло ограниченим количинама.

Муниција

Једно од интересантних решења, које није доживело серијску производњу за шведску војску, јесте и концепција PDW оружја (оружје за личну одбрану), односно CBJ MS.

Почетком овог века шведски конструктор оружја Бертил Јохансон (Bertil Johansson) основао је приватну компанију CBJ Tech AB у жељи да настави са развојем једног занимљивог пројекта, који је смислио док је радио за реномирану фирму SAAB-

Израда

Оружје CBJ MS израђено је од домаћег специјалног нерђајућег челика, отпорног на киселине и произвођач наводи да му морска со уопште не смета као ни често коришћење разних агресивних хемикалија које се користе приликом честих деконтаминација.

Карактеристике

Када је празан CBJ MS је тежак 2,8 кг и са цеви од 200 мм дугачак је 360 мм, а са извученим жичаним кундаком само 565 мм. Теоретска брзина гађања му је око 700 метака у минути и користи оквире од 20, 30 или пак од 100 метака. Основни начин рада јесте такозвани рад са „отвореним затварачем“.

све до претераних 1.100 метака у минути. Пушка се пунила кутијастим оквиром капацитета 30 метака. Међутим, код тог модела највећа неуобичајеност била је да је пушка користила оквир за муницију уместо пиштољске дршке. На овај начин добијено је интересантно решење оружја – на пола пута између *бул-пап* (Bull pup) и конвенционалног модела. Приметно је било краће од

Vofors. Британска војска наручила је од Шведана пројекат за њихов PDW. Конструктор Бертил почео је испитивања на систему оружје–метак и остварио је веома успешне почетне кораке. Уочивши могућност успеха конструктора, индустријски гигант SAAB Vofors очекивао је велики посао па је спонзорисао развој и испитивање. Међутим, Британци су се изненада повукли, а позната компанија SAAB Vofors изгубила је интересовање за Јохансонову конструкцију. Тако је цела прича завршена пре времена тамо где је и почела – у рукама конструктора.

Пројекат је назван CBJ MS (Modular System), а само срце система представља је специјална муниција калибра 6,5x25 мм са разним врстама пројектила велике брзине.

Иако може да испуљује веома различита зрна у пуном калибру, ипак основно пуњење тог система је поткалибарно зрно калибра 4 мм и масе свега два грама (31 грс), које је израђено од вофрам-карбида. Затворено је у ултралаком пластичном носачу који се назива сабот. Испуљено зрно на 200 мм од уста цеви располаже са почетном брзином од 830 м/с, што му даје значајни потенцијал, чак и против лако оклопљених циљева. Тако на 50 м удаљености пробија седам милиметара дебелу плочу од ваљаног челика, а на даљини од 250 м заштитни прслук нивоа IIIA. После пробијања заштитног прслука нестабилан пројектил наставља тумбање по ткиву и наноси тешке повреде, па се због тога овај метак упоређује са руским 5,45x39 мм.

CBJ MS недвосмислено указује на своје конструктивно „порекло“ односно на легендарни израелски аутомат *узи*, чак је по спољњем изгледу скоро идентичан. Када је празан тежак је 2,8 кг и са цеви од 200 мм дугачак је 360 мм, а са извученим жичаним кундаком само 565 мм. Теоретска брзина гађања му је око 700 метака у минути и користи оквири од 20, 30 или пак

од 100 метака. Основни начин рада јесте такозвани рад са „отвореним затварачем“.

Предности овог начина рада јесу боље хлађење и већа поузданост. Код начина рада произвођач је изашао у сусрет и оним стрелцима који желе прецизан први хитац па је понуђена верзија са одвојеном ударном иглом и окидањем, када је затварач у предњем положају. Избор врсте ватре занимљиво је решен на овом PDW-у – када се окидач повуче до краја дејствује се рафално, а кратки притисак на окидач даје јединачну паљбу.

Све команде су обостране и прилагођене за леворуке и за дешњаке.

Са горње стране сандука налази се универзална *пикатини* шина за монтажу разних оптоелектронских уређаја за нишањење. Због те шине ручица затварача смештена је на задњу страну сандука и она мирује током отварања паљбе из оружја.

Са предње доње стране, испред заштитника обараче, налази се предња ручица која је склопљива, а у њу може да се постави резервни оквир. На тај интересантан PDW могу се монтирати и ножице и пунити са добош-магаацином капацитета 100 метака. У том случају, произвођач тврди да је то оружје ефикасно до невероватних 400 метара (ово ипак мало изазива одређену дозу неверице јер је за ту даљину ипак потребан озбиљнији калибар, аутоматска пушка или пушкомитраљез). Међутим, ако се ово упоређи са Русима који тврде да је њихов пиштољ СПС *гјурза* ефикасан до 200 м, а има дупло краћу цев и упола спорији метак, онда су и тврдње Швеђана ипак некако реалније.

На оружје се успешно монтира и пригушивач пуцња, тако да овај концепт PDW нуди компактно, лаган и ефикасно оружје са много потенцијала. Међутим, Швеђани су ту додали још једно мало изненађење. Једноставном заменом цеви може да се промени и калибар оружја у популарну дугу деветку – 9 мм *пара*. Том променом омогућава се економичнија обука због мање цене дуге деветке.

Због својих димензија оружје је изузетно ергономски решено. Тако се на пример веома лако контролише рафална паљба.

Будућност тог шведског аутомата, међутим, није извесна. Опстанак на тржишту ипак зависи од оштре конкуренције нових оружја за личну одбрану. Лоше по њега јесте увођење новог калибра. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

Тестирање

Интересантан је још један податак на који су Швеђани веома поносни. Наиме, успели су приликом тестирања оружја, на даљини од 50 метара, да у грудну мету сместе ни мање ни више него 60 погодака и то из једног непрекидног рафала.

Замена цеви

Швеђани су свом оружју за личну употребу додали следеће изненађење – једноставном заменом цеви може да се промени калибар оружја у популарну дугу деветку – 9 мм *пара*. Том променом омогућава се економичнија обука због мање цене дуге деветке.

БАЛИСТИЧКА ЗАШТИТА ВОЈНИКА

О К Л О П Н И р а т н и ц и

Заштита војника постаје врло важна јер је модерно бојиште изузетно опасно за њих па их треба што боље заштити и омогућити им да обаве задатак и преживе на бојишту. Данашњи заштитни, балистички прслуци функционишу по начелу лакши прслук – мања заштита и обрнуто, већа заштита – тежи прслук.

Технологија заштите борбених возила којима се превозе војници знатно је напредовала последњих година. Међутим, проблем настаје када војници напусте заштићену унутрашњост оклопних возила и када пешке крену кроз непознате и уске улице у насељеним местима или непознате теснаце, клисуре и пећине. Ради великог броја опасности које прете у току покрета и извођења различитих дејстава на терену (стрелачко и хладно оружје, парчад разних пројектила и других приручних експлозивних средстава) војници се данас обавезно опремају заштитном балистичком опремом која повећава ниво њихове безбедности.

Најчешће се заштитна балистичка опрема састоји од заштитних керамичких плоча које се умећу у балистички заштитни прслук, изра-

ђен од високоотпорних синтетичких материјала. Конструктори и произвођачи стално улажу напоре да направе бољу, лакшу и квалитетнију заштитну балистичку опрему.

Непробојни прслуци

Оклоп, пак, није изум савременог доба већ је коришћен за заштиту ратника од самих почетака историје. Сачувани прикази најранијих цивилизација сведоче о војницима који су заштићени разним врстама оклопа. Врхунац је достигао у средњем веку у Европи с појавом оклопљених витезов. Међутим, појава ватреног оружја постепено је потиснуло метални оклоп који није пружао заштиту од све пробојнијих метака, па је до 17. века готово нестало као поуздан начин заштите.

Тек је нужа опасних ровова Првог светског рата натерала на изналажење одговарајућих начина заштите. Прави развој наступио је након Другог светског рата кад су направљени први балистички оклопи од напредних материјала: фибергласа, боркарбида или разних најлонских влакана велике чврстоће. Како су се производили у облику који штити грудни кош и леђа, названи су непробојним прслуцима. Често су се у по-

себно израђене цепове на грудима и леђима уметале додатне заштитне плоче од метала, керамике или композита.

Разне врсте јединица имају потребу за различитим врстама заштите. Највећа је потребна пешадији, али и специјалним јединицама које дејствују на противничком простору. Постоје и посебне потребе које такође треба задовољити. Тако на пример војницима који изводе дејства на воденим површинама (рекама, језерима, морима...) треба она врста балистичке заштите која може да плута, док посадама хеликоптера и других ваздухоплова који лете у зонама борбених дејстава или другим опасним подручјима треба посебно прилагођена балистичка заштитна опрема.

Добра заштитна балистичка опрема увек је компромис између нивоа заштите, удобности и масе. Што је балистичка опрема боља у погледу заштите коју пружа, то јој је маса већа, а на тај начин смањује се покретљивост војника који је носи. Удобност намеће сасвим другачији приступ. Уметањем додатних заштитних балистичких плоча повећава се заштита, али се за узврат смањује удобност.

Нове врсте угрожавања на савременим бојиштима доносе и нове изазове, када је реч о заштити. Једна од израженијих у последњих неколико година јесте опасност вишеструких погодака, односно нужност да модерна заштитна балистичка опрема издржи такве поготке. То је посебно важно за заштиту приликом активирања разних импровизованих експлозивних средстава постављених поред комуникација (модел асиметричних дејстава који се често користи у Авганистану и Ираку). Зато је важно да балистичка заштитна опрема може да издржи више истовремених удара, најчешће шрапнела и парчади. Истраживања су показала да у таквим ситуацијама војника може истовремено да погоди просечно шест, а понекад и десет парчади. То јасно указује колики је значај балистичке заштите и какве трагичне последице може да спречи ако је квалитетна.

Ниво заштите и могућност преживљавања коју нуди најважнија је карактеристика, а у стопу је прати маса јер крајњи производ – успешна заштитна балистичка опрема – мора да постигне изнијансирану равнотежу између нивоа заштите и масе. Маса је посебно важна када војник мора да носи бали-

стичку опрему током целог дана. У том случају разлика у маси од два или три килограма игра врло важну улогу.

Балистичка заштита

Конструкторима није проблем да направе квалитетан заштитни балистички прслук који пружа висок ниво заштите, али је проблем да направе такав који неће бити тежак и неудобан за корисника. Они сматрају да је будућност балистичке заштите у напредним композитним материјалима који ће покривати торзо војника, али све је више и заштитних балистичких прслука модуларног типа који штите и екстремитете. Балистичка заштита екстремитета може бити делимична или потпуна.

Постоје заштитни балистички прслуци са додатком који штити рамена и спољашњи део надлактице. Конструктори су наставили развој и један од резултата јесте флексибилна балистичка заштита за руке и ноге за потребе посебних специјалности. Ти делови тела обично остају незаштићени како би се смањила тежина и одржао потребан ниво покретљивости. Међутим, војници који извршавају посебне задатке као што су разминирање и уклањање других експлозивних направа, морају да имају битно већи ниво заштите.

Тако је након пажљивих анализа америчка копнена војска одлучила да набави и подели војницима на терену 430.000 новоразвијених балистичких заштитника за врат. Балистичка заштита за врат поставља се на шлем са задње стране, а намењена је заштити задњег дела главе и врата. Та опрема најпре је подељен војницима на служби у Авганистану и Ираку.

Америчка војска тестира још један нови део заштитне опреме – кратке балистичке непробојне панталоне. Предвиђене су за смањење повреда од парчадног дејства од појаса до колена и заштиту феморалне артерије која се налази са предње стране натколенице и доста је изложена ризику у случају рањавања.

Због тога је америчка војска пре шест године покренула Програм Executive Office Soldier. Реч је о телу које је од формирања истражило и предало на употребу или још увек истражује више од 350 делова опреме – од чизама, преко падобрана, до нове пушке. Све то ради што боље заштите животи војника, унапређења квалитет живота и њихове ефикасности на бојишту. Међу опремом која је развијена по том програму и одобрена за употребу јесте и балистички заштитни прслук Interceptor Body Armor (IBA).

Нова балистичка заштита у облику прслука има масу од око 3,7 кг, што је знатно смањење у односу на претходни модел чија је маса била око 5,5 килограма. Уз то, нови

балистички заштитни прслук обезбеђује бољу заштиту. Развија се и посебан додаток за заштиту рамена, чија је маса око један килограм, а који ће обезбедити додатну заштиту бочног дела грудног коша и рамена. Међутим, није све тако идеално са додатком за рамена. Наиме, он ограничава одређене покрете руку и спречава циркулацију ваздуха испод балистичког прслука, што за последицу има смањено расхлађивање војника. То може да буде врло озбиљан проблем приликом коришћења у условима великих врућина.

У току конструисања, развоја и израде балистичке заштитне опреме мора се пажљиво балансирати између што већег нивоа заштите и задржавања што вишег нивоа борбене ефикасности војника. Правило је врло једноставно и неумољиво: што је већи ниво заштите то је прслук тежи. Балистички заштитни прслуци који обезбеђују заштиту од јачих калибара, нпр. 7,62x51 мм, обавезно морају да имају додатне балистичке заштитне плоче (од челика, специјалне керамике или композита) које знатно утичу на повећање њихове масе и чини их непогодним за опремање обичних војника пешадинача код којих је мобилност изузетно важна. Зато је чест приступ употребе модуларних балистичких прслука чији основни модел има нижи ниво заштите и лакши је, а уколико се укаже потреба за заштитом вишег нивоа имају посебне џепове у које се постављају додатне заштитне балистичке плоче.

Иако је (IBA) балистички заштитни прслук био напредно решење, развој ту није застао. Конструктори су, ослањајући се на искуства из Ирака и Авганистана, наставили са изналажењем још бољих решења. Ти напори резултирали су развојем нове генерације балистичких заштитних прслука IOTV (Improved Outer Tactical Vest). Они су за око 1,3 кг лакши од досадашњег стандардног, а при том пружају исти ниво заштите. Побољшан је и дизајн балистичког заштитног прслука, тако да сада покрива и пружа заштиту за већу површину тела војника.

Новим дизајном омогућено је и брзо скидање само једним потезом. Након повлачења механизма за брзо скидање он се раздвоји на два дела, склизне са тела војника и пада на тло. Могућност брзог скидања прслука предвиђена је само за критичне ситуације (нпр. рањавања или када је војник у возилу које је потонуло у воду...). Тај механизам се не користи приликом нормалног скидања прслука након обављеног задатка или на крају дана. Прслук балистички заштитни облачи се и ставља у функцију за око минут.

Измењена је и конструкција балистичког прслука. Уведен је посебан појас око струка, при чему се маса ресурса и прслука више не ослања примарно на раменима војника већ је једним делом распоређена и на

појас. IOTV је прошао бројне тестове како би се утврдила способност заштите основног балистичког прслука са меком балистиком, без убачених заштитних балистичких плоча и са заштитним балистичким плочама. Проверавана је отпорност на муницију различитих калибара која се користи у кризним жариштима, а и против вишеструких погодака парчади насталих након експлозије мина и сличних експлозивних направа.

Тестирања су потврдила заштиту од муниције калибра 7,62x54П мм, 7,62x39 мм, 5,56x45 мм НАТО, те од пиштољске муниције калибра .45 АСР и 9 мм НАТО.

Комплет оперативног модела балистичког заштитног прслука има масу од око 14 кг

и уз лично наоружање, муницију и остале ресурсе и опрему представља прилично оптерећење за сваког војника пешадинца.

Модуларност

Спроводе се и даље испитивања најновијих техничких решења која проблему балистичке заштите прилазе још студиозније. Једно од њих је заштитни комплет IDAS (Integrated Dismounted Armour System) фирме Med-Eng Systems.

Замишљен је тако да се војницима који се у теренским условима крећу пешке омогући што већи ниво заштите. Тако се уз стандардну заштиту главе шлемом и горњег дела трупа, балистичким заштитним прслуком штите и екстремитети. Међутим, заштита од парчадног дејства експлозивних направа и муниције стрељачког наоружања није једини захтев. Комплет балистичког заштитног прслука мора бити што лакши и удобнији како би војници били што покретљивији. Зато је IDAS скалабилан и модуларан па се може прилагодити већем броју разноврсних ситуација и услова извршења задатака.

Пример скалабилности јесте уградња додатних џепова у комплету IDAS – један пар се налази на раменом делу и војник, ако му је потребна већа заштита, може да дода балистичке плоче и на тај начин повећа ниво заштите. Постоје и џепови на куковима у које се такође могу убацивати додатне балистичке плоче чиме се повећава заштита бокова војника.

Пример модуларности је заштита за екстремитете која се по потреби скида или ставља, у зависности од ситуације, односно потребе војника – да ли жели већу заштиту или је нагласак на мобилности.

Поред напред наведених новина у развоју заштитне балистичке опреме за војника, трага се за изналажењем решење за заштиту лица. Заштита лица је могућа практично на мало начина као што је нпр. употреба заштитног визира. Међутим, визир може да ствара проблеме приликом употребе оптичких нишана и оптоелектронских уређаја за дејство ноћну. Та проблематика посебно се разматра и покушава наћи најделотворнија комбинација шлема и неког средства (наочара и/или визира за заштиту очију и дела или целог лица).

Уз балистички заштитни прслук пажња се посвећује и шлему, који је један од

Панталоне посебне врсте

Заштитне балистичке панталоне тешке су око 3,6 кг, а за облачење је потребно око 90 секунди. Опремљене су каишевима за прилагођавање на одговарајућу величину и подешавање за удобније ношење. Имају џепове за ресурсе, а дизајниране су тако да се могу брзо скинути. Израђене су од 28 слојева кевлара и обезбеђују заштиту у од муниције калибра 9 милиметара.

концептуално најстаријих делова опреме војника. Истраживачи настоје да развију и заштиту за лице, а то је део који је најтеже квалитетно штитити. Осим од дејства метака и парчади, те ударног дејства експлозије у близини, лице војника је изложено и другим облицима угрожавања.

Прслук са механизмом за брзо скидање и заштитним појасом

Технологије хлађења

Један од проблема коме се у последње време посвећује више пажње јесте одвођење топлоте од војника. То је посебно изражено у врућим и пустињским крајевима где температуре достижу и 50° Ц. Војници се у таквим условима појачано зноје и убрзано губе снагу и издржљивост. Онај ко носи заштитни балистички прслук са две додатне балистичке плоче на температури већој од 40°С не сећа се нимало пријатно. Посебно су изложени високим температурама у таквом окружењу војници који се налазе у возилима јер је у њима температура још виша. Тај проблем се углавном решава уградњом клима уређаја у возила. Међутим, у посебно екстремним пустињским условима ни ти уређаји не помажу.

За извођење дејстава у таквим условима Центар америчке копнене војске за истраживање и развој (TARDEC) развио је лични комплет за расхлађивање. Реч је о прслуку кроз који циркулише расхладна течност, а носи се испод стандардног заштитног балистичког прслука. Прслук је спојен на клима уређај возила, а течност из њега циркулише кроз прслук и расхлађује тело војника.

Следећи корак је израда аутономних расхладних система који не зависи од клима уређаја у возилу већ од преносног уређаја тако да обезбеђују расхлађивање војника пешадинца у току кретања пешке ван возила по терену. Приказани су и први пробни системи, али је још увек реч о кабастиим уређајима које војник мора да носи на себи, па ће бити потребно још рада како би се направио употребљив аутономан уређај за хлађење балистичког прслука или војника који га носи. Циљ је интегрисати расхладни уређај директно у балистички заштитни прслук како би био што једноставнији и да не омета покрете војника.

Америчка фирма *Глобал сејџур* (Global Secure) почела је америчкој копненој војсци да доставља лични (индивидуални) систем за хлађење BVS (Body Ventilation System) за потребе војника распоређених у Ираку и Кувајту. Проблеми с врућином су стални код војника распоређених у пустињске и тропске крајеве. Додатно је изражен код војника који борава у возилима или морају да проводе пуно времена на сунцу (патроле, стражари, војни полицајци...). Здравствени проблеми изазвани превеликом врућином могу бити врло озбиљни, а делују и на ефикасност. Након једногодишње употребе на терену у стварним условима одлучиће се колико је та технологија хлађења ефикасна и погодна за војну примену.

BVS има масу од око 2,2 кг и носи се испод балистичког заштитног прслука. Ваздух у унутрашњост прслука циркулише и пружа повећану комфорност. Састоји се од два дела: вентилаторске јединице и дела за дистрибуцију ваздуха око тела војника. Вентилаторска јединица представља прилагођен вентилатор који покреће батерија и може да се постави на разне делове BVS-а како би се што боље прилагодио тренутном положају. Уграђен је и филтер који је такође једноставан за ношење и сличан је торбици која се носи око појаса.

Са једним пуњењем батерија систем за расхлађивање може да ради до осам сати. Батерије су стандардне комерцијалне литијумске, пуне се за четири-пет сати.

Домаћи пројекат

Пратећи развој система опремања војника пешадије и балистичке заштите у свету, компанија *Југоимпорт – СДПР* покренула је пројекат Војник будућности „ВБ-10“, који обухвата и развој прслука борбеног балистичког ПББ ВБ-10. Конструкцијско решење тог прслука обезбеђује смањење масе, повећање слободе покрета војника, смањује могућност прегревања тела, уз могућност модуларног коришћења носача (футрола) ресурса у зависности од мисије коју има војник.

Прслук борбени балистички ПББ ВБ-10 намењен је за оптимално распоређивање на телу, преношење и борбену употребу свих делова наоружања, војне опреме и борбених ресурса који по материјалној формацији припадају војнику – старешини рода пешадије. Такође, намењен је за заштиту виталних делова тела (грудни кош, тр-

ПББ заштитни прслук

бушни и препонски део, те рамене зглобове и надлактице) од парчадног дејства граната и бомби и обичних зрна испалених из пиштоља и револвера закључно са калибром 9 мм и .44 магнум.

Заштитне балистичке плоче штите од

Опрема за пиротехничаре

Истраживачке лабораторије америчке копнене војске и ратне морнарице развиле су посебну флексибилну балистичку заштиту за руке и ноге. Она је предвиђена за пиротехничаре, али и за остале војнике када се за то укаже потреба, како би се смањила могућност тежих повреда у случају инцидента. Пројектована је као посебан пар рукава и ноговице које се навлаче преко одеће и повезују са заштитним балистичким прслуком. Рукави штите војника од рамена до подлактице, а ноговице од кука до чизама. Брзо се постављају и скидају. Највећа предност те додатне балистичке заштите јесте флексибилност, па се војници који је носе не осећају као у оклопу. Осим тога, омогућава више-мање нормално кретање и савлађивање уобичајених препрека на терену. Истина, то је кретање донекле отежано и успорено, али је заузврат војнику пружена већа заштита у случају поготка парчадима код детонације експлозивне направе.

обичних зрна испалених из аутомата, аутоматских пушака, карабина и снајперских пушака (по стандарду НИЈ СТД 01.01.04) и од зрна 5,56 мм НАТО СС 109 на местима која су покривена тим плочама. У зависности од захтева корисника могу се уградити балистичке заштитне плоче и већег нивоа заштите, а и додатне плоче за заштиту бокова.

На плашту балистичког прслука ушивене су симетрично распоређене гуртне на целој површини предњице, леђа и рамених штитника, које омогућавају модуларно распоређивање и фиксирање мобилних футрола за смештај опреме и ресурса које носи војник. Поједностављењем система затварања прслука, обезбеђено је брзо облачење и једноставно скидање прслука са свим ресурсима у случају потребе. За потребе специјалних јединица израђује се модел са механизмом за брзо ослобађање од прслука у критичним ситуацијама.

Предвиђена је уградња носача посуде за воду, система за расхлађивање тела војника приликом коришћења у условима екстремно високих температура, а и система за догревање тела војника приликом дејства на екстремно ниским температурама и у борбеним возилима у зимским условима.

У сарадњи са иностраним партнером предвиђена је уградња различитих модела интегралних антенских система у балистички прслук. Резултати интерних испитивања ВБ-10 показују да се систем по функционалности и квалитету може поредити са сличним системима развијеним у другим савременим армијама света.

Један део компоненти развијен је и произведен у предузећима домаће одбрамбене индустрије, а други у погонима *Југоимпорта – СДПР* у којима се интегришу поједини подсистеми и финализира производа ВБ-10.

Према захтеву корисника балистички прслук се израђује у различитим бојама и дезенима (дигитална, маскирна, једнобојна и сл.).

Технологије будућности

На војнонаучној конференцији одржаној у САД приказани су примерци одеће будућности и технологије које ће омогућити израду те одеће. Приказан је модел будуће одеће, концепцијска визија како би требало да изгледа 2025. године.

Једно од решења које су научници понудили јесте развој посебног гела названог течна балистичка заштита, који се састоји од једнаких делова полиетилен гликола (инертна нетоксична материја) и наночестица велике тврдоће. Течна балистичка заштита представља светлоплавичасту гел који може да се меша пластичним штапићем. Све док су покрети спори и једнолични гел је мекан и житак, али чим се штапић почне брзо и нагло да помера гел се тренутно стврдне при том онемогућавајући било каква покрета штапића. Истраживачи врло једноставно тај ефект објашњавају: док су покрети спори тврде наночестице могу да протичу једна поред друге, али код наглог и снажног кретања, наночестице се међусобно сударају и спречавају било какво кретање.

Течна балистичка заштита поставља се на стандардни кевларски слој. Изглед и текстура материјала након наношења гела не мењају се – изглед је потпуно исти као и пре третирања гелом.

Поређења ради, четири слоја кевлара који нису третирали гелом течне балистичке заштите без проблема су пробијени шиљком за лед, док је кевлар обрађен са гелом течне балистичке заштите само начет, али није пробијен. Очекује се да ће након додатних истраживања проћи још неко време потребно за изналажење најбољег решења, а ако резултати буду добри балистички заштитни прслуци који се базирају на технологији течне балистичке заштите могли би бити доступни корисницима за две године.

Шлем је интегрални и у ствари је главни део опреме где се одвија већина најважнијих активности. На предњем делу је микрокамера која омогућава добар поглед на спољашњи свет јер визир на интегралном шлему више скрива него што открива. Серија сензора даје војнику тродимензионални слух и могућност појачавања потребних и стишавања непотребних звучних ефеката. Осигурана је и могућност аудио комуникација са околином.

Саставни део шлема биће и сензор за осматрање ноћу. Научници предвиђају да ће до 2025. године сензор бити величине гумице за оловку. Унутар шлема је и екран на којем се приказују разни подаци потребни за навигацију, приказ тактичке ситуације и слично. Уграђен лични радио-уређај омогућиће сталну везу појединца са другим војницима и командиром. Активирање делова опреме и управљање функцијама биће гласом, чиме ће

Расхладни прслуци

Како је хамви возило које се највише користи и носи велики део оперативних дејстава у Ираку, истраживачи су настојали да олакшају живот њиховим посадама. Набављено је више од 20.000 клима уређаја за возила. Међутим, показало се да додатно оклопљено возило са затвореним вратима и прозорима на врућем пустињском сунцу није лако расхладити ни са ТИМ уређајем. Због тога су се истраживачи одлучили на то да тела војника расхлађују директно. Развили су прслук кроз који циркулише течност (вода) која се хлади помоћу већ уграђеног клима-уређаја. Прслук је назван Microclimatic Cooling Garments (MCG). Кроз њега циркулише посебна антифунгицидно третирана вода, а са клима уређајем спојен је цревом које се у случају потребе може врло брзо одвојити како би посада напустила возило. Комплет се састоји од четири прслука.

се у потпуности ослободити руке војника за борбена дејства. За боље уочавање и разумевање околине развиће се и нове технологије приказивања виртуалне стварности као

доброг начина за презентацију мноштва података појединцу.

На одећи ће бити постављени термални сензори како би се надгледала температура и спречило прегревање или превелико расхлађивање војника. Предвиђена је уградња и респиратора који ће бити смештен на леђима и осигураваће свеж ваздух. На тај начин ће заштитну маску учинити непотребном. Ако војник из неког разлога отвори визир на шлему или скине шлем, а дође у контактирањем простор, сензори ће аутоматски одмах да детектују загађење и отпочну убризгавање противотрова у тело војника из капсула за лекове које ће бити инкорпорирани у одећу.

Одећа ће од појаса наниже имати тзв. егзоскелетон, у ствари помоћне механичке ноге које ће преузети део терета који би војник иначе морао да носи искључиво користећи само властиту снагу и издржљивост. Егзоскелетон би требало да омогући војнику ношење терета два до три пута већег од властите тежине. ■

Иван СТАМЕНОВ

Домаћи прслук борбени балистички ПББ ВБ-10

СУ-35БМ ПРОТИВ МИГ-31БМ

Судар титана

Су-35БМ у „зимској“ шема

већ први кораци у набавци израелских IAI Bird Eye-400, I-view Mk150 и Searcher Mk II. До 2025. године 40 одсто целокупног броја летелица у РВ Русије требало би да буду беспилотне летелице – ова чињеница показује колико су ове промене корените. Међутим, ако се поближе анализира, може се јасно видети да се поједине застареле летелице замењују савременијим еквивалентима, осим у два случаја. Први је замена Ми-24 са два различита хеликоптера – Ми-28Н и Ка-52. Други пример је намера увођења два условно речено тешка ловца – вишенаменска авиона Су-35БМ и миг 31БМ. Иако су намене постојећих варијанти тих авиона јасно разграничене – миг 31 је првенствено пресретац високих перформанси, а више авиона који када се повежу могу да функционишу и као наоружани авакс (AWACS), док је Су-27 ловац за остваривање превласти у ваздушном простору и има сјајне маневарске могућности и стога врло високу способност вођења блиске ваздушне борбе.

За очекивати би било да савремене технологије обезбеде и једном и другом авиону знатно побољшање могућности и „покривање“ улоге оног другог у довољној мери да се оствари једноставнија логистика и јефтинија експлоатација поруџбином само једног „тешког“ ловца. У чему се крије тајна и које су предности Су-35БМ или мига 31БМ? Погледајмо сваког понаособ...

У црвеном углу... МИГ-31БМ!

Миг 31БМ представља вишенаменску варијанту познатог мига 31, развијеног као замена за миг 25. Запад је први пут чуо за постојање напреднијег наследника миг 25 (прототип Е-155МП) од Виктора Беленка, совјетског pilota који је септембра 1976. својим мигом 25 пребегао у Јапан. Након подробне анализе, тог у то време најбољег ловца СССР-а, западни стручњаци закључили су да је у конструкцији претежно коришћен челик, чак и на местима где је било за очекивати да се користи неки лакши материјал, а

Најаве Министарства одбране Русије о модернизацији Ратног ваздухопловства и набавци авиона, поред нових перспектива за два највећа произвођача таквих летелица – конструкционе бирое МиГ и Сухој – остављају и бројне дилеме.

У светлу новообјављених података о карактеристикама два „тешкаша“ – Су-35БМ и МиГ-31БМ – поставља се питање да ли је било рационалније да се набави само један од два авиона, с обзиром на поједностављену логистику и неопходну рационализацију која без изузетка погађа сва светска ратна ваздухопловства.

Августа 2009. објављено је да се планира модернизација руског РВ. Она ће се одвијати у два правца – модернизација постојећих ваздухоплова и набавка нових. Повећани ће се транспортни Ан-12, Ан-22 и Ан-26. Последњи ће бити замењен са Ил-112Б, а Ан-12 вероватно авионом који ће се развијати у сарадњи са Индијом. Тешки Ан-124, биће модернизовани на ниво Ан-124-100, а Ил-76 на ниво Ил-76МД-90А. Од бомбардера, предвиђа се модернизовање старих Ту-95МС, па Ту-22МЗ, те најсавременијих Ту-160. Како су за стратегијске снаге врло важни и авио-танкери, овде треба споменути и модернизацију Ил-78. Данас застарели ловци бомбардери Су-24 замениће се са Су-34. И ловачка авијација, односно вишенаменски борбени авиони Су-27 и миг 29 (МиГ) унапредиће се на ниво Су-27СМ и миг 29СМТ, док ће миг 31 бити модернизован у миг 31БМ. Предвиђена је и набавка нових МиГ-35С и Су-35БМ. Неће се заобићи ни хеликоптери, где се предвиђа замена Ми-24 са Ми-28Н и Ка-52.

Посебна пажња први пут биће посвећена беспилотним летелицама. Покренути су

МиГ 31

МиГ против Сухоја

нападно-навигациони систем, такође упркос ранијим мрачним прогнозама по запад, није ни приближно био на нивоу најбољих западних ловаца, пре свега F-14 и F-15. Једина предност над конкуренцијом били су његова већа брзина и висина лета.

Као да су „чули“ западњаке, Совјети су нови авион, настао на бази Е-155МП, а означен са *миг 31*, управо побољшали на споменути пољима – обилато су коришћени напредни материјали као легуре алуминијума и титанијума (па је оптерећење са 4,5 повећано на 5 G), а нападно-навигациони систем, посебно радар, представљао је огроман напредак у односу на било шта што су Совјети до тада имали. Радар *заслон С-800* први је оперативни авионски радар са активним скенирањем (пасивним), чија је могућност детекције авиона ефективне рефлексне површине величине ловца око 200 км, а бомбардера двоструко више, чиме је достигнут до тада непревазиђени амерички палубни F-14.

У погледу наоружања, *миг 31* није у потпуности био на нивоу F-14, јер су коришћене ракете Р-33 имале нешто мањи домет (130 км у односу на 160–200 км код AIM-54А/С Phoenix), не активно већ полуактивно радарско самонавођење и *миг 31* их је носио четири, а не шест. Иако маневарске могућности нису биле на нивоу F-14 (оптерећење до 7,5 G), брзина и плафон били су му већи. Осим тога, *миг 31* сматра се првим совјетским авионом са правим look-down-shoot-down могућностима.

Произведено је око 500 примерака тих ловаца пресретача, који су највише кори-

шћени у Сибиру и на Далеком истоку, чија је пространа само авион са таквим радаром могао да покрије – и F-14 је коришћен за покривање великих пространа, али на океанима у заштити флотних састава. Управо након увођења *мига 31*, 1981, примећен је значајан пад повреда ваздушног простора СССР и уопште летова америчких шпијунских авиона у близини његових граница.

Уследило је више побољшаних варијанти. Међутим, недостатак новца спречио је увођење тих авиона у оперативну употребу. Коначно, програмом модернизације РВ одлучено је да се *миг 31* доведе на ниво комбинације *миг 31М* и *Ф*, под ознаком *миг 31БМ*. Скраћеница БМ подразумева она побољшања присутна на *мигу 31М*, уз додатна, која обезбеђују варијанти БМ обављање вишенаменских задатака. Радар има могућност праћења 24 циља и истовремено гађање шест циљева. Тачан домет радара није познат, али се претпоставља да је већи од претходника и према неким подацима се процењује да се авион ефективне одразне површине ловца може открити на даљинама од 320 километара.

Поред задатака пресретања у моду ваздух–ваздух, радар има и неколико модова намењених за дејства ваздух–земља, између осталог и могућност мапирања терена, те откривања циљева на земљи и морској површини. Ако дејствује и по циљевима у ваздуху и на земљи, може да прати до 10 циљева и гађа до шест циљева. За поуздану идентификацију циљева користи се модул са ТВ и ИЦ камерама који се за лет на већим брзинама увлаче. Кабина је потпуно редизајнирана –

Конструкторски бирои *МиГ* и *Сухој* представљају две потпуно различите „приче“. *МиГ*, „звезда“ хладног рата, творац ловаца који су представљали у многим ратовима праву ноћну мору западним планерима, у посхладноратовском периоду почео је да посустаје. С друге стране, *Сухој* је за то време био у сенци *МиГ-а*, али се после неупоредиво боље снашао. Кључни проблем *МиГ-а* била је знатно већа жеља и труд у конкурентском *Сухоју* да удовоље потенцијалним купцима – готово сваки корисник користи другачију варијанту авиона, са другачијом авиоником, наоружањем, прилагођен различитим задацима и платажним могућностима купца и евентуалној жељи да производи авионе самостално.

Према мишљењу многобројних аналитичарима, један од великих неуспеха конструкционог бироа *МиГ*, поред одбацивања њиховог *мига 1-42* на руском надметању за авион пете генерације (победник је *Сухојев* ПАК-ФА/Т-50), јесте афера са алжирским *мигом 29СМТ*, који су према уговору требали да буду новопроизведени, а испоставило се да су ремонтвани и модернизовани из руских резерви, што су Руси и признали. Алжирци су као одговор уз постојећих 18, наручили још 20 Су-30МКА. Иако се бироу *МиГ* дају велике шансе на индијском тендеру за набавку 126 савремених вишенаменских авиона, победа *мига 35* још је неизвесна. Тренутно, као и раније, држава је остала најбоља и најсигурнија „муштерија“.

користе се данас у свету стандардни мулти-функционални дисплеји.

У летелици се налази и врло квалитетан дата-линк, преузет са мига 31М, чијом употребом је помоћу ракете Р-37 на тестирањима 1994. успешно оборен циљ на даљини 300 км, који миг 31М није ни пратио својим радаром, већ га је пратио Су-30, који се налазио доста ближе циљу. У последњој фази, циљ је захваћен системом за активно радарско самонавођење на ракети са 17 километара. Чак се у литератури појавио и податак да је тим ракетама могуће обарати и главе балистичких ракета чија је брзина бојне главе чак 20 маха, мада је прилично тешко поверовати у такве тврдње, јер такве могућности немају ни ракетни системи ПВО типа С-400. Међутим, у могућност дејства против крстарећих ракета не треба сумњати, а што се тиче хиперсоничних авиона (брзине до шест маха) и авиона са стелт могућностима, једино питање је на којој даљини су дејства успешна. Ту је већа непознаница колико је ефикасан радар у глави за самонавођење ракета Р-37 при откривању стелт авиона. Било како било, нема сумње да је миг 31БМ успешан ловац пресретач. С друге стране, ту су и могућности дејства по циљевима на земљи и мору.

Наоружање

Од наоружања има шестоцевни топ калибра 23 мм у трупцу, ГШ-6-23М, рекордне брзине паљбе од 10.000 мет/мин са можда премалим борбеним комплетом од свега 260 граната. Са таквом теоретском брзином гађања, целокупни борбени комплет могуће је потрошити за свега 1,56 секунди! Миг 31БМ може да понесе следеће типове ракета ваздух-ваздух: ракете за блиску ваздушну борбу Р-73Е (домета 30 км, два и по маха са ИЦ самонавођењем), традиционалне Р-40 (60 км,

Неуспела побољшања

Авион миг 31 имао је више побољшаних варијанти. Међутим, недостатак новца спречио је увођење тих авиона у оперативну употребу. То су били: миг 31Б, који је имао унапређен радар *заслон-А*, због афере са Адолфом Толкачевим, инжењером *Фазотрона* који је шпијунирао за запад; миг 31БС верзија је која је добијена довођењем мига 31 на ниво мига 31Б. Миг 31Е је била извозна верзија, док је миг 31М био радикално побољшана варијанта, са јачим моторима, побољшаним радаром *заслон-М*, више горива, додатним подвесним тачкама и могућношћу лансирања нових ракета Р-37. Миг 31Д замишљен је као антисателитска варијанта, пандан америчком F-15 ASAT, а миг 31Ф вишенаменски борбени авион.

Детектовање

Могућности дејства Су-35БМ против стелт авиона одражава се и новим оптоелектронским сензором испред кабине, ОЛС-35, који покрива $\pm 90^\circ$ по азимуту и $+60/-15^\circ$ по елевацији. Детектовање авиона попут мига 29 без укљученог додатног сагоревања у повољним временским условима из предње полусфере износи 50 км, а из задње 90 километара. У склопу тог уређаја налази се и ласерски даљиномер, обележивач и трагач, домета против циљева у ваздуху 20 км, на земљи 30 км и са тачношћу мерења даљине пет метара. Међутим, за употребу вођених бомби користи се подвесник са већим угловима и могућношћу обележавања циљева који су испод и иза авиона, који носи и ТВ камеру. Кабина је потпуно нова, има два огромна мултифункционална дисплеја, широкоугаони HUD и систем управљања HOTAS.

четири и по маха, ИЦ или полуактивно радарско самонавођење) и Р-33 (домета 130 км и брзине до три и по маха), затим Р-77 (домета до 90 км, брзине до четири маха и са активним радарским самонавођењем), те најновија, још увек тајновита Р-37 (280 км, шест маха, са активним радарским самонавођењем).

Од наоружања намењеног за дејства по циљевима на земљи и мору, ту су ракете ваздух-земља Х-29Л и Х-59МП, противбродске Х-31А, и противрадарске Х-25МП/МПУ и Х-31П. Од вођених бомби, поред класичних, може да понесе и ласерски и ТВ навођење бомбе КАБ-500/1500. Маса подвесног наоружања може да достигне девет тона. Наравно, ако је натоварен различитим наоружањем ваздух-земља, миг 31 ни из близа не може да достигне перформансе као на мисијама ваздух-ваздух, чиме је лишен једног од главних адута – велике брзине. Наиме, максимална брзина мига 31БМ је као и код мига 31, 2,83 маха, мада се не саветује прекорачење два и по маха због очувања радног века мотора.

Било како било, миг 31 има могућност да уз додатни потисак крстари два пута брже од звука, што истина, троши гориво страховитом брзином, али и представља једну од предности у односу на конкуренцију. То важи и за плафон лета већи од 20 километара. С друге стране, на малим висинама максимална брзина није му већа од других авиона и

Миг 31БМ

Су-35М у „пустињској“ шеми

Величина мига 31БМ је евидентна

Поред тога, продужен је и радни век мотора, са 1.500 на 4.000 часова, уз међуремонтни циклус не 500, већ 1.000 часова. Иако на тај начина нису у потпуности достигнути конкуренти са запада, евидентан је огроман напредак у односу на претходнике. Продужени ресурси не доносе само мање трошкове током животног века због ређих ремонта и зато већом борбеном готовошћу, већ могу знатно да допринесу и квалитету обуке, јер пилоти сада могу да остварују више часова лета током године.

Аеродинамична конфигурација је по некима корак назад у односу на Су-30МКИ у употреби у Индији, јер се не користе канарди, али се високе маневарске особине обезбеђују напреднијим fly-by-wire системом. Заправо, употребом нових мотора са турн 117С (побољшање АЛ-31Ф.) потиска 14.500 кг (8.800 кг без додатног сагоревања), у односу на АЛ-31Ф потиска 12.500 кг (7.600 кг), отклоњена је једна од најслабијих страна Су-30 у односу на конкуренцију – скроман однос потиска и масе. Наиме, авион је у односу на Су-27 „отежао“ око две тоне, али су мотори остали исти, што је уз векторисани потисак у појединим ситуацијама резултовало немогућношћу одржавања довољног нивоа потиска и гуњења брзине у појединим маневрима. Тиме се можда ни не доприноси толико атрактивности тог авиона на аеромитинзима, већ пре свега могућностима вођења блиске ваздушне борбе која се одвија на знатно већим брзинама у односу на летачке демонстрације на аеромитинзима. Један од разлога за одустајање од канарда је и „чистија“ конфигурација, чиме су створени услови за смањење ефективне рефлексне површине, за коју се тврди да је неколико пута ма-

износи 1,2 маха, као ни брзина пењања, за коју се може рећи да је у најмању руку скромна, свега 208 м/с. Недостатак представља и врло висока цена одржавања и употребе.

Први модернизовани мигови 31БМ стигли су у базу Липецк у марту 2008. године. Од укупно око 500 мигова 31 колико је произведено, 2006. остало је свега 370, од којих ће се непознат број модернизовати на ниво БМ. Објављено је да ће им радни век трајати до 2025. године.

У плавом углу ... Су-35БМ!

Авион Су-35БМ представља, како конструктори воле да кажу, дубоку модернизацију добро познате серије ловаца која је зачета са Су-27 и настављена је вишенаменским Су-30. Та фамилија авиона један је од најуспешнијих извозних продуката руске наменске индустрије. Руси су били свесни ситуације на тржишту, где се поред одличних ма-

неварских особина и авионике, тражило и оно чиме реално Су-27/30 није баш могао да се похвали – радни век мотора и змаја, тако да су покренули процес развоја побољшане варијанте и при том, наравно, искористили прилику да унапреде и авионику, која је такође увек „каскала“ за западном.

Радни век змаја Су-35БМ износи 6.000 радних часова или 30 година употребе, што је приближно двоструко у односу на Су-27.

Победник

У блиској ваздушној борби, Су-35БМ је „чисти“ победник. Једноставно, маневарске особине (оптерећење 9 G, векторисани потисак) неупоредиво су боље у односу на миг 31БМ, који није ни намењен за такав начин борбе.

Су-35БМ „врви“ од ракета в-в: Р-27 испод трупa, а Р-73 и Р-77 испод крила – укупно до 12 ракета!

ња од оне код Су-27 и Су-30, а према објављеним подацима, може се упоредити са знатно мањим авионом, попут рецимо *миража 2000* (Mirage) или изворног F-16. Авион носи 11.500, уместо 9.400 кг горива код Су-27.

Авионика је претрпела велике промене. Уместо дотадашњег најснажнијег радара, коришћеног на некој варијанти фамилије Су-27/30, радара *барс* са индијских Су-30МКИ, на Су-35БМ уграђен је двоструко снажнији *ирбис-Е*. Тај радар са комбинованим механичким и пасивним електронским скенирањем пружа данас најшире поље дејства од свих оперативних радара. То је омогућено комбиновањем електронског са механичким скенирањем: електронско скенирање обезбеђује поље од 60° по азимуту и елевацији, док је по азимуту тај угао повећан механичким окретањем антене све до угла од чак 120°. Даљина детекције циља ефективне одразне површине (3–5 м²) ловца износи невероватних 350–400 км из предње полусфере, док је из задње то око 150 километара. Овај домет обезбеђује и релативно велик домет против циљева врло мале ефективне одразне површине типа стелт авиона (0,01 м²) од 90 километара.

То значи да се у светским размерама, са радаром *ирбис-Е* према домету може мерити само радар *заслон-М* са Миг-31БМ, амерички АРГ-77 са F-22 и можда АРГ-63(М)3 са сингапурских F-15SG, односно АРГ-82 које би требало да добију амерички F-15Е, сва три последња са активним електронским скенирањем.

Наоружање је врло снажно и састоји се од топа 30 мм ГШ-30-1 са 150 метака и брзине гађања 1.500 мет/мин и до 8.000 кг различитог наоружања, горива и подвесника на 12 тачака испод крила и трупа. Од ракета ваздух–ваздух, ту су ракете за блиску ваздушну борбу Р-73Е (домета 30 км, два и по маха и са ИЦ самонавођењем) и ракета за борбу ван визуелног домета старије генерације Р-27Е1 и ЕР1 (домета 130 км, максималне брзине четири маха и са ИЦ и полуактивним радарским самонавођењем), а и ракета Р-77 (домета до 90 км, брзине до четири маха и са активним радарским самонавођењем).

Кабина Су-35БМ, којом доминирају два огромна мултифункционална дисплеја

За дејства по циљевима на копну користе се ракете Х-29ТЕ и Л, док се за дејства против радара користе Х-31П и Х-59МК/УШЕ. Асортиман противбродских ракета је следећи: Х-31А, ЗМ-14АЕ/ЗМ-54АЕ1 (*клуб*) и најновија ракета *јахонт*. Поред класичних бомби, носи ТВ навођене бомбе КАБ-500/1500КР, сателитски навођене бомбе КАБ-500С-Е и ласерски навођене КАБ-500/1500ЛГ. Уз све ово, може да лансира и невођена ракетна зрна различитих калибра. Тако широк избор показује да је Су-35БМ прави вишенаменски борбени авион, способан и за остваривање превласти у ваздушном простору, ловачко-бомбардерске и јуришне задатке.

Руско РВ је већ наручило 48 Су-35БМ, чије би склапање требало да започне 2010, а сви примерци би требало да буду испоручени до 2015. године.

Поређења

Одговор на ово питање није лако дати, посебно ако се анализира ефикасност авиона у пресретању. Ако говоримо о могућностима детекције циљева на великим даљинама радаром, *миг 31БМ* и Су-35БМ су прилично изједначени, са можда благом предношћу *сухоја*. Исто важи и за детекцију стелт летелица. Међутим, овде врло важну улогу игра и оптроника. Иако се мало зна о систему на *мигу 31БМ*, тешко је поверовати да је напреднији од ОЛС-35 са Су-35БМ, па, уз за нијансу већи домет и поље дејства радара, блага предност на овом пољу припада Су-35БМ. С друге стране, у борби ван визуел-

ног домета, *миг 31БМ* има апсолутну предност, превасходно захваљујући ракетама Р-37. Иако је било најаво развоја варијанте Р-77 са набојно-млазним мотором повећаног домета, велико је питање колики би се домет постигао. Процене говоре до око 140–160 км (што је још увек приближно упола мање у односу на Р-37, мада је питање колико су ракете Р-37 ефикасне против маневрабилних авиона типа ловца или стелт ловаца нове генерације, које ни моћни *заслон-М* не може да детектује на таквим дометима). Алтернатива Р-37 била је и ракета Р-172 (Р/К-100), наводног домета чак 400 км, али се већ пар година о овом оружју ништа не зна, а требало је да буде у борбеном комплекту Су-35. Све у свему, у борби ван визуелног домета *миг 31БМ* има предност захваљујући ракетама већег домета, али само против циљева веће ефективне одразне површине и евентуално хиперсоничних шпијунских летелица које још увек нису оперативне.

Треба уважити и измењену реалност насталу након краја хладног рата – за обраћање „залуталог“ авиона превасходно је потребна визуелна идентификација, било то и коришћењем ИЦ сензора. Његов домет је знатно мањи од домета ракета Р-37 и највише може бити на нивоу ракета Р-77. На крају крајева, није искључено да ће се и Су-35БМ након истека ресурса *мига 31БМ* опремити ракетама Р-37.

Подаци за време реакције нису познати ни за *миг 31БМ* ни за Су-35БМ, а управо је ово врло важан податак који показује колико је један авион подесан за пресретање противничких летелица. Велика брзина је свака-

ко корисна, јер омогућава авиону да брже стигне у домет за лансирање ракете и уништавање циља. На овом пољу *миг 31БМ* има важну предност, али је она опет умањена знатно мањом (за преко 50 %) брзином пењања и убрзањем, што пресретачу обезбеђује брже постизање потребне висине и достизање довољно велике брзине. И коначно, врло је важан и долет, где *Су-35БМ* суверено влада – на унутрашњем гориву може да подзвучном брзином прелети 3.600 км, а са додатним горивом 4.500 км. С друге стране, долет *мига 31БМ* са додатним горивом износи 3.300 км, док са унутрашњим горивом око 2.000 км, што значи да на мисијама патролирања *Су-35БМ* има апсолутну предност.

У ситуацијама где је потребно што је могуће брже стићи до циља, *миг 31БМ* захваљујући већој брзини коју може да одржава, има предност, али само донекле, јер је долет на таквој мисији знатно мањи у односу на *Су-35БМ*. Познато је да су Руси, после неуспеха или половичног успеха са авионима *Ту-126*, одлучили да за нови *авакс* искористе познату платформу *Ил-76*. Резултат је знатно успешнији *А-50*, који се сада модернизује на ниво *А-50М*. Једноставно, авиони типа *авакс* једини могу на рентабилан начин да обезбеде контролу пространстава у Сибиру и на Далеком истоку Русије. Са таквом „лотпором“ борбене могућности пресретача попут *мига 31БМ* и *Су-35БМ* могу да се знатно побољшају. Са већом даљином откривања, страна која се брани у сваком случају може да добије на времену, од чега би *Су-35БМ* могао више да „профитира“.

Не треба заборавити ни могућност да се у перспективи *Су-35БМ* опреми и снажнијим моторима *АЛ-41* (постојећи користе „језгро“ са *АЛ-31*), што му у перспективи обезбеђује суперкрстарење и неупоредиво већу економичност у односу на *миг 31БМ*. Та могућност накнадне ремоторизације *Су-35БМ* већ је споменута у

појединим изворима, тако да ју је могуће очекивати након појаве перспективног вишенаменог авиона пете генерације *ПАК-ФА (Т-50)*, који ће користити моторе *АЛ-41*. Најављено је да ће ови мотори имати променљив степен двострујности – на малим висинама моћи ће да се оствари већи степен двострујности за економичније крстарење, а на већим висинама мањи, па чак и могућност да мотор функционише као турбомлазни, чиме ће постати способнији да остварује већи плафон лета и ефикаснији рад на већим висинама где је ваздух ређи. Тиме се и те како задира у „рејон тренутне супериорности“ *мига 31БМ*. Да ли је то „случајно“?

Ако се све узме у обзир, чак и на „домаћем терену“ *Су-35БМ* и те како има перспективу. Када се томе придода чињеница да ће радни век *мига 31БМ* истећи до 2015, када би прва транша *Су-35БМ* морала већ да буде испоручена, није искључено да ће *миг 31БМ* бити управо замењен са *Су-35БМ* или неком новом варијантом са споменутих побољшањима или чак са *ПАК-ФА*. Једноставно, и *Су-35БМ* и *ПАК-ФА* ће бити мање једностранни авиони, много употребљивији за различите задатке и што је важно, рентабилнији и перспективнији. Управо су трошкови употребе данас врло важни – јефтинијем одржавању теже данас сви, па чак и „добростојећи“ Американци који су управо због скупог одржавања повукли чувени палубни ловац – пресретач *F-14* у корист, у том тренутку далеко мање способног али универзалнијег и јефтинијег за набавку и одржавање *F/A-18*. Касније је уведен ефикаснији *супер хорнет F/A-18Е/F (Super Hornet)*, који још увек није у свим аспектима достигао *F-14*, али пред-

Радар ирбис-Е – јасно је видљив зглоб механичког покретања антене за проширење угла претраживања по азимуту

ставља данас више него респектабилног противника било ком другом светском ловцу.

Фузионисање

Да ли је оправдана онда одлука да се *миг 31* модернизује у верзију *БМ* или ово треба посматрати као вид помоћи посрнулом конструкционом бироу *МиГ*? Суштински одлука јесте оправдана, а помоћ *МиГ*-у можда пре треба гледати као користан нуспродукт. Флота пресретача *миг 31* још је бројчано респектабилна и „штета“ је не искористити њихов потенцијал до истека ресурса, односно до стицања напреднијих авиона. Наравно, много тога зависи и од финансијске ситуације. С друге стране, конструкциони биро *Сухој* је финансијски неупоредиво моћнији, тако да је у једном тренутку чак постојала могућност фузионисања два конструкциона бироа, где није тешко погодити који би водио главну реч. Наиме, *МиГ* и *Сухој* су већ део тзв. Уједињене авио-корпорације (*ОАК*), основане фебруара 2006. Ипак, како сада ствари стоје, није искључено да ће попут *Јаковљева*, који ће производити компоненте за програм *ПАК-ФА*, и *МиГ* добити део посла.

МиГ је упркос „брљању“ са половним резервним деловима у ремонтаним *миговима 29СМТ* за Алжир и прилично дугим и скупим пословима ремонта *мига 29*, још увек врло познат „бренд“ у свету и свакако не треба дозволити да нестане. Чвршће повезивање *ОАК* вероватно ће у будућности бити потреба – ако се погледају сличне компаније у свету, сасвим је јасно да је управо ово тенденција развоја – укрупњавање. Једноставно, са смањеним поруцима финансијски мање моћних држава, више произвођача тешко може да опстане. Глобализација, колико год непопуларна била, десила се у свим државама на свету, посебно на пољу наоружања и војне опреме. Нереално је очекивати да се у Русији то неће десити. ■

Мр Себастиан БАЛОШ

Карактеристике

распон крила
дужина
висина
површина крила
маса празног
максимална маса
погон:

два *соловиев*

два *сатурн*

макс. брзина на великој висини
макс брзина на малој висини
почетна брзина пењања
плафон лета
долет са унутрашњим горивом
највећи долет

МиГ-31БМ

13,46 м
22,
6,15 м
61,6 м²
21.820 кг
46.200 кг

Д30Ф6Мпотиска

117С потиска

2,83 маха
1,2 маха
208 м/с
20.600 м
2.000 км
3.600 км

Су-35БМ

15,3 м
21,9 м
5,9 м
62 м²
18.400 кг
34.500 кг

-/16500 кг

8.800/14.500 кг

2,25 маха
1,3 маха
преко 325 м/с
18.000 м
3.600 км
4.500 км